

Handlingsplan 2015 -2018 med årsbudsjett 2015

Bystyrets vedtak

INNHold

INNHold	0
RÅDMANNENS FORORD	3
HOVEDGREPENE I HANDLINGSPLAN 2015 – 2018	4
OMSTILLING OG EFFEKTIVISERING I PLANPERIODEN	8
MÅL FOR KOMMUNEN	10
SAMFUNNSMÅL I HANDLINGSPROGRAMMET	10
HELHETLIG STYRINGSMODELL	15
BYJUBILEET	17
ØKONOMISKE RAMMEBETINGELSER	19
REGJERINGENS FORSLAG TIL STATSBUdSJETT 2015 OG DET ØKONOMISKE OPPLEGGET FOR KOMMUNESEKTOREN.....	19
RENTEMARKEDET OG DE KOMMUNALE BUdSJETTER	21
ØKONOMIPLAN 2015 – 2018 MED DRIFTSBUdSJETT 2015	23
KRAV TIL BALANSE OG REALISME I BUdSJETTET	23
ØKONOMISKE HOVEDUTFORDRINGER I PLANPERIODEN	23
BUdSJETTETS INNTEKTSSIDE	30
FINANSINNTEKTER OG -UTGIFTER.....	33
BUdSJETTETS UTGIFTSSIDE	36
INVESTERING OG FINANSIERING	39
INVESTERINGER I ØKONOMIPLANPERIODEN	39
DE ØKONOMISKE FORUTSETNINGENE FOR INVESTERINGSBUdSJETTET	39
KOMMUNEOMRÅDE HELSE OG SOSIAL	42
FAKTA OM KOMMUNEOMRÅDET	42
INNSATSOMRÅDER	44
RESULTATOMRÅDER FOR KOMMUNEOMRÅDET	51
KOMMUNEOMRÅDE OPPVEKST	54
FAKTA OM KOMMUNEOMRÅDET	54
INNSATSOMRÅDER	56
RESULTATOMRÅDER FOR KOMMUNEOMRÅDET	63
KOMMUNEOMRÅDE SAMFUNN, ØKONOMI OG KULTUR	65
FAKTA OM KOMMUNEOMRÅDET	65
INNSATSOMRÅDER	66
RESULTATOMRÅDER FOR KOMMUNEOMRÅDET	78
KOMMUNEOMRÅDE HR	79
FAKTA OM KOMMUNEOMRÅDET	79
INNSATSOMRÅDER	80

RESULTATOMRÅDER FOR KOMMUNEOMRÅDET	84
KOMMUNEOMRÅDE TEKNISK	85
FAKTA OM KOMMUNEOMRÅDET	85
INNSATSOMRÅDER	86
RESULTATOMRÅDER FOR KOMMUNEOMRÅDET	93
RÅDMANN	95
AVGIFTER, GEBYRER OG EGENBETALINGER 2015	96
VEDLEGG	110

RÅDMANNENS FORORD

Sarpsborg kommune opplever i 2014 en betydelig inntektssvikt og sterkt press på kostnadene. Det vil være nødvendig å tære på fra før beskjedne fondsmidler for å få et regnskap i balanse. Innsparingskravene for 2015, og for de påfølgende årene, er store. Kommunens gjeld vokser, noe som medfører at en stadig større del av inntektene bindes opp til å dekke renter og avdrag. Samtidig er det negative trekk i norsk økonomi som reduserer kommunenes inntekter, og som hvis de vedvarer også vil øke utgiftene.

Det er i dette bildet rådmannen har utarbeidet sitt forslag til handlingsplan for 2015-2018 med årsbudsjett for 2015.

Det er lagt ned et stort arbeid i å redusere kostnader på en måte som i minst mulig grad rammer kommunens innbyggere. Mange av innsparingene vil være utfordrende for kommunen som organisasjon å gjennomføre. Det vil være krevende for ledere og medarbeidere.

Samtidig er de samlede innsparingsbehovene for 2015 så store at det ikke har latt seg gjøre å komme utenom nedskjæringer som reduserer standarden på kommunens tjenester. Det har heller ikke vært mulig å unngå prisøkninger som innbyggere vil merke.

Rådmannen mener likevel at de nedskjæringene som er foreslått for 2015, og det som er konkretisert for resten av handlingsplanperioden, er håndterbare og forsvarlige. Sarpsborg kommune vil fortsette å levere gode tjenester til sine innbyggere.

Rådmannen er mer bekymret for kommunens evne til å levere tilfredsstillende tjenester i et mer langsiktig perspektiv. Svakere vekst i norsk økonomi og svekket kommuneøkonomi vil åpenbart gjøre det vanskeligere, stor gjeldsvekst likeså.

Den største grunnen til bekymring ligger imidlertid i at det de siste årene har vært en stor vekst i utgifter til blant annet økonomisk sosialhjelp, barnevern, spesialundervisning og mennesker med store omsorgsbehov. Det er flere og sammensatte årsaker til at behovene

på disse områdene øker, men samlet sett forteller det om negative utviklingstrekk for Sarpsborg-samfunnet. Kommunen skal yte tilstrekkelig hjelp til de innbyggere som har behov for det. Men hvis veksten i disse utgiftene fortsetter, vil det gå merkbart ut over kommunens øvrige tjenester.

Å begrense vekst i utgiftene på ovennevnte områder er krevende. Det blir enda mer krevende av at staten på den ene side forventer effektivisering, men på den annen side vanskeliggjør effektiviseringen gjennom å stille detaljerte krav til tjenestenes innhold og utførelse. Samtidig er det helt nødvendig at kommunen lykkes i å begrense denne utgiftsveksten. Det må derfor gis høy prioritet.

Rådmannen mener det er riktig å gi uttrykk for alvorret i den situasjonen kommunen er i. Men det er også viktig å minne om det positive.

I 2015 innvies en ny barneskole i Sarpsborg sentrum. Det er åpnet nye barnehager flere steder i kommunen de siste årene, og i 2015 skjer det på Hafslundsøy. Dette året tar kommunen også i bruk den tidligere sykehusbygningen i Sarpsborg som helsehus. Slike investeringer er tunge løft for kommunen, men legger et viktig grunnlag for at kommunen i framtiden skal kunne tilby innbyggerne gode tjenester på en effektiv måte.

Den snart tusen år gamle byen vil i 2015 også få ny gågate og et oppgradert Kulås amfi. Det særdeles viktige arbeidet med å oppgradere byens transportsystem, herunder planlegging av en ny bru over Sarpsfossen, er også i gang. Det er viktig at kommunen på tross av trang økonomi evner å medvirke positivt til samfunnsutviklingen i Sarpsborg.

Sarpsborg kommune har tidligere vist den evne og vilje til omstilling som er nødvendig for å håndtere store økonomiske utfordringer. Det skal kommunen gjøre også de kommende årene. Samtidig skal Sarpsborg-samfunnet utvikles, og en levende by skal få en minneverdig feiring av sine første tusen år i 2016.

Sarpsborg, 30.10.14

Unni Skaar
Rådmann

HOVEDGREPENE I HANDLINGSPLAN 2015 – 2018

Sarpsborg kommune har i 2015 et netto driftsbudsjett på 2,6 mrd. kr. Kommunen vil samme år bruke i overkant av 300 mill. kr. på å betale renter og avdrag på gjeld.

Budsjettet inneholder styrkinger for 76 mill. kr. Det skyldes i noen grad viktige og positive satsinger, men også sterkt press på tjenestene og uønsket vekst på områder som er vanskelig å styre. Økte sosialhjelpsutbetalinger er et eksempel på dette.

Det er videre svært uheldig at staten endrer spilleregler på en måte som belaster kommunens økonomi betydelig. Som følge av en forskriftsomlegging forsinkes effekten kommunens effektivisering av egne barnehager har på tilskuddet til ikke-kommunale barnehager, noe som koster kommunen nærmere 10 mill. kr i 2015.

Samlet sett inneholder budsjettet innsparinger for 72 mill. kr. fra 2014 til 2015. Det er tatt sikte på at disse reduksjonene i minst mulig grad skal ramme kommunens innbyggere. Behovet for nedskjæringer er imidlertid meget omfattende, særlig sett i lys av at det har vært gjennomført store innsparinger også de foregående årene. Budsjettet for 2015 inneholder derfor også reduksjoner og prisøkninger som vil kunne være merkbare for brukere av kommunens tjenester.

Det vil også de kommende årene pågå et omfattende arbeid med omstilling og endring i Sarpsborg kommune. Dette inkluderer større omstillingsprosjekter som omfatter hele kommunen og kontinuerlig endringsarbeid i alle enheter og team. Målet er hele tiden at ressursene skal utnyttes best mulig.

Sarpsborg kommune	2015	2016	2017	2018
Netto driftsbudsjett før endring	2 732	2 732	2 732	2 732
Kapasitets-/kostnadsvekst, styrkinger	76	81	113	135
Økte inntekter	-19	-17	-17	-18
Netto driftsendringer selvkost	-5	-12	-16	-20
Samhandlingsreformen	-63	-63	-63	-63
Andre statlige føringer og tiltak	12	16	17	17
Effektivisering/ redusert aktivitetsnivå	-72	-75	-80	-72
Netto driftsbudsjett etter endring	2 660	2 661	2 685	2 710

Forventet utbytte fra aksjer i Østfold Energi er redusert fra 19 mill. kr i 2014 til 8,6 mill. kr i 2015, som følge av selskapets situasjon.

Kommunens inntekter fra eiendomsskatt øker med 11,3 mill. kr. i 2015. Av dette utgjør økt eiendomsskatt for bolig og fritidseiendommer 10 mill. kr. Skatten for en gjennomsnittsbolig øker med ca. 600 kroner. Det er ikke lagt opp til noen ytterligere økning i 2016, 2017 og 2018. Sarpsborg hadde i 2014 lavere eiendomsskatt på bolig enn Fredrikstad, Moss og Halden.

Eiendomsskatt på næringseiendommer øker ikke da det allerede er maksimal sats for disse.

Gebyrene for vann, avløp, renovasjon og feiing øker med 5,6 prosent for en standard enebolig med stipulert vannforbruk på 200 kubikkmeter årlig. Dette er en økning på rundt 450 kroner. Samlet gebyr for disse tjenestene vil være om lag 8.800 kroner.

Også for en del andre tjenester vil prisene øke mer enn den generelle prisveksten. Dette må ses i lys av at Sarpsborg fremdeles har lave priser på enkelte tjenester sammenlignet med andre

kommuner. Skal Sarpsborg kommune over tid kunne tilby sine innbyggere like gode tjenester som andre kommuner kan ikke inntektene være vesentlig lavere.

Det er lagt opp til investeringer for nærmere 1,6 mrd. kr. i perioden, herunder i underkant av 400 mill. kr. innen selvkostområdene vann, avløp og renovasjon. Av det samlede investeringsbeløpet skal drøyt 550 mill. kr. brukes i 2015.

Sarpsborg kommune har tidligere hatt lavere gjeld enn gjennomsnittet av norske kommuner målt mot brutto driftsinntekter. Etter betydelig vekst de siste årene er kommunen nå omtrent på landssnittet. Det medfører også at en stadig større del av kommunens inntekter må brukes til å betale renter og avdrag på gjeld, i 2015 over 300 mill. kr.

For å unngå for stor gjeldsvekst ba bystyret i juni 2014 om en kritisk gjennomgang av planlagte investeringer. Det samlede investeringsvolumet i perioden er da også redusert sammenlignet med handlingsplanperioden 2014-2017. Det har vært nødvendig med en meget stram prioritering, noe som blant annet har medført at investering i nytt bibliotek og kulturhus skyves ut i tid.

Rehabilitering og oppgradering av sykehusbygningen i Sarpsborg sentrum til helsehus er en av de tunge investeringene som i hovedsak skal gjennomføres i 2015 og 2016. Ny sentrumsskole i Sandesundsveien er i avslutningsfasen, men en stor post også i 2015. Investeringene i nye og driftseffektive kommunale barnehager videreføres, med Hafslundsøy som det største prosjektet i 2015. De nevnte investeringene legger et viktig grunnlag for at Sarpsborg kommune i framtiden skal gi innbyggerne gode tilbud innen omsorg, skole og barnehage.

Kommunen skal i 2015 også anlegge en ny gågate og oppgradere Kulås amfi. Dette vil dermed stå klart til byjubileet i 2016. Forberedelsene til byjubileet vil også prege kommunen på mange andre måter i 2015. En betydelig del av

jubileumsarbeidet vil bli ivaretatt av nyetablerte i Sarpsborg, som er eid av kommunen og private i fellesskap.

Kommuneområde helse og sosial

Trange økonomiske rammer medfører store krav til omstilling innenfor kommuneområdet. For noen tjenester vil standarden bli redusert.

Det er i enhetene bolig og omsorg samt helse forutsatt innsparinger på nærmere 9 mill. kr. Husleieinntekter øker med 1,6 mill. kr.

Utgiftene til økonomisk sosialhjelp øker betydelig. Det er budsjettert med en økning på 4,9 mill. kr. for å dekke utgifter til livsopphold, bolig og midlertidig innkvartering. For å begrense veksten foreslås at sosialhjelpssatsene fryses på 2014-nivå.

Det er behov for å styrke bofellesskapet ved Valaskjold omsorgssenter med 3,8 mill. kr, da den lave bemanningen som har vært siden oppstarten ikke kan videreføres. Også Tingvoll sykehjem styrkes med 1,5 mill. kr.

For omsorgstjenestene generelt er det forutsatt en innsparing på 11,3 mill. kr. Dette skal oppnås blant annet gjennom turnusomlegginger som gir mer effektiv drift, og ved at hyppighet på praktisk bistand for hjemmeboende halveres.

Sykehusbygningen i Sarpsborg sentrum er i ferd med å bli bygd om til helsehus. Legevakt og korttidsplasser blir etablert der i 2015.

Dagsentertilbudet for eldre må reduseres som følge av en innsparing på 1,5 mill. kr.

Kløvningsten bofellesskap med 12 boliger for utviklingshemmede tas i bruk med samlede årlige driftskostnader på 20,4 mill.kr. Det er samtidig lagt opp til en innsparing på 13,9 mill.kr innen boveiledning.

Det er avsatt midler til innkjøp av utleieboliger, etablering av ti modulbaserte boliger på permanente tomter og bygging av 12 utleieboliger på Bodalsjordet.

Kommuneområde oppvekst

Nye regler forsinker den effekten effektivisering av kommunale barnehager har på tilskuddet til ikke-kommunale barnehager med to år. Dette påfører kommunen ekstraavgifter på nærmere 10 mill. kr i 2015.

Det er i kommunebudsjettet lagt opp til å halvere prismodrasjon i barnehager for familier med lav inntekt. Samtidig er det vedtatt en ny statlig ordning der maksimalpris begrenses av familieinntekten. Ordningen gjelder fra 01.05.15. Konsekvensene av dette er vanskelig å beregne.

Innen grunnskolen forutsettes en besparelse på 1,6 mill. kr. Det er også forutsatt besparelser innen pedagogisk fagsenter.

For skolefritidsordningen øker prisen med 100 kroner i måneden utover den generelle prisveksten.

Innen barnevern er det forutsatt en innsparing på 1 mill. kr gjennom effektivisering. Barnevernet får en utfordring ved at kommunen som følge av statsbudsjettet må betale mer for statlige institusjonsplasser uten at dette kompenseres tilstrekkelig.

En ny sentrumsskole er under bygging og vil tas i bruk høsten 2015. Da åpnes også en ny barnehage på Hafslundsøy.

Kommuneområde SØK

Forberedelse av byjubileet er prioritert i et ellers stramt budsjett. Det avsettes for 2015 2,6 mill. kr. til drift av jubileumsarbeidet, hvorav 1,7 mill. kr overføres til byselskapet i Sarpsborg. Gjenstående disposisjonsfond for byjubileet er fordelt med 8,9 mill. kr til i Sarpsborg og 5 mill. kr til aktiviteter i kommunens regi i 2015 og 2016. Flere investeringsprosjekter er knyttet til byjubileet, med gågata og Kulås Amfi som de to største.

Det overføres ytterligere 2,8 mill. kr til i Sarpsborg, som kommunens bidrag til øvrig aktivitet.

Det er ikke funnet rom for å videreføre «prosjekt Fargespill» eller «Verdensrommet».

Økte priser på behandling av reguleringsplaner forutsettes å øke inntektene med 1 mill. kr.

Tilskudd til kirken reduseres med 1 mill. kr.

Å sikre framdrift og gjennomføring av tiltak i Belønningsavtalen og Bypakke Nedre Glomma har høy prioritet. Det er også viktig for kommunen å få vedtatt en ny arealplan så snart som mulig.

Sarpsborg scene vil bli oppgradert for totalt 10 mill. kr i 2015.

Nytt bibliotek og kulturskole skyves ut i tid. Det fremmes egen sak om det videre arbeidet.

Kommuneområde HR

Det er forutsatt innsparing på nærmere 4 mill. kr i kommuneområdet gjennom redusert aktivitetsnivå. Det vil være en stor utfordring å redusere kostnadene på en slik måte at det i minst mulig grad går ut over de støttefunksjoner kommuneområdet skal ivareta overfor andre deler av kommunen, og slik at det ikke medfører ekstra kostnader i andre enheter. Det tas fortsatt sikte på å investere i IKT-løsninger som fremmer effektivisering av driften.

Kommuneområde teknisk

Kostnader til forvaltning, drift og vedlikehold av nye bygg øker med 16,7 mill. kr, hvorav tidligere Sarpsborg sykehus står for 10 mill. kr. Samtidig reduseres det generelle bygningsvedlikeholdet med 3,1 mill. kr.

Vedlikehold av utearealer styrkes med 1,4 mill. kr, blant annet for å ivareta nye områder. Vintervedlikehold reduseres med 0,9 mill. kr, noe som innebærer økt budsjettisiko.

Oppfølging av ulovligheter innen byggesak styrkes med 1,5 mill. kr, som delvis vil bli finansiert med økte inntekter. Gebyrene innen byggesaker øker med 3 prosent utover generell prisvekst.

Kulås Amfi er planlagt ferdig i 2015. Det avsettes 20 mill. kr til hovedprosjektet samt 1,5 mill. kr til veier og belysning. Gågata ferdigstilles også i 2015 som forutsatt.

I perioden 2015-2018 vil det bli investert 59 mill. kr i gang- og sykkelveier inkludert gågata. Det er forventet 31 mill. kr i statlige belønningsmidler som del av finansieringen.

Oppgradering av avløpsnett og overføring av spillvann fra områder med separert nett gjennomføres i samsvar med plan godkjent av Fylkesmannen. Prosjektene for trykkavløp i spredt bebyggelse gjennomføres også i henhold til vedtatt plan.

OMSTILLING OG EFFEKTIVISERING I PLANPERIODEN

Handlingsplanen viser at det vil være nødvendig med kostnadsreduksjoner også etter 2015. I tillegg er det et sterkt behov for å frigjøre midler til framtidige satsinger for Sarpsborg-samfunnet og kommunen.

Det har vært gjennomført flere store omstillingsarbeider i Sarpsborg kommune de siste årene. Omstilling pågår også kontinuerlig innenfor alle enheter og team. Formålet er å unytte ressurser optimalt slik at kommunen kan levere best mulig tjenester for de midlene som er til rådighet.

I handlingsplanen 2014-2017 ble det skissert et omstillingsarbeid med særlig vekt på fire fokusområder:

- Ledelse og samhandling
- Organisering
- Prioritering og standard på tjenestene
- Nye arbeidsformer

Det er gjennom 2014 jobbet med alle disse fire områdene. Nedenfor følger en beskrivelse av det viktigste som har skjedd på hvert område – og hva som vil skje videre. Temaene «ledelse og samhandling» og «organisering» behandles under ett, da disse berører hverandre i veldig stor grad.

Ledelse og samhandling/organisering

Det er utarbeidet en ny prosedyre for bygg- og anleggsprosjekter som skal sikre bedre intern samhandling. I tilknytning til det er det etablert et prosjekt for implementering og evaluering av denne, som har særlig fokus på prosjektlederrollen.

Et annet prosjekt har vurdert ulike sider ved kommunens styringssystem, med sikte på å oppnå forenklinger og effektiviseringsgevinster.

Videre er det gjort endringer i organiseringen internt i kommuneområdene, der en stor del av hensikten har vært nettopp å bedre samhandlingen.

Arbeidet med organisering og samhandling vil bli forsterket i 2015, og det vil da også bli sett på oppgavefordeling og samhandling mellom kommuneområdene. Formålet vil være å oppnå best mulig ressursutnyttelse samlet sett.

Prioritering og standard på tjenestene

Det pågår arbeid med analyse og endring innen flere tunge tjenesteområder som boveiledning, sosialtjeneste, boligforvaltning og barnevern. Dette er også synlig i handlingsplan 2015-2018.

Ny kommunedelplan helse og omsorg er under utarbeidelse og vil gi føringer for standard og prioritering innen dette feltet.

Kommunens reform med utbygging av store, moderne barnehagebygg innebærer samlet sett en standardheving. Reformen medfører en viss økning i antall førskolelærere/barnehagelærere samtidig som antall medarbeidere totalt sett reduseres noe i forhold til antall barn.

For grunnskolen vil kommunedelplan for skolekapasitet og skolestruktur ha betydning for standarden. Både ut fra et økonomisk perspektiv og ut fra et ønske om å sikre robuste og sterke fagmiljøer er endring i dagens skolestruktur nødvendig.

Nye arbeidsformer

Det er etablert et prosjekt med tema «Innovasjon i Sarpsborg kommune». Prosjektet skal styrke Sarpsborg kommunes evne til utvikling og framtidsrettet tenkning, gjennom en organisasjon preget av en innovativ kultur der det gis rom og tid for nyskaping. Det tilstrebes konkrete tiltak der nye arbeidsformer og nye teknologiske muligheter nyttiggjøres på en måte som har økonomisk effekt for kommunen. Første fase i prosjektet er avsluttet, med anbefaling om en ny fase som vil pågå fram til juni 2015. Mens første fase i stor grad har bestått i å kartlegge nåsituasjonen, skal neste fase ha fokus på utvikling av metoder og verktøy for å oppnå den ønskede innovasjonskulturen.

Det vil komme en egen politisk sak på temaet.

Det pågår også et prosjekt med tema «Kostnadseffektivitet i eksisterende arbeidsplaner / turnuser». Hensikten er å oppnå så kostnadseffektive arbeidsplaner og turnuser som mulig. Arbeidet har utgangspunkt i pleie og omsorg, men vil

også kunne nyttiggjøres i andre deler av kommunen der det jobbes turnus. Det er gjennomført kartlegging og kostnadsberegninger for flere avdelinger innen pleie og omsorg. Noen avdelinger er også i gang med å utarbeide nye bemanningsplaner på bakgrunn av kartleggingsarbeidet.

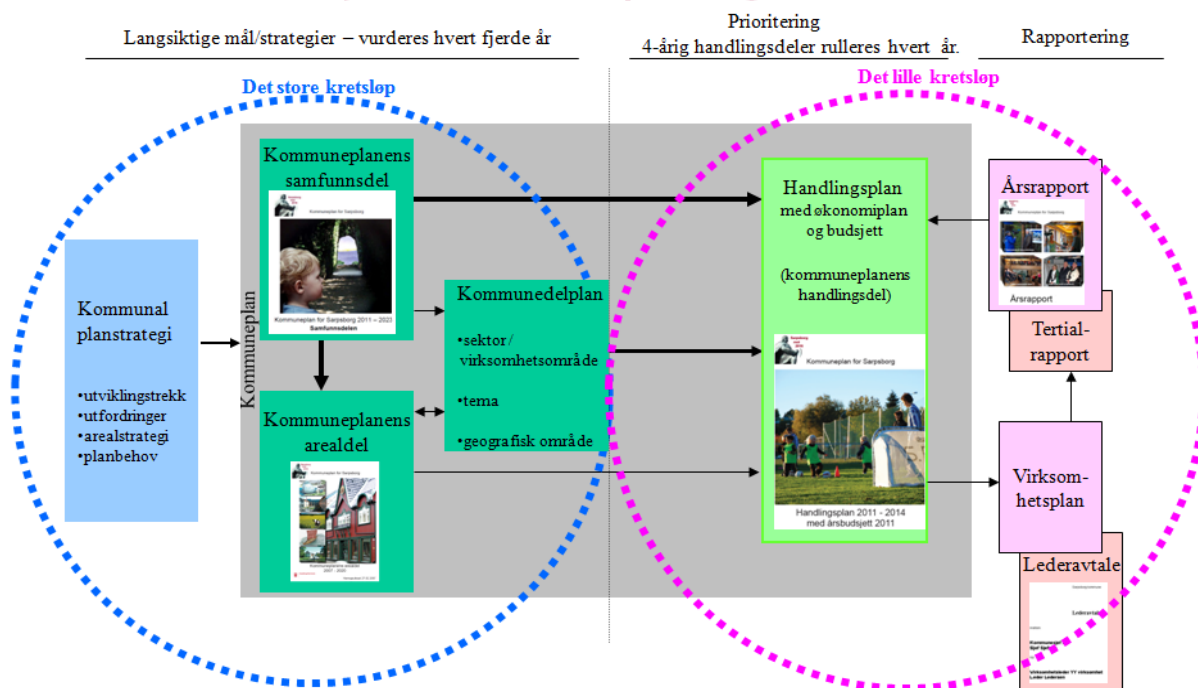
MÅL FOR KOMMUNEN

SAMFUNNSMÅL I HANDLINGSPROGRAMMET

Kommuneplanens samfunnsdel er kommunens overordnede styringsdokument. Den tar stilling til langsiktige utfordringer, mål og strategier for kommunesamfunnet som helhet og

kommunen som organisasjon. Kommuneplanens samfunnsdel 2011-2023 ble vedtatt av bystyret 16. juni 2011. Den danner grunnlag for kommunens 4-årige handlingsplan og budsjett.

Plansystemet i Sarpsborg kommune

Planen setter fokus på fire innsatsområder. Det er identitet, verdiskaping, levekår og miljø. Sarpsborgs visjon er: Sarpsborg – der barn og unge lykkes. Innenfor hvert innsatsområde er det beskrevet overordnet mål. I tillegg til disse spesifiserer planen flere delmål (Slik vil vi ha det!) og strategier (Slik gjør vi det!).

Kommuneplanen er en langsiktig plan. Ikke alle målsetninger og strategier kan prioriteres i denne handlingsplanperioden.

VISJON

Sarpsborg - der barn og unge lykkes

Identitet

Sarpsborgs innbyggere skal være stolte og engasjerte

Slik vil vi ha det!

- Sarpsborg skal oppleves som en kultur-, idretts- og aktivitetsby
- Sarpsborg skal ha spennende og allsidige jobbmuligheter
- Sarpsborg sentrum skal være attraktivt og levende
- Sarpsborg skal være en attraktiv by å bosette seg i for barnefamilier

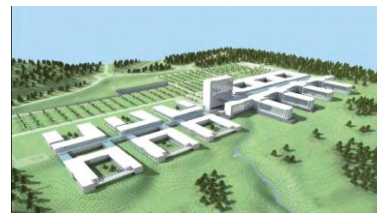

Verdiskaping

Sarpsborg skal ha et allsidig og konkurransedyktig næringsliv med høy kompetanse og spennende jobbmuligheter

Slik vil vi ha det!

- Sarpsborg skal ha spennende og allsidige jobbmuligheter
- Næringslivet og kommunen skal være attraktiv for faglært arbeidskraft og arbeidskraft med høyere utdanning
- Næringslivet og kommunen skal tilby arbeid til alle grupper av arbeidssøkende

Levekår

Barn og unge skal motiveres til utdanning for å møte framtidens utfordringer.
Sarpsborg skal være en by som fremmer likeverd og inkludering

Slik vil vi ha det!

- Sarpsborg skal ha et helhetlig læringsløp med høy kvalitet fra barnehage til videregående skole
- Helsefremmende og forebyggende tiltak skal ha en sentral plass i arbeidet for å bedre levekår
- Innbyggerne skal ha mulighet til å leve et meningsfylt liv uavhengig av funksjonsevne
- Sarpsborg skal ha et variert kultur- og fritidstilbud for alle
- Levekårene skal bedres og levekårsforskjeller skal utjevnes
- Sarpsborg skal ha trygge, attraktive og levende bo- og nærmiljøer

Miljø

Alle i Sarpsborg skal være miljøbevisste og delta i en felles miljødugnad for framtida

Slik vil vi ha det!

- Sarpsborg skal ha miljøvennlige bo-, transport- og arbeidsforhold
- Sarpsborgsamfunnet skal ha lavt energiforbruk og bruke fornybar energi
- Sarpsborgsamfunnet skal produsere lite avfall og være gode på gjenvinning
- Sarpsborg skal sikre seg mot skadevirkninger som følge av klimaendringer
- Sarpsborg skal forvalte naturressursen på en miljøvennlig måte.

De fire innsatsområdene i kommuneplanen griper ofte inn i hverandre. Det er for eksempel sterke forbindelser mellom verdiskaping og levekår og temaene arbeid og bolig går igjen i flere av innsatsområdene.

Arbeid er viktig for den enkelte og tilgang på god arbeidskraft er viktig for næringslivet, kommunen og samfunnet som helhet. Samhandling med næringslivet er viktig for å legge til rette for verdiskaping. Levekårsrapporten fra 2012 viser at det er en sammenheng mellom

utdanningsnivå, deltagelse i arbeidslivet og levekår. Det er sentralt å ha fokus på utdanning og kompetansebyggende tiltak i egen befolkning og da særlig hos barn og unge. Barn og unge skal motiveres til utdanning for å møte framtidens utfordringer. Kommunens langsiktige innsats som ser helhetlig på læringsløpet fra barnehage til videregående skole fortsetter og planmessig arbeid med kvalitetsutvikling av barnehage og skole videreføres. Elevtallsveksten forsterker behovet for fokus på skolekapasitet og skolestruktur og ny plan for skole legges fram for sluttbehandling i 2015.

En utfordring de siste årene har vært lavt omfang av boligbygging. Boligpolitisk plattform beskriver virkemidler kommunen har for å påvirke både omfanget av boligbyggingen og hvilke boligtyper som bør bygges. En helhetlig boligpolitikk skal bidra til å utjevne sosiale forskjeller, bedre levekårene og gjøre Sarpsborg til et attraktivt sted å bo. Arealplanen 2015-2026 som er under utarbeidelse vil være et viktig virkemiddel for å tilrettelegge for ønsket boligutvikling.

Kampen om arbeidskraften vil forsterkes framover, særlig vil det bli rift om de med høyest kompetanse. Innenfor helse/sosial, teknisk sektor og utdanningsinstitusjonene har en allerede møtt rekrutteringsutfordringene. Det gir behov for både økt kompetanse og kapasitet.

Et godt arbeidstilbud er ofte ikke tilstrekkelig for å få ønsket arbeidskraft til å flytte til kommunen. I dag legger folk vekt på en rekke andre forhold enn kun arbeid. De er opptatt av stedskvaliteter som bolig, kultur- og fritidstilbud, trygt nærmiljø og gode oppvekstvilkår for barn og unge. Det siste har blant annet sammenheng med at det er de unge voksne som flytter mest. Skal næringslivet og kommunen være attraktiv for arbeidskraft må en med andre ord satse bredt.

Tusenårsjubileet står sentralt i denne handlingsplanperioden. Gjennom fokus på historie og identitet, miljø og involvering jobbes det for en synlig og vellykket tusenårsfeiring. Et mål er at Sarpsborgs attraktivitet skal øke, både som et sted å bo, et sted å jobbe og et sted å besøke.

Demografi

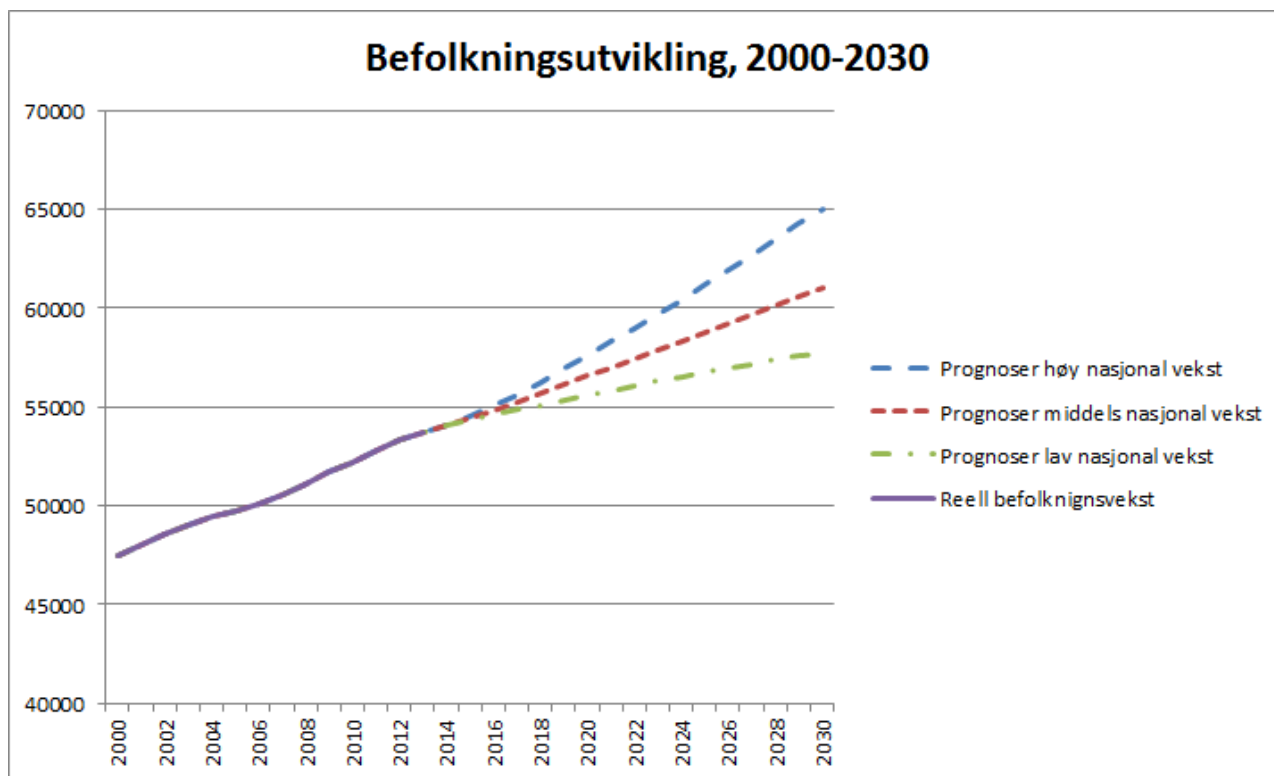
Per 01.01.14 hadde Sarpsborg 54 059 innbyggere. Sarpsborg ønsker å legge til rette for en sterk befolkningsvekst. Kommunen har en ambisjon om 1,2 % årlig vekst og dette tilsvarer høyalternativet i prognosene til statistisk sentralbyrå (SSB). En økt befolkning tilfører kommunen større aktivitet, nye impulser og høyere skatte- og rammetilskuddsinntekter, og bærer bud om en attraktiv kommune.

Befolkningsveksten har vært avtagende de tre siste årene. I 2010 økte den med 646 personer mens den i 2013 var på kun 363 personer. Første halvår 2014 har det vært en økning i folketallet på 77 personer.

Gjennomsnittlig årlig vekst 2000-2013 var 472 personer. Til sammenlikning gir høyalternativet til SSB en årlig vekst på 632 personer i handlingsplanperioden mens middelalternativet gir 428 personer.

Mens tilflytting bidro vesentlig til befolkningsvekst første halvdel av denne perioden, har fødselsoverskudd fått noe større betydning de siste årene.

Det knytter seg stor usikkerhet til befolkningsutviklingen, ikke minst på grunn av skiftende konjunkturer som har betydning både for arbeidsmarkeds-situasjonen og boligbyggingen. Nytt sykehus på Kalnes kan bidra til sterkere vekst enn det SSB anslår. Det er viktig at kommunen bl.a. gjennom ny arealplan tar høyde for en sterk vekst.

Kilde: Statistisk sentralbyrå 2013

Aldersgruppene med størst relativ vekst i handlingsplanperioden er 6-12 år (barneskolebarn), 13-15 år (ungdomsskole) og 67-79 år. Aldersgruppen 6-12 år forventes å vokse jevnt i hele kommuneplanperioden som

strekker seg fram til 2023, mens ungdomstrinnet ikke vil ha tilsvarende vekst. Barnehagegruppen, 1-5 år forventes å vokse først fra 2016. «Eldreølgen» vil slå inn for fullt fra ca. 2025.

Mål for kommunen		
BRUKER	Resultat 2013	Ambisjon 2015
B.1 Gode tjenester		
B.1.1 Opplevd kvalitet (se brukermål under hvert kommuneområde)		
MEDARBEIDER		
M.1. Attraktiv arbeidsgiver		
M.1.1. Søkere på stilling	11,6	>12
M.1.2. Turnover	10,3 %	< 10 %
M.1.3. Antall lærlinger	60	70
M.1.4. Andel ansatte innvandrere	10,5 %	11,5 %
M.2. Utviklende arbeidsmiljø		
M.2.1. Medarbeiderundersøkelsen - samlet resultat ¹	4,3	4,4
M.3. Redusert sykefravær		
M.3.1 Sykefravær totalt	8,9 %	8,7 %
M.4. Mindre uønsket deltid og vikarbruk		
M.4.1. Gjennomsnittlig stillingsstørrelse	79,5 %	81 %
M.4.2. Antall medarbeidere med stilling under 40 %	473	430
M.4.3. Andel midlertidige ansatte	9,0 %	8,5 %
ØKONOMI		
Ø.0 God kommuneøkonomi		
Ø.0.1 Netto driftsresultat ²	1,2 %	>3,0 %
Ø.0.2 Netto lånegjeld i % av brutto driftsinntekter ³	75,2 %	-
Ø.0.3 Disposisjonsfond (ikke formålsbestemt) ⁴	47,6 mill. kr	>50 mill. kr
Ø.0.4 Meravkastning kortsiktig likviditet ⁵	1,4 %	>0,6 %

¹ Måling per 1. halvår 2014.

² Gjelder kun kommunen. Ambisjonsnivået følger KMD/KS sin anbefaling på 3,0 %, som må ses som en langsiktig ambisjon for Sarpsborg kommune.

³ Gjelder Sarpsborg kommune som kommune konsern, dvs. kommunen inklusiv kommunale foretak og andel av interkommunale selskaper hvor kommunen er medeier. Bystyret har tidligere vedtatt at netto lånegjeld ikke skal overstige gjennomsnittet for landet uten Oslo. Nivået for 2015 vil ikke være kjent før offentliggjøring av foreløpig KOSTRA-tall per 15.03.16.

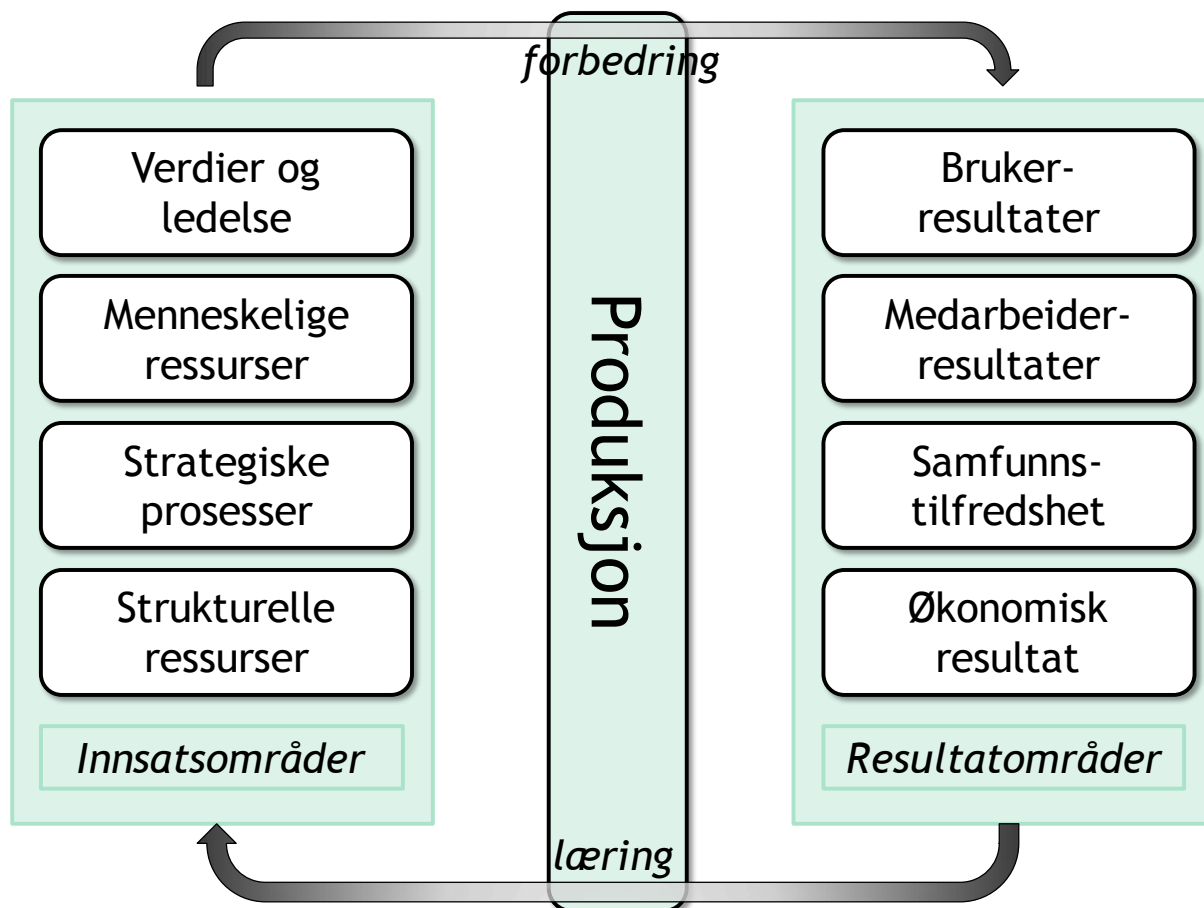
⁴ Gjelder kun kommunen. Beløpet er inklusiv avsetning til generelt disposisjonsfond på 43,8 mill. kr av årets regnskapsmessig overskudd i 2013.

⁵ Meravkastning utover referanseindeks ST1X. Gjelder kun kommunen.

HELHETLIG STYRINGSMODELL

Sarpsborg kommune legger til grunn en helhetlig styringsmodell som et viktig element i styringssystemet. Modellen beskriver hele kommunens virksomhet i ni

nøkkelområder. Resultatene danner grunnlaget for refleksjon, læring og forbedring som igjen gir føringer for innsatsområdene.

Handlingsplan for 2015-2018 har en inndeling basert på helhetlig styringsmodell. Innsatsområder og resultatområder er beskrevet under hvert kommuneområde. Modellen skal være et verktøy til å styre mot ønskede resultater gjennom å vedta innsatsfaktorene, måle resultatene og gjennom styring over tid dreie innsatsen slik at målene for Sarpsborg kommune oppnås. Helhetlig styringsmodell skal bidra til bedre styring for politiske organer og for den enkelte leder.

Verdier og ledelse

De overordnede verdiene ligger i kommuneplanens samfunnsdel med visjonen om at Sarpsborg skal være en kommune der barn og unge lykkes. Dette gjenspeiles i de ulike strategiene i kommuneplanen med tilhørende kommunedelplaner. Verdiene er førende

for de øvrige innsatsfaktorene i modellen. De tjenestespesifikke målene fremkommer av måltavlene under hvert kommuneområde.

Det er vedtatt et overordnet verdsett for kommunens ledere og ansatte. Gjennom verdsettet er vi tydelige på hvilke forventninger vi skal ha til hverandre som kollegaer og ledere, og hva som skal kjennetegne Sarpsborg kommune som organisasjon, både internt og eksternt. Verdiene er:

- Framtidsrettet
- Åpen
- Respektfull
- Troverdige

Verdsettet er forankret i dokumentet "Vi i Sarpsborg – plattform for ledelse og medarbeiderskap". Denne plattformen ble

vedtatt av Bystyret i september 2012 og legger sterke føringer for verdier og ledelse i organisasjonen Sarpsborg kommune.

Menneskelige ressurser

Menneskelige ressurser består av medarbeiderne i kommunen og den kompetansen de innehar. Et viktig grunnlag for alt arbeid på dette feltet er verdisettet og "Vi i Sarpsborg – plattform for ledelse og medarbeiderskap". Plattformen legger viktige strategier for de tre områdene ledelse, medarbeiderskap og kompetanse. Det er et uttalt mål at Sarpsborg kommune skal ha nødvendig kompetanse til å løse dagens oppgaver og møte framtidens utfordringer.

Strategiske prosesser

Strategiske prosesser er viktige for å fremme en ønsket utvikling av tjenester og samfunn. Denne delen er presentert i en oversikt over vedtatte planer, planer som skal utarbeides, samt prosjekter eller andre utviklingstiltak. Oversiktene presenteres for hvert kommuneområde.

Strukturelle ressurser

De strukturelle ressursene er et fellesbegrep på mer konkrete faktorer på økonomi og demografi som styrer resultatene til kommunen. Handlingsplanen beskriver dette i hovedsak i forhold til endringer i befolkningssammensetning og andre planforutsetninger. Her vil antall barn i grunnskolealder eller eldre over 80 år være viktig informasjon om ressursbehov i tjenestene. Dette avsnittet omfatter i tillegg de økonomiske ressursene knyttet til drift og investeringer.

Brukerresultater

Enhetene skal sette mål for gode tjenester i form av opplevd kvalitet. I tillegg er det valgt spesifikke mål innenfor de ulike kommuneområdene. Kvalitet måles gjennom brukerundersøkelser og andre statistiske data som KOSTRA m.m.

Medarbeiderresultat

Det er valgt ut fire viktige områder knyttet til medarbeiderresultater. På

kommunenivå måles på indikatorer innenfor "attraktiv arbeidsgiver", mens det på enhetsnivå måles på "utviklende arbeidsmiljø", "reduert sykefravær" og "mindre uønsket deltid og vikarbruk".

Samfunnstilfredshet

Samfunnsdelen i kommuneplanen fastsetter de overordnede mål for samfunnsutvikling i perioden 2011 – 2023. Planen har fire innsatsområder; identitet, verdiskaping, levekår og miljø. I Handlingsplan for 2015 – 2018 er det lagt vekt på å prioritere de viktigste målene og konkretisere disse i forhold til tiltak i 4-årsperioden. Årsrapporten vil beskrive status i arbeidet for å nå disse målene.

Økonomisk resultat

Økonomisk resultat forteller om kommunens økonomiske stilling og utvikling. På kommunenivå måles det på netto driftsresultat, netto lånegjeld og disposisjonsfond i forhold til brutto driftsinntekter samt avkastning på finansielle plasseringer. På enhetsnivå måles det på avvik i forhold til tildelte budsjetttrammer.

Produksjon

Resultatene skapes i kommunens 53 enheter. Det rapporteres på de ulike resultatmålene gjennom tertial- og årsrapportering til plan- og økonomiutvalget og bystyret.

Forbedring og læring

Også i årets handlingsplan er det lagt vekt på færre mål, sterkere bruker- og samfunnsfokus i målene og noe færre målinger. I tillegg er noen mål gjennomgående for hele kommunen og alle tjenestene. Det er viktig at forankring og forbedring oppnås helt ut i alle ledd i tjenesteytingen og forvaltningen.

Det er satt i gang et arbeid for å få vurdert ulike sider ved kommunens styringssystem, herunder også helhetlig styringsmodell med mål og indikatorer. Eventuelle endringer vil bli gjort gjeldende for neste rullering av Handlingsplan.

BYJUBILEET

Ansvar for koordinering, planlegging og gjennomføring av byjubileet er lagt til enhet kultur. Gjennom fokus på historie og identitet, involvering og miljø, jobbes det for en vellykket og synlig tusenårsfeiring. I tillegg fokuseres det på målet om Sarpsborg som et bedre sted å bo, jobbe og besøke, før, i og etter 2016. Det er viktig med en god forankring i lokalsamfunnet.

Nedsatt jubileumskomiteé har mandat til å forberede og gjennomføre tusenårsjubileet innenfor eget budsjett og handlingsprogram vedtatt av Bystyret. Komiteen skal foreta overordnede prioriteringer og strategivalg. Jubileumskomiteen består av representanter for ulike interessegrupperinger i Sarpsborg.

Selskapet i Sarpsborg ønsker å gjennomføre mange aktiviteter i forbindelse med byjubileet. For å kunne gjøre dette er selskapet avhengig av økonomisk bidrag fra Sarpsborg kommune. Selskapet, som har arrangement og opplevelser som et satsingsområde, vil være godt egnet til å stå for denne typen aktiviteter. En stor del av kommunens jubileumsmidler vil derfor bli overført selskapet. Det er viktig at selskapet også jobber med annen finansiering av sine aktiviteter.

Det gjenstår 13,9 mill. kr av byjubileets disposisjonsfond. Jubileumskomiteen har foreslått at midlene fordeles med 8,9 mill. kr til i Sarpsborg og 5 mill. kr til aktiviteter som kommunen har ansvaret for. Fordelingen legges til grunn for kommunens videre arbeid. Disse midlene kommer i tillegg til årlige driftsmidler i enhet kultur og kommunens årlige overføring til i Sarpsborg.

Kommunens arbeid med jubileet er organisert gjennom fire hovedområder: Kreativ byutvikling, historie, arrangementer og festligheter samt stimuleringspott. I tillegg kommer kommunikasjon og markedsføring.

Kreativ byutvikling skal favne ulike tiltak som er med og bidrar til at byens befolkning ser mulighetsrommet for bruk og utvikling av egen by gjennom å fokusere på byens kvaliteter. Tiltakene handler ikke om store fysiske forbedringer, men kan ta form av arrangementer, stunts/bruk og midlertidige løsninger. Her er sentrumsnære områder og ikke minst de historiske områdene i sentrum fokusområder. Inn under dette hovedprosjektet ligger for eksempel:

- Videreutvikling av byvandring frem mot 2016
- Forbausende byfest
- Utvikling av midlertidighet i byrommet
- Gjestekunststilling på torget

Historie – Gjennom Olavsdagens arrangementer formidles historien rundt grunnleggelsen i 1016, middelalderen og Olavsarven. Olavsdagene har til hensikt å skape identitet, kunnskap og kulturelle opplevelser. Østfold Fylkeskommune, Boregarssyssel Museum, Den Norske Kirke og i Sarpsborg er sentrale samarbeidspartnere i videre arbeid rundt utviklingen av Olavsfestivalen, Olsok, Pilgrimsleden og Olavssøylen. Etablering av Tusenårsstien – 1000 år på 1000 meter – vil formidle historien rundt alle de fire historiske epokene til Byjubileet.

i Sarpsborg har påtatt seg store deler av ansvaret for *arrangementer og festligheter*. Dette gjelder blant annet stor folkefest i Hafslundparken den siste helgen i juli 2016.

Kommunen vil fremdeles ha hovedansvar for jubileumssatsningene Olavsfestivalen, Olsok-feiring og byvandring frem til og med 2016.

Stimuleringspott er en støtteordning nedsatt for å stimulere utvikling av prosjekter/ideer hos private, lag og foreninger som ønsker å bidra til markeringen i 2016, eller i tiden frem mot den. Tiltakene må være i tråd med jubileets verdier og kan falle inn under alle

tre hovedprosjekter nevnt over. I 2014 avsatte jubileumskomiteen 0,5 mill. kr i potten.

I tillegg til arbeidet på ovennevnte områder gjennomføres flere store investeringsprosjekter i kommunal regi som er knyttet til tusenårsjubileet:

- Opprusting av Kulås Amfi
- Opprusting av gågate
- Oppgradering av park/gangsti i området rundt fossen og byvollen
- Forskjønnelse ved innfartsårer.
- Oppgradering av Kirkeparken

- Belysning i blant annet Kulås og Kirkeparken.
Vannskulptur og skulpturpark i Kulåsparken utredes.

Det er gitt en pengegave på 5 mill. kr fra Sparebankstiftelsen DnB til en kunstinntallasjon i forbindelse med byjubileet. Denne skal i henhold til vedtak i plan- og økonomiutvalget 23.10.14 plasseres enten på torget eller på St. Marie plass.

Det legges også opp til jubileumsaktiviteter i andre deler av kommunen, blant annet i skoler og barnehager.

ØKONOMISKE RAMMEBETINGELSER

REGJERINGENS FORSLAG TIL STATSBUDSJETT 2015 OG DET ØKONOMISKE OPPLAGGET FOR KOMMUNESEKTOREN⁶

Statsbudsjettet for 2015 ble offentliggjort 08.10.14. Etter forhandlinger mellom regjeringen og partiene KrF og Venstre ble det inngått et budsjettforlik om statsbudsjettet for 2015. Endringer i det økonomiske opplegget som følge av budsjettforliket er innarbeidet i handlingsplan 2015-2018.

Kommunesektorens inntekter i 2014

I Revidert nasjonalbudsjett 2014 (RNB) ble anslaget for kommunesektorens skatteinntekter i 2014 nedjustert med 1,2 mrd. kr. Ny informasjon om skatteinngangen trekker i retning av at kommunesektorens skatteinntekter for 2014 vil kunne bli ytterligere 0,9 mrd. lavere enn anslått i RNB. En reduksjon i den nasjonale skatteinngangen gir lavere inntektsutjevning og virker negativt inn på rammeoverføringene til Sarpsborg kommune. Den siste prognosen tilsier en svikt i kommunens egne skatteinntekter i 2014 i forhold til opprinnelig budsjett på om lag 30,0 mill. kr. De faktiske virkningene for kommunen vil imidlertid først være kjent ved utgangen av året når den nasjonale skatteinngangen for hele året er klar.

Den reelle veksten i kommunesektorens samlede inntekter i 2014 anslås etter dette til 4,4 mrd. kr, tilsvarende 1,1 %. Realveksten i de frie inntektene anslås til 2,3 mrd. kr eller 0,7 %. På den annen side er kommunesektorens merutgifter knyttet til den demografiske utviklingen anslått å bli 0,5 mrd. kr lavere enn lagt til grunn i statsbudsjettet for 2014 på grunn av lavere befolkningsvekst enn tidligere antatt. Det er i statsbudsjettet for 2015 ikke varslet noen kompensasjon til kommunene for

skattesvikten i 2014. Dette er i tråd med etablert praksis, som innebærer at kommunene beholder både mer- og mindreinntekter i forhold til anslått vekst i frie inntekter i statsbudsjettet. Ved beregning av veksten i frie inntekter for 2015 er det tatt hensyn til skattesvikten som ble varslet i RNB, mens reduksjonen på ytterligere 0,9 mrd. kr er ansett som midlertidig og ikke tatt hensyn til. Med lavere oljepris, oppbremsing i investeringene innenfor olje- og gasssektoren og generelt usikre økonomiske utsikter kan det stilles spørsmål ved en slik forutsetning.

Den samlede pris- og kostnadsveksten i kommunesektoren i 2014 er anslått til 3,0 %. Dette er samme anslag som i RNB 2014 og statsbudsjettet for samme år.

Det økonomiske opplegget for 2015

Regjeringens forslag til statsbudsjett for 2015 er en oppfølging av de politiske prioriteringene som fremkom i Kommuneproposisjonen 2015, som ble lagt frem i mai 2014. Regjeringen fremholder at det økonomiske opplegget for 2015 legger til rette for fortsatt vekst i tjenestetilbudet i kommunesektoren. Arbeidet med omstilling og effektivisering av den kommunale virksomheten må fortsatt prioriteres og aktivitetsnivået må tilpasses inntektsrammene. Deler av veksten i frie inntekter er begrunnet i behovet for styrking av helsestasjons- og skolehelsetjenesten, kommunale tjenester innenfor rus og psykisk helse samt fleksibelt barnehageopptak. De statlige satsingene følges opp gjennom en styrking av aktiviteten innenfor disse områdene i kommunens driftsbudsjett for 2015.

Med reduserte demografikostnader som følge av nedjustert anslag på befolkningsvekst skal dette ifølge Regjeringen gi et handlingsrom for kommunene på om lag 1,0 mrd. kr.

⁶ Kommunesektoren består av kommuner og fylkeskommuner.

Kommunenes Sentralforbund (KS) viser til flere forhold som driver opp kostnadene for kommunene uten at dette tas hensyn til ved beregning av vekst i frie inntekter:

- Økte pensjonskostnader.
- Underliggende vekst innenfor barnevern og ressurskrevende tjenester.
- Aktivitetsplikt for sosialhjelpsmottagere.
- Utgifter til brukerstyrt personlig assistanse (BPA) utover regjeringens anslag.

I tillegg får kommunene økte utgifter som følge av at innslagspunktet i toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester øker utover lønnsveksten.

Kommunesektorens inntekter i 2015

Veksten i kommunesektorens samlede inntekter kan beregnes på to måter; fra anslått inntektsnivå i RNB 2014 eller fra anslag på regnskap 2014.

Basert på anslått inntektsnivå i RNB 2014 legges det opp til en reell vekst i kommunesektorens samlede inntekter på 6,2 mrd. kr, tilsvarende 1,5 %. Av dette utgjør veksten i de frie inntektene 4,4 mrd. kr, hvorav 3,9 mrd. kr gjelder kommunene og 0,5 mrd. kr fylkeskommunene. Dette tilsvarer en realvekst i de frie inntektene på 1,4 %. Midlene dekker i første rekke økte kostnader knyttet til demografi (befolkningsvekst) og statlige satsinger.

I forhold til anslag på regnskap 2014, hvor det tas hensyn til at skatteanslaget er nedjustert med til sammen 2,1 mrd. kr, innebærer budsjettforslaget en reell økning i kommunesektorens samlede inntekter på om lag 7,1 mrd. kr. Av dette utgjør 5,3 mrd. kr frie inntekter. Som nevnt kan kommunene ikke regne med å få kompensert en eventuell svikt i skatteinntektene i 2014.

Sarpsborg kommune får i 2015 en beregnet vekst i forhold til oppgavekorrigerede frie inntekter i 2014 på nominelt 118,9 mill. kr eller 4,8 %. Dette er lik gjennomsnitt for landet og Østfold.

Veksten er regnet fra regnskap 2014. Veksten i frie inntekter må ses i sammenheng med kommunesektorens anslåtte merutgifter knyttet til befolkningsveksten.

Skatteinntektenes andel av kommunenes samlede inntekter er de siste årene redusert fra om lag 45 til 40 %. Det innebærer isolert sett en større inntektsutjevning mellom skattesterke og skattesvake kommuner. Nivået videreføres i 2015. Sarpsborg kommune har skatteinntekter på i underkant av 80 % av landsgjennomsnittet og tilhører kategorien "skattesvake kommuner". Regjeringen varslet i RNB 2014 en gjennomgang av inntektssystemet med sikte på implementering av eventuelle endringer fra 2016.

Særskilte tiltak innenfor helse- og omsorgstjenesten

- Arbeidet med å styrke helsestasjons- og skolehelsetjenesten samt jordmortjenesten trappes opp.
- Det legges opp til en styrking av tilbudet til personer med rusproblemer og psykiske lidelser.
- Det innføres rett til brukerstyrt personlig assistanse for personer under 67 år med langvarig og stort behov for personlig assistanse.
- Ordningen med investeringstilskudd til etablering av heldøgns omsorgsplasser videreføres og styrkes.
- Ordningen med kommunal medfinansiering av spesialisthelsetjenesten avvikles og 5,7 mrd. kr trekkes ut av kommunenes rammetilskudd. For Sarpsborg kommune utgjør trekket 63,7 mill. kr.
- Innslagspunktet for toppfinansieringsordningen innenfor ressurskrevende tjenester økes med kr 37 000 utover anslått lønnsvekst for 2014 til kr 1 080 000. Økningen er begrunnet i sterk vekst i statens utgifter til ordningen. Kompensasjon for kommunenes utgifter utover innslagspunktet beholdes uendret på 80 %.

Særskilte tiltak for barn og unge

- Det innføres en ordning med mer fleksibelt barnehageopptak. Målet er redusert ventetid for barnehageplass, særlig for familier med barn født 1. september eller senere.
- Maksimalprisen for foreldrebetaling i barnehage økes reelt med kr 100 per måned til kr 2 580 fra 01.01.15.
- Regjeringen styrker satsingen på videreutdanning for lærere ytterligere innenfor strategien «Kompetanse for kvalitet».
- Ordningen med rentekompensasjon for skole- og svømmeanlegg videreføres. Sarpsborg kommune utnytter sin maksimale ramme i forbindelse med bygging av ny sentrumsskole.
- Kommunens egenandel for plassering av barn i statlig barnevernsinstitusjon økes med kr 15 000 til kr 65 000 per barn per måned. Kommunene kompenseres samlet sett for merutgiften gjennom rammetilskuddet, men ordningen ser ut til å gi netto økte utgifter for Sarpsborg kommune.
- Det innføres et nasjonalt minstekrav til redusert foreldrebetaling for familier med lav inntekt. Foreldrebetalingen skal maksimalt utgjøre 7 % av familiens samlede person- og kapitalinntekt. Ikrafttredelse er satt til 01.08.15. Regjeringen legger til grunn at midlene kommer i tillegg til de ressursene som kommunene allerede bruker på moderasjons- og fritaksordninger.

Andre tiltak

Det er ikke foreslått ny investeringsramme for ordningen med rentekompensasjon for rehabilitering av kirkebygg.

Lønns- og prisvekst

Lønns- og prisveksten i kommunal sektor⁷ er anslått til 3,0 % hvorav lønnsveksten er anslått til 3,3 % og prisveksten på varer og tjenester til 2,5 %. Regjeringens anslag er benyttet i kommunens budsjett for 2015.

⁷ Lønns- og prisveksten i kommunal sektor benevnes vanligvis som «den kommunale deflator». Lønnskostnadene utgjør knapt 2/3 av deflator.

Regjeringen har neppe noe ønske om å være lønns- og prisdrivende. Anslagene for lønns- og prisvekst har derfor ofte vært noe lavere enn den faktiske lønns- og prisveksten. Samtidig har staten hatt en tendens til anslå for lave skatteinntekter i økonomiske oppgangstider, men for høye i nedgangstider.

Endringer i budsjettet som følge av budsjettforliket mellom regjeringen, KrF og Venstre

Budsjettforliket mellom regjeringen, KrF og Venstre medførte enkelte endringer med økonomisk konsekvens for Sarpsborg kommune (beregnet økonomisk virkning for 2015 i mill. kr i parentes):

- Flere barnehageplasser og mer fleksibelt opptak (0,0)
- Foreldremoderasjon – utvidet inntektsgrense og endret virkningstidspunkt (-1,0)
- Utsatt økning i barnehagemakspris (-1,1)
- Flere stillinger i kommunehelsetjenesten og helsestasjoner (-0,7)
- Samlet økning i rammetilskudd (3,2)
- Tilskudd til rusarbeid (1,0)
- Ressurskrevende tjenester – reversering av innslagspunkt utover lønns- og prisvekst (2,5)
- Utvidelse av gratis kjernetid i barnehage 4- og 5-åringer i lavinntektsfamilier (0,0)
- Styrket kommunalt barnevern (0,0)
- Økt lærerinnatts (øremerket tilskudd) 1. – 4. trinn (2,0)
- Økt lærerinnatts 1. – 4. trinn (-2,0)

Endringene er innarbeidet i budsjett og økonomiplan for perioden 2015-2018.

RENTEMARKEDET OG DE KOMMUNALE BUDSJETTER

Virkingen av endringer i rentenivået på de kommunale budsjetter blir generelt holdt utenom regjeringens forslag til inntektsrammer. Endringer i rentenivået kommer derfor som gevinst/tap utover de foreslåtte inntektsrammene. Endringer i renten har stor betydning for mange kommuners evne til å levere stabile og gode tjenester. Økt gjeldsbyrde i

kommunene forsterker virkningene av renteendringer på de kommunale budsjettene.

De siste tiårenes globalisering av verdens finansmarkeder med fri flyt av kapital over landegrensene gjør at norske renter er sterkt påvirket av rentenivået internasjonalt. Samtidig har gjentakende kriser i verdensøkonomien ført til hyppige og store endringer i renten i løpet av svært kort tid. Dette gjør det vanskelig å planlegge. Den umiddelbare virkningen på kommunens økonomiske handlingsrom er avhengig av kommunens finansforvaltning,

herunder valgt rentestrategi. Ved stor grad av rentebinding på gjeld og plasseringer får kommunen stor forutsigbarhet for fremtidige renteutgifter. Dette letter budsjetteringen. På den annen side har det å binde renten på kommunens lånegjeld en kostnad innbakt i den faste renten. Det gjør at flytende rente over tid normalt vil gi lavest rentekostnad. Kommunen hadde per 2. tertial 2014 rentebinding på 65 % av samlet gjeld til investeringsformål med en gjennomsnittlig gjenværende rentebindingstid på 4,48 år og en gjennomsnittlig rente på 3,35 %.

ØKONOMIPLAN 2015 – 2018 MED DRIFTSBUDSJETT 2015

Sarpsborg kommunes driftsbudsjett for 2015 fremgår av budsjettskjema 1A og 1B, side 110-113.

KRAV TIL BALANSE OG REALISME I BUDSJETTET

Kommuneloven oppstiller to krav til de kommunale budsjetter:

- Budsjettet skal være i balanse
- Budsjettet skal være realistisk

Balansekravet innebærer at budsjetterte inntekter minst må dekke budsjetterte utgifter.

Realismekravet betyr at budsjettet skal bygge på realistiske anslag over inntekter og utgifter. Dette kravet kan ofte være vanskelig å forene med krav i gjeldende rettighetslovgivning som setter standarder for kvalitet og omfang på tjenestene til innbyggerne. Begge krav må være oppfylt for hvert enkelt budsjettår i økonomiplanperioden.

Fylkesmannen, som statlig tilsynsmyndighet, skal påse at kravene er oppfylt. Dersom budsjettet ikke oppfyller kravene kan fylkesmannen returnere budsjettet til bystyret med krav om at budsjettet behandles på nytt.

Økonomiplan for perioden 2015-2018 med årsbudsjett 2015 legges frem i balanse for det enkelte budsjettår slik kommuneloven krever.

ØKONOMISKE HOVEDUTFORDRINGER I PLANPERIODEN

Kommunenes inntekter

Kommunal sektor er tillagt viktige samfunnsoppgaver og har stor nasjonal og lokal betydning for både verdiskapning og sysselsetting. Kommunesektoren forvalter en betydelig del av de økonomiske ressursene i norsk økonomi. Målt i forhold til brutto nasjonalprodukt (BNP) for Fastlands-Norge utgjorde kommunesektorens inntekter 18,1 % i 2013. I forhold til totalt antall utførte timeverk i norsk økonomi utgjorde

kommunal sektor samme år 15,5 %. Lokalt er kommunen ofte største arbeidsplass og med et stort volum på innkjøp av varer og tjenester gjennom året. Kommunal sektors betydning for både verdiskapning og sysselsetting gjør sektoren til et velegnet virkemiddel i den statlige finanspolitikken⁸.

Staten styrer kommuner og fylkeskommuner gjennom økonomisk og juridisk rammestyring, pedagogisk veiledning, rapportering samt kontroll og tilsyn. Et stabilt velferdstilbud til innbyggerne forutsetter at kommunene har stabile økonomiske rammebetingelser. Kommunenes inntekter, deres sammensetning og fordeling, bestemmes i det alt vesentlige av staten gjennom Stortingets årlige vedtak på statsbudsjettet. Forutsigbarhet i de økonomiske rammebetingelsene gjør det enklere for kommunene å planlegge sin virksomhet, men samtidig små muligheter til å påvirke egne inntekter.

Skatt på personlig inntekt og formue, rammeoverføringer og øremerkede tilskudd utgjør de viktigste statlige inntektskilder. Disse inntektene utgjorde i 2013 til sammen ca. 70 % av kommunenes samlede inntekter og bestemmes i hovedsak av befolkningens størrelse, dens fordeling på aldersgrupper og i noen grad sosiale grupper som krever tjenester fra kommunen. De resterende inntektene består av brukerbetalinger og andre salgs- og leieinntekter, overføringer, eiendomsskatt og finansinntekter som renter og utbytte fra aksjeselskaper hvor kommunene er eiere. Dette er inntekter som kommunene i noen grad kan påvirke selv.

Skatt på personlig inntekt og formue og rammetilskudd omtales ofte som kommunenes "frie inntekter". Med dette menes at kommunene fritt kan disponere disse inntektene innenfor rammen av gjeldende lov og forskrift. I virkeligheten er

⁸ Finanspolitikken handler om statens inntekter og utgifter.

dette et ganske misvisende uttrykk da staten ikke bare bestemmer finansiering, men også i all hovedsak hvilke oppgaver kommunene skal løse. Gjennom lover og regler tildeler staten kommunene oppgaver og fastlegger et minimum av standard (kvalitet) og omfang på de velferdstjenestene som tilbys. Økende grad av rettighetslovgivning binder opp ressurser og reduserer samtidig kommunenes muligheter til å prioritere og tilpasse tjenestene innenfor rammen av disponible inntekter. Dermed bestemmer staten også langt på vei kommunenes utgifter. På den ene siden gir dette avhengighetsforholdet til en rik stat kommunene stor grad av forutsigbarhet. På den annen side gir det lite rom for lokal inntektsfastsettelse og prioritering, som igjen kan være negativt for lokalpolitisk interesse og engasjement.

Så lenge staten bestemmer de økonomiske rammene for kommunene, blir kommunenes oppgave å tilpasse aktivitetsnivået til de rådende økonomiske forutsetninger. Staten er selv tydelige på dette. I omtalen av det økonomiske opplegget for kommunesektoren i statsbudsjettet for 2014 uttalte regjeringen:

«Kommunesektoren må forvalte ressursene på best mulig måte, slik at innbyggerne kan tilbys tjenester av god kvalitet. Arbeidet med omstilling og effektivisering av den kommunale virksomheten må ha høy prioritet. Kommuner og fylkeskommuner må ha god økonomistyring og tilpasse aktivitetsnivået til inntektsrammene».

Prinsipper for god økonomistyring

Kommuner som driver god planlegging, har effektiv drift og fortløpende evner å tilpasse aktivitetsnivået til inntektene har best forutsetninger for å lykkes med å utvikle en robust og sunn kommuneøkonomi over tid. En robust og sunn kommuneøkonomi er en avgjørende forutsetning for å nå målet om «tjenester av god kvalitet». For å understøtte en slik utvikling vedtok bystyret i sak 58/12 seks prinsipper for god økonomistyring i Sarpsborg kommune:

- Kommunens langsiktige planlegging skal ha mål om en bærekraftig økonomisk utvikling som ivaretar

nåtidens behov uten å stå i veien for at fremtidige generasjoner klarer å ivareta sine (generasjonsprinsippet).

- Det skal over driftsbudsjettet årlig avsettes et beløp som egenkapital i årets/fremtidige investeringer. Beløpet skal minimum tilsvare forventet utbytte til kommunen fra eierskap i selskaper, og ikke være under 0,5 prosent av budsjetterte brutto driftsinntekter for kommunen.
- Kommunen skal til enhver tid ha et disposisjonsfond på minst 50 mill. kr som buffer ved et eventuelt driftsunderskudd. Beløpet kommer i tillegg til de fondsavsetninger som er knyttet til over-/underskudd på enhetene.
- Kommunen skal ha en lånegjeld som ikke overstiger gjennomsnittet for norske kommuner og samtidig ivaretar generasjonsprinsippet.
- Kommunens økonomiplan for de fire neste årene skal ses i lys av det investerings- og driftsbehov kommunen vil ha i et perspektiv på inntil 8 år.
- Kommunen skal ha myndiggjorte enhetsledere med ansvar for og myndighet til å disponere tildelte driftsrammer.

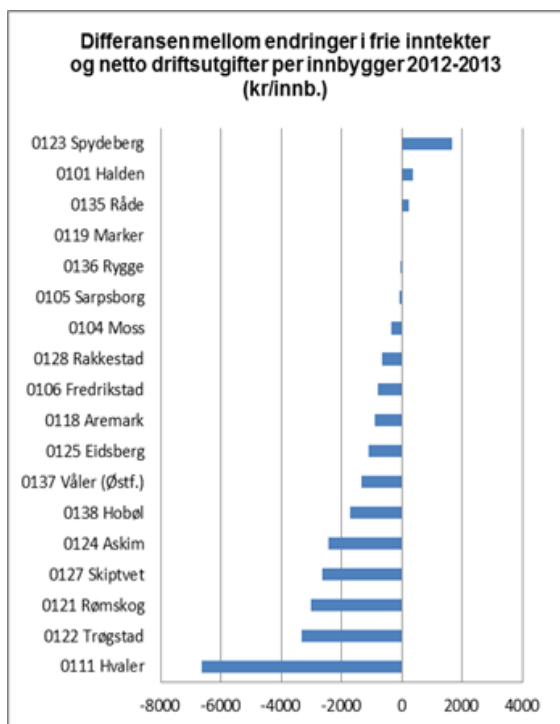
Et syvende styringsprinsipp, et nytt prinsipp for rentestyring av kommunens investeringsgjeld, ble vedtatt av bystyret 06.11.14. Prinsippet går ut på at kommunen skal ta større egenrisiko i forvaltningen av investeringsgjeld ved at en større andel av gjelden har flytende rente. Formålet er å redusere kommunens finansutgifter.

Ubalanse mellom driftsinntekter og -utgifter

Utfordringen for mange kommuner er å finne en balanse mellom inntekter og utgifter som over tid gir kommunen mulighet for å opprettholde et stabilt velferdstilbud ovenfor befolkningen. Figuren nedenfor viser utviklingen i forholdet mellom frie inntekter og netto driftsutgifter per innbygger i perioden

2012-2013. Når netto driftsutgifter vokser mer enn de frie inntektene blir kommunen mer avhengig av andre inntekter som eiendomsskatt, konsesjonskraftsinntekter, finansinntekter m.m. eller bruk av oppsparte midler (disposisjonsfond) for på kort sikt å opprettholde aktivitetsnivået. Figuren viser relative endringer. Den forteller altså ikke noe om kommunens samlede inntekter var tilstrekkelig for å dekke kommunens samlede drifts- og finansutgifter for året.

For de fleste kommuner i Østfold har det skjedd en klar forverring av forholdet mellom vekst i frie inntekter og netto driftsutgifter sammenlignet med 2011-2012. Mens et flertall av kommunene hadde høyere vekst i frie inntekter enn i netto driftsutgifter per innbygger fra 2011 til 2012 hadde nesten alle kommunene en negativ utvikling fra 2012 til 2013. For Sarpsborg har utviklingen gått fra svakt positiv til en situasjon med omtrent lik vekst i frie inntekter og netto driftsutgifter per innbygger.

Kilde: Østfold Analyse/KOSTRA

Tiltak for bedre balanse mellom inntekter og utgifter

Ingen kommuner kan over tid leve med et negativt forhold mellom vekst i frie inntekter og netto driftsutgifter per innbygger. Dette fordi det er begrenset hvilke inntektsøkninger en kommune kan hente ut av andre frie disponible inntekter enn skatt og rammetilskudd. Samtidig tar økte utgifter til renter og avdrag en stadig større del av kommunens inntekter. Et positivt forhold mellom vekst i frie inntekter og netto driftsutgifter er over tid helt nødvendig for å sikre en sunn kommuneøkonomi og et stabilt velferdstilbud overfor innbyggerne.

Sarpsborg kommune var tidlig ute i forhold til mange andre kommuner med å gjennomføre omstillingstiltak etter en negativ utvikling i kommuneøkonomien i årene 2008 og 2009. Prosjektene Handlingsrom 2016 og Nye handlingsrom har bidratt til å redusere driftsutgiftene og har gitt ønsket effekt på de fleste områder. Dette har vært et viktig bidrag til at Sarpsborg kommune de siste årene ikke har hatt de store svingningene mellom vekst i frie inntekter og netto driftsutgifter som mange andre Østfold-kommuner.

Tiltakene gjennom Handlingsrom 2016 og Nye handlingsrom har ikke vært, og vil heller ikke i 2015 eller årene fremover, være tilstrekkelig for å oppnå balanse mellom inntekter og utgifter i driftsbudsjettet. Omstillingsarbeidet må derfor fortsette og nye effektiviserings- og innsparingstiltak må fases inn både i 2015 og årene fremover.

Netto driftsresultat

Et regnskapsmessig overskudd i kommunal sammenheng måles vanligvis ved netto driftsresultat, som er årets resultat før netto avsetninger til fond og investeringsformål. Bare gjennom et positivt netto driftsresultat kan det skaffes til veie tilstrekkelig med egenkapital til fremtidige investeringer og samtidig bygges opp økonomiske «buffer» som kan benyttes til dekning av et eventuelt merforbruk på driftsbudsjettet som ikke er planlagt.

Kommunenes sentralforbund (KS) og Kommunal og moderniseringsdepartementet (KMD) anbefaler et netto

driftsresultat på minimum 3 %. Måltallet bør ses på som et anbefalt nivå for gjennomsnittlig resultat over tid. Måltallet er satt for at kommunen skal ha så stor egenfinansiering av sine investeringer at ikke gjelden målt som andel av brutto driftsinntekter øker over tid. Samtidig har en kommune behov for å bygge opp fondsavsetninger som kan brukes for å opprettholde et stabilt tjenestetilbud, til tross for uforutsette svingninger i inntekter og/eller utgifter. Et netto driftsresultat på 3,0 % tilsvarer om lag 105 mill. kr i Sarpsborg kommune i 2015. Det er varslet at måltallet vil bli noe nedjustert etter at momskompensasjon fra investeringer i sin helhet inntektsføres i investeringsregnskapet fra og med 2014. Det er antydning om lag 2 %. Inntektsføring av momskompensasjon i investeringsregnskapet bidrar til finansiering av investeringene og reduserer lånebehovet tilsvarende.

Budsjettet for 2015 viser et negativt netto driftsresultat på 7,2 mill. kr. Netto driftsresultat er differansen mellom alle budsjettets inntekter og utgifter.

Bystyret har tidligere besluttet at det over driftsbudsjettet årlig skal avsettes et beløp til egenkapital i årets/fremtidige investeringer. Beløpet skal minimum tilsvare forventet utbytte til kommunen fra eierskap i selskaper, og ikke være under 0,5 prosent av budsjetterte brutto driftsinntekter for kommunen. Dette tilsier en avsetning på 17,5 mill. kr i 2015.

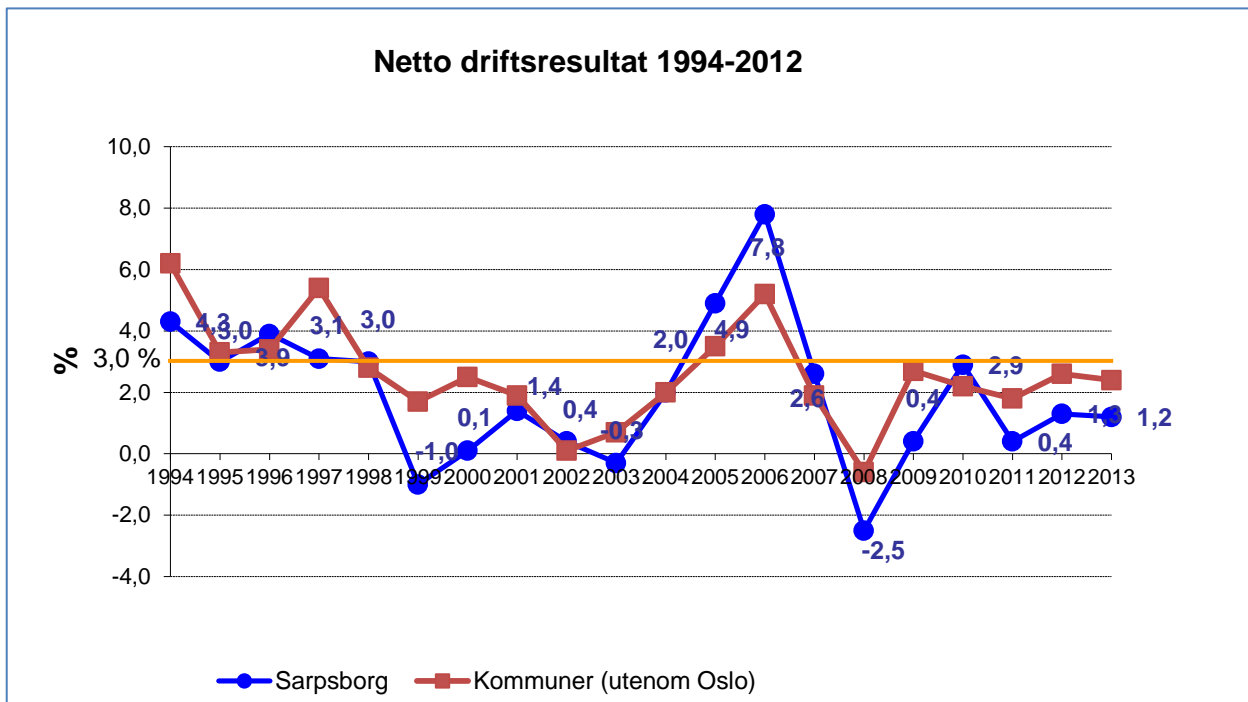
Kommunen gjennomfører for tiden store investeringer i nye kommunale barnehager. Målet er mer moderne og driftseffektive barnehager. Driftseffektive kommunale barnehager reduserer samtidig det kommunale tilskuddet til ikke-kommunale barnehager. En reduksjon i driftskostnadene per kommunal barnehageplass reduserer det samlede kommunale tilskuddet til ikke-kommunale plasser med 2,5 ganger beløpet. Endring i reglene for hvilket regnskapsår som skal legges til grunn ved beregning av tilskuddet gjør at planlagt innsparing på til sammen 10 mill. kr i tilskudd ikke-kommunale barnehager ikke vil få virkning fra 2015 som opprinnelig forutsatt, men

først to år senere. Merutgiften er delvis dekket inn ved at planlagt avsetning er redusert med 7,5 mill. kr. Gjennom bystyrets vedtak på budsjettet er den resterende del av avsetningen (10,0 mill. kr) benyttet til å videreføre viktige deler av tjenestetilbudet innenfor oppvekst og omsorg. Endringen medfører at budsjettert avsetning i 2015 ikke tilfredsstillende økonomiprinsippet om at minimum 0,5 % av kommunens driftsinntekter skal avsettes til egenkapital i årets/fremtidige investeringer. Endringen har også innvirkning på planlagt avsetning i øvrige år i planperioden. For å balansere budsjettet i 2015 er det i tillegg budsjettert med bruk av 2,08 mill. kr av kommunens disposisjonsfond.

Til tross for at det fram til 2013 ikke ble budsjettert med avsetninger (sparing) til fremtidige drifts- og investeringsformål, viser figuren på neste side at kommunen i de fleste av årene siden 1994 allikevel har hatt et positivt netto driftsresultat, men bare unntaksvis over 3 %.

Et netto driftsresultat regelmessig på under 3 % vil gjøre at nødvendige investeringer må skyves frem i tid. Alternativt må det foretas så store låneopptak at gjeldens andel av brutto driftsinntekter gradvis vil øke. Ved økt lånegjeld vil de løpende rente- og avdragsutgifter i driftsbudsjettet også øke. Dermed blir det mindre igjen til tjenesteproduksjon.

Mens sterk økonomisk vekst, god skatteinngang og økt satsing på kommunal sektor fra regjeringens side bidro til et gjennomsnittlig netto driftsresultat for kommunen på 4,3 % for perioden 2004-2007, viste regnskapet for 2008 et negativt resultat på -2,5 %. For 2009 og 2010 var det igjen en klar resultatforbedring, mens netto driftsresultat i 2011, 2012 og 2013 var relativt svakt med henholdsvis 0,4, 1,3 og 1,2 %. Et positivt netto driftsresultat i disse årene er i noen grad et resultat av planlagt sparing, men skyldes først og fremst god økonomistyring i kombinasjon med høyere inntekter og/eller lavere utgifter enn budsjettert.

Kommunens fondsbeholdning

Kommunens fondsbeholdning består av driftsfond og investeringsfond. Fond kan være bundne (avsatt til bestemte formål) eller ubundne. Ubundne driftsfond omtales vanligvis som disposisjonsfond. Disposisjonsfond kan brukes til både drifts- og investeringsformål, mens investeringsfond kun kan brukes til investeringsformål. Disposisjonsfond kan altså både fungere som en buffer mot svingninger i driftsinntektene og som egenkapital i investeringer.

Per 31.12.13 utgjorde kommunens fondsbeholdning 340,5 mill. kr hvorav disposisjonsfondet utgjorde 153,2 mill. kr. Dette er en reduksjon på 36,6 mill. kr fra utgangen av 2012.

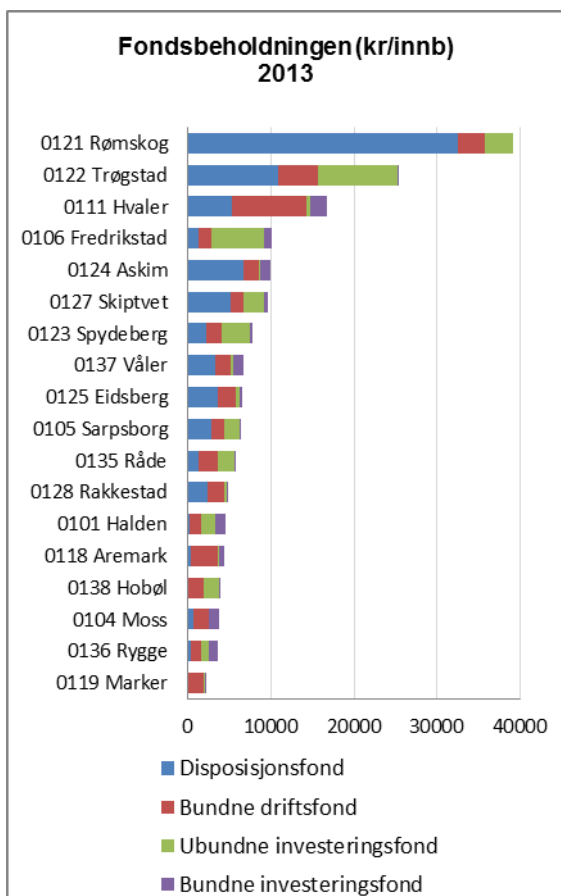
Disposisjonsfondet ble gjennom behandling av regnskapet for 2013 styrket med 55,2 mill. kr, som følge av et regnskapsmessig mindreforbruk.

Av dette ble 11,4 mill. kr avsatt til disposisjonsfond for enheter med mindreforbruk i 2013. Etter denne styrkingen er totalt 80,9 mill. kr avsatt til overskuddsfond for enhetene i tråd med gjeldende reglement for over- og underskudd.

Den resterende del av mindreforbruket, 43,8 mill. kr, ble avsatt til kommunens generelle disposisjonsfond, som etter dette utgjorde 47,6 mill. kr.

Samlet disposisjonsfond tilsvarer etter dette 5,7 % av kommunens brutto driftsinntekter.

Figuren på neste side viser status for både bundne og ubundne fond per innbygger ved utgangen av 2013 for kommunene i Østfold.

2. tertialrapport 2014 tyder på en merkbar reduksjon i disposisjonsfond i løpet av 2014. Svikt i nasjonal skatteinntang og økte driftsutgifter utover det budsjetterte forventes å redusere det generelle disposisjonsfondet til mellom 10,0 og 20,0 mill. kr i løpet av året. Dette er under bystyrets vedtatte målsetting på 50,0 mill. kr og en svært beskjeden buffer i forhold til kommunens størrelse. På den annen side utgjør enhetenes overskuddsfond til sammen 80,9 mill. kr. Dette representerer en viktig buffer ved et eventuelt merforbruk innenfor enhetene.

Deler av kommunens disposisjonsfond er bundet opp i ulike formål vedtatt av bystyret selv, herunder byjubileet og nytt bibliotek/kulturhus. Bystyret kan fritt omdisponere avsatte midler til annet formål.

En rekke særskilte saker har tappet disposisjonsfondet de senere årene. De viktigste er oppreisningsordning for eldre barnevernssaker, endret periodisering av variabel lønn og nedgraving av

høyspentkabel ved Inspiria. Til sammen beløper dette seg til over 100 mill. kr.

Det er behov for å styrke det generelle disposisjonsfondet for å oppfylle bystyrets målsetting om minimum 50 mill. kr som buffer mot et eventuelt driftsunderskudd. En slik buffer er også nødvendig for over tid å kunne etterleve reglementet for over- og underskudd. Dette kan gjøres ved omdisponering av midler avsatt til bestemte formål og/eller gjennom et positivt årsresultat, men disse midlene vil, med unntak av midler avsatt til enhetenes overskuddsfond og bibliotek/kulturhus, være relativt beskjedne ved utgangen av 2014. Styrking av disposisjonsfondet må derfor primært gjøres ved overskudd på kommunens drift.

Disposisjonsfondet bør også styrkes for å sikre tilstrekkelig egenfinansiering i fremtidige investeringer, og derved begrense veksten i kommunens lånegjeld.

Det er ikke budsjettert med avsetninger til fond/investeringsformål i 2015. I to av tre øvrige år i økonomiplanperioden er budsjettert avsetning i samsvar med målet om at 0,5 % av brutto driftsinntekter skal settes av til egenkapital i årets/fremtidige investeringer. Sett i lys av de betydelige investeringene kommunen for tiden gjennomfører og planlegger for de nærmeste par årene, er en årlig avsetning på 0,5 % i seg selv ikke tilstrekkelig for å stanse veksten i kommunens lånegjeld.

Det er budsjettert med 2,08 mill. kr i bruk av disposisjonsfond i 2015 for å balansere budsjetten. Det er betydelig usikkerhet knyttet til om alle innsparingstiltak innenfor tjenestene i 2015 kan gjennomføres uten bruk av enhetenes overskuddsfond. Det er for 2015 planlagt brukt 5,2 mill. kr av budne driftsfond til dekning av årets driftsutgifter innenfor vann og avløp. Innenfor renovasjon er det budsjettert med en avsetning til bundet fond på 0,1 mill. kr.

Ubundne investeringsfond utgjorde ved utgangen av 2013 89,1 mill. kr hvorav det generelle fondet utgjør 41,7 mill. kr. Midlene kan kun brukes til investering, men formålet kan bystyret selv bestemme.

Det generelle fondet tappes årlig for om lag 8,0 mill. kr til finansiering av egenkapitalinnskuddet i KLP. Størrelsen på fondet er per i dag ikke tilstrekkelig til å finansiere egenkapitalinnskuddet utover 2017. Egenkapitalinnskuddet kan ikke lånefinansieres og må derfor finansieres ved løpende driftsinntekter eller ved bruk av ubundne drifts- eller investeringsfond.

Økt gjeldsbyrde

Investeringer i kommunene blir i økende grad lånefinansiert. Det kan pekes på flere årsaker til denne utviklingen:

- Svake netto driftsresultat
- Reduserte fondsbeholdninger
- Statlige programmer/incentivordninger
- Lave renter
- Høyt demografitrykk

Høyt investeringsvolum uten tilstrekkelig egenkapital har medført en betydelig økning i kommunenes lånegjeld det siste tiåret.

Vanligvis måles kommunenes gjeldsbelastning som forholdet mellom brutto driftsinntekter og netto lånegjeld⁹. Netto lånegjeld som andel av driftsinntektene er nå historisk sett svært høy. Renter og avdrag legger dermed beslag på en økende andel av kommunenes inntekter, selv om dagens lave rentenivå bidrar til å holde utgiftsveksten nede. Denne utviklingen gir grunn til bekymring og bør ikke fortsette over lang tid.

Figuren på neste side viser at netto lånegjeld som andel av brutto driftsinntekter har økt betydelig siden 2003. Sarpsborg kommune har nå for første gang i måleperioden en lånegjeld på nivå med gjennomsnittet for landet, men

ligger fortsatt under kommunegruppe 13¹⁰. Utviklingen viser at vi gradvis har nærmet oss landsgjennomsnitt. At gjeldsveksten flatet ut i 2011 var ikke et trendbrudd, men skyldes først og fremst at investeringsvolumet i 2011 var noe lavere enn forutsatt i budsjettet samtidig som endringene i reglene for inntektsføring av momskompensasjon fra investeringer i noen grad bidro til å redusere lånebehovet. Sarpsborg kommune har fortsatt et stort etterslep på lånefinansierte investeringer fra tidligere år, som det korrigeres for ved beregning av netto lånegjeld. Tallene viser at kommunen er innenfor det vedtatte målet om at kommunen skal ha en lånegjeld som ikke overstiger gjennomsnittet for norske kommuner. Om gjeldsveksten er i tråd med prinsippet om en bærekraftig økonomisk utvikling som ivaretar nåtidens behov uten å stå i veien for at fremtidige generasjoner klarer å ivareta sine (generasjonsprinsippet), kan ikke besvares med et klart ja eller nei i dag. Det må ses over en lengre tidshorison. Det må forventes at kommunens gjeldsbyrde vil svinge over tid. Spørsmålet er om det etter hvert vil etablere seg et mer permanent skift i gjeldskurven hvor kommunenes lånegjeld i fremtiden også vil svinge, men da innenfor et høyere intervall enn det vi ser ut fra gjeldsutviklingen de siste 10 årene.

For å kunne vurdere konsekvensene av økt lånegjeld, er det av stor betydning å vite hvordan kommunens lånegjeld er sammensatt. Samtidig kan ikke lånegjelden ses uavhengig av hva kommunen totalt sett har av inntekter per innbygger og hvor stor del av disse inntektene som er nødvendig for å dekke «faste kostnader» ved tjenesteytingen. For kommuner med inntekter under landsgjennomsnittet slik som Sarpsborg, kan vi anta at en større andel av inntektene vil gå med til å drifte et lovpålagt tjenestetilbud enn i kommuner med høyere inntekter. Slik sett vil

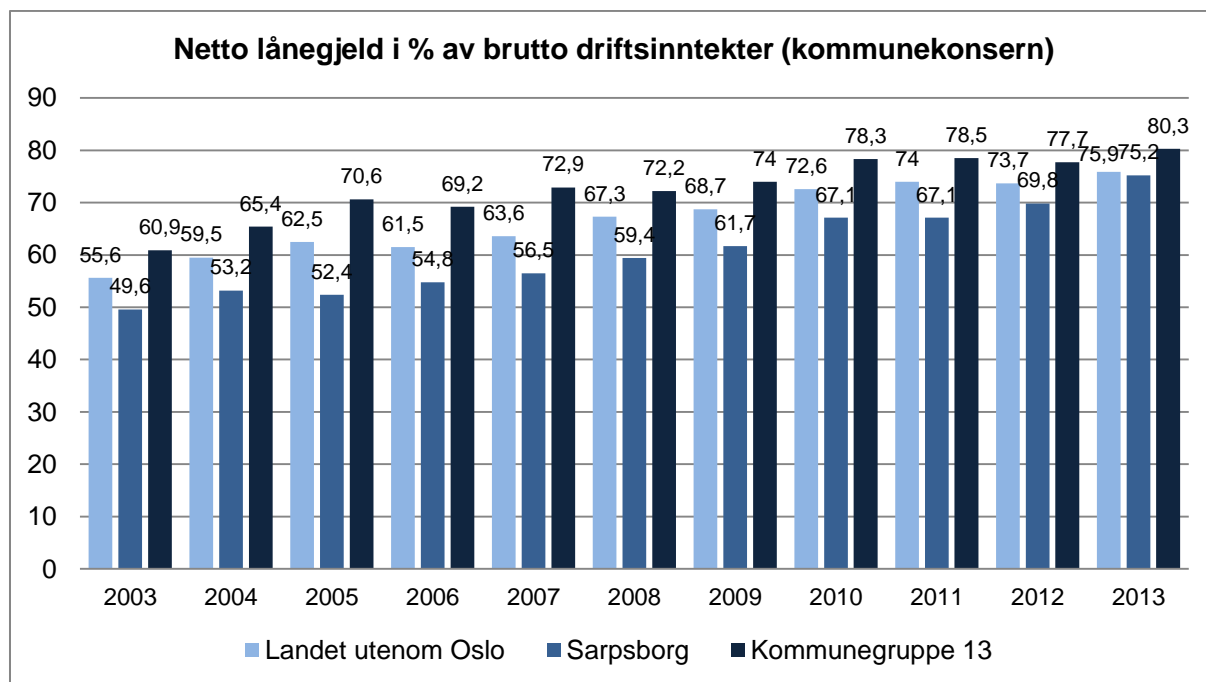
⁹ Netto lånegjeld er lånegjeld eksklusiv pensjonsforpliktelser, lån til videre utlån og ubrukte lånemidler. Tallene gjelder kommunen som konsern, dvs. kommunen inklusiv kommunale foretak (KF), interkommunale selskaper (IKS) og interkommunalt samarbeid som fører eget særregnskap. Formålet er for å korrigere for ulik organisering av tjenestene.

¹⁰ Alle kommuner er inndelt i kommunegrupper ut fra prinsippet "mest sammenlignbare". Sarpsborg tilhører kommunegruppe 13.

Sarpsborg ha dårligere forutsetninger for å betjene en høy lånegjeld enn kommuner med høye inntekter.

Alle kommuner har lån til investeringer innenfor vann, avløp og renovasjon. Dette er såkalte selvkostområder hvor innbyggerne i prinsippet betaler kommunenes lånekostnader. Vekst i denne delen av lånegjelden vil altså i prinsippet bety en tilsvarende

inntektsøkning for kommunen til dekning av renter og avdrag. Videre har kommunene lån til investeringer i skoler, sykehjem og kirkebygg hvor staten bidrar med kompensasjonsordninger som dekker deler av kommunenes renteutgifter og i enkelte tilfeller også avdragsutgifter. Det finnes i dag ikke tilgjengelig statistikk som gjør det mulig å korrigere for dette ved sammenligning av kommunenes lånegjeld.

Sarpsborg kommune har i 10-årsperioden økt sin lånegjeld relativt sett mer enn både landet utenom Oslo og kommunegruppe 13 (mest sammenlignbare kommuner). Kommunen har de senere årene gjennomført store investeringer. Med et fortsatt ambisiøst investeringsprogram de nærmeste par årene kan vi forvente at gjelden målt som andel av brutto driftsinntekter vil fortsette å øke. Det vil gi økte eller betydelig økte rente- og avdragsutgifter avhengig av fremtidig renteutvikling og legge ytterligere press på kommunens driftsøkonomi utover i planperioden.

Momskompensasjon fra investeringer
Ordningen med generell momskompensasjon ble innført i 2004. Formålet var å nøytralisere virkningene av merverdiavgiftslovgivningen og dermed skape en mer likeverdig

konkurransesituasjon mellom kommunal egenproduksjon og kjøp av varer og tjenester fra private leverandører.

Momskompensasjon kommer fra kjøp av varer og tjenester til både drifts- og investeringsformål. Etter at reglene ble endret med en overgangsperiode på 5 år må all momskompensasjon fra investeringer fra og med 2014 inntektsføres i investeringsregnskapet. For 2015 er momskompensasjon fra investeringer anslått til 65,0 mill. kr.

BUDSJETTETS INNTEKTSSIDE

Skatt og rammetilskudd

Skatt og rammetilskudd utgjør til sammen om lag 63 % av kommunenes samlede

inntekter¹¹ og fastsettes hvert år av staten gjennom Stortingets vedtak på statsbudsjettet. Skatt og rammetilskudd omtales ofte som kommunenes frie inntekter og inngår sammen med naturressursskatt i inntektssystemet for kommuner og fylkeskommuner. Formålet med inntektssystemet er å utjevne forskjeller i kommunenes forutsetninger for å kunne tilby et likeverdig tjenestetilbud uavhengig av bosted. Fordelingen av de frie inntektene mellom kommunene bestemmes i hovedsak av befolkningens størrelse, dens fordeling på aldersgrupper og i noen grad sosiale grupper som krever tjenester fra kommunen.

Som følge av endringer i inntektssystemet de senere årene er skatteinntektenes andel av de frie inntekter redusert til fordel for rammetilskudd. En økning av rammetilskuddets andel av de frie inntektene bidrar til å utligne inntektsforskjeller mellom skattesterke og skattesvake kommuner. Samtidig blir kommunene mindre sårbare for individuelle svingninger i skatteinntektene, men vil fortsatt være eksponert for risiko knyttet til endringer i det nasjonale skattenivået. Sarpsborg kommune tilhører de skattesvake kommunene med skatteinntekter på 76,5 % av landsgjennomsnittet per innbygger i 2013 før inntektsutjevning og 94,0 % etter omfordeling mellom kommunene. Lavere inntektsnivå enn landsgjennomsnittet virker negativt inn på Sarpsborg kommunens muligheter til å tilby sine innbyggere likeverdige tjenester sammenlignet med gjennomsnittet for landet.

Den sterke utjevne effekt av dagens inntektssystem, særlig for kommuner med egen skatteinngang per innbygger under 90 % av landsgjennomsnittet, gjør at nasjonal skatteinngang har større betydning for Sarpsborgs inntekter enn egen skatteinngang. Kommunen vil derfor først og fremst rammes av en merkbar inntektssvikt dersom den nasjonale

skatteinngangen faller under det som er forutsatt i statsbudsjettet.

Staten har tidligere slått fast at kommunene beholder både mer- og mindreinntekter i forhold til det samlede nivået for skatt som fastsettes i statsbudsjettet. Med unntak av tre år har nasjonal skatteinngang siden 2004 lagt over skatteanslaget gitt i statsbudsjettet. Større inntektsvekst enn budsjettert er ikke noe problem, men når skattene svikter slik som i 2014 har det stor betydning for kommunenes muligheter for å tilpasse budsjettet til endrede inntektsforutsetninger. Kommunene må da ofte benytte avsatte fondsmidler for å balansere budsjettet og opprettholde tjenestene.

Skatt og rammetilskudd for 2015 er satt til det nivået som fremgår av vedlegg til statsbudsjettet for 2015 (Grønt Hefte) med senere endringer som følge av budsjettforliket mellom regjeringen, KrF og Venstre og utgjør om lag 75 % av budsjetterte driftsinntekter. For årene 2016-2018 er det budsjettert med en årlig realvekst i de frie inntektene på til sammen 1,0 %, tilsvarende om lag 26 mill. kr årlig i forhold til forutsetningene i statsbudsjettet for 2015.

Eiendomsskatt

Eiendomsskatten bestemmes av kommunen selv innenfor rammen av Lov om eiendomsskatt. Eiendomsskatten ble økt for alle typer eiendommer både i 2010, 2011, 2013 og 2014. Satsene for næring/verk og bruk ble i 2014 økt til det maksimale skatteøren etter loven på 7,0 promille. Samtidig ble satsen for bolig og fritidseiendommer økt med 0,55 promilleenheter til 4,0 promille.

For å opprettholde kvalitet og omfang på viktige tjenester overfor innbyggerne økes eiendomsskatten for bolig og fritidseiendommer med 0,5 promilleenheter til 4,5 promille. Det tilsvarer en årlig økt eiendomsskatt for en gjennomsnittlig enebolig på 120 m² på ca. kr 600.

Til sammen øker eiendomsskatten med 12,3 mill. kr i forhold til vedtatt budsjett for

¹¹ Basert på KOSTRA 2013.

2014. Av dette er 10,0 mill. kr et resultat av økning i skattesatsen for bolig og fritidseiendommer mens 2,3 mill. kr skyldes vekst i skattegrunnlaget. Eiendomsskatten for 2015 vil etter dette utgjøre 172,8 mill. kr. Det legges ikke opp til ytterligere økning for perioden 2016-2018.

Eiendomsskatt på enebolig på 120 m ² (kr/år)					
	2010	2011	2012	2013	2014
Moss	6 160	6 160	5 880	5 600	5 530
Rygge	5 200	5 075	5 500	5 600	5 670
Fredrikstad	2 300	5 000	5 100	5 100	5 100
Sarpsborg	3 313	3 827	3 827	4 122	4 780
Halden	3 750	3 750	3 200	4 250	5 200
Råde	3 320	3 320	3 320	3 320	2 920
Hobøl	2 340	2 740	2 740	2 740	2 740

Kilde: Østfold Analyse/KOSTRA

Tabellen ovenfor viser sammenlignbare tall for årlig eiendomsskatt på en gjennomsnittlig enebolig på 120 m² i årene 2010-2014 for utvalgte kommuner i Østfold. For den aktuelle boligtypen hadde Sarpsborg kommune i 2014 en eiendomsskatt noe under gjennomsnitt for de tre øvrige bykommunene i oversikten. En økning av skattøren for bolig- og fritidseiendommer fra 4,0 til 4,5 promille betyr at eiendomsskatten for en enebolig på 120 m² vil øke fra om lag kr 4 780 til kr 5 380.

Tall fra Østfold Analyse/KOSTRA viser at Sarpsborg har gebyrer for vann, avløp og renovasjon sett under ett på linje med gjennomsnittet for Halden, Moss og Fredrikstad i 2014. Gebyrene på VAR-området økes samlet sett for en enebolig med stipulert forbruk på 200 m³ med 5,6 % i 2015. Kommunen kan over tid ikke kreve høyere gebyrer for vann, avløp, renovasjon og feiing enn selvkost for tjenestene. Fondsavsetninger innenfor VAR-området kan kun brukes til å dekke et merforbruk på drift innenfor selvkostområdet og ikke som egenkapital i investeringer.

I motsetning til VAR-gebyrer er det ikke merverdiavgift på 25 % på eiendomsskatt.

Skatten tilfaller derfor i sin helhet kommunen.

Konsesjonskraft

Kommunen kjøper konsesjonskraft til selvkost og selger den videre til markedspris. Konsesjonskraft kan ses på som en kompensasjon for de naturverdier en kommune må avstå til storsamfunnet i forbindelse med vannkraftutbygging. Inntektene er budsjettert til 1,7 mill. kr, som er på linje med den faktiske inntekten i 2014. Det er foreløpig ikke inngått avtale om salg av konsesjonskraft for 2015.

Momskompensasjon

Momskompensasjon på driftsutgifter budsjetteres og inntektsføres på den enkelte enhet.

Som omtalt ovenfor må all momskompensasjon fra investeringer inntektsføres i investeringsbudsjettet fra og med 2014. Det vises til kapittelet nedenfor om investering og finansiering for nærmere omtale av momskompensasjon i investeringsbudsjettet.

Statstilskudd flyktninger

Sarpsborg kommune er blitt anmodet av Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMD) om å motta 65 flyktninger årlig i 2014 og 2015. Statstilskuddet til flyktninger er satt til 47,8 mill. kr for hvert år i hele planperioden og forutsetter at kommunen i 2015 mottar inntil 65 nye flyktninger og anslagsvis 20 familiegjenforeninger, jf. bystyresak 73/14. Bosetting av flyktninger i 2016 og 2017 behandles i egen sak da bosettingsbehov og rammevilkår stadig endres. Ved endringer i antall flyktninger påvirkes både inntekts- og utgiftssiden i budsjettet.

Kompensasjonstilskudd – renter og avdrag

Kompensasjon for renter og avdrag til bygging av sykehjemsplasser, omsorgsboliger og opprustning av skoler og kirkebygg må ses i sammenheng med budsjetterte renter og avdrag. Rentekompensasjonen følger Husbankens flytende rente. Budsjettet er satt til 13,0 mill. kr i 2015 og 15,0 mill. kr årlig fra 2016. Det er da forutsatt at det søkes om

og innvilges rentekompensasjon i 2015 for Husbankens rentekompensasjonsordning for skole- og svømmeanlegg. Ubenyttet investeringsramme på 115 mill. kr vil bli benyttet i forbindelse med bygging av ny sentrumsskole. Det er innvilget rentekompensasjon i forbindelse med rehabilitering av orgel i Sarpsborg kirke.

Ressurskrevende tjenester

Det er budsjettert med 61,5 mill. kr i statlig tilskudd til ressurskrevende tjenester. Det er 7,5 mill. kr mindre enn i 2014.

Endringen skyldes en reduksjon i antall personer som faller inn under ordningen. Tilskuddet er et estimat basert på budsjetterte utgifter til ressurskrevende tjenester i 2015. Det endelige tilskuddet basert på kommunens faktiske utgifter for året vil først være kjent og komme til utbetaling i 1. halvår 2016. Tilsvarende vil avvik mellom estimat og faktisk utbetaling for kostnader i 2014 påvirke regnskapsresultatet for 2015.

Innslagspunktet for toppfinansieringsordningen innenfor ressurskrevende tjenester er økt med anslått lønnsvekst i 2014. Kompensasjon for kommunens utgifter utover innslagspunktet beholdes uendret på 80 %. Siden stat og kommune følger ulike regnskapsprinsipper får endringen virkning for kommunene allerede fra 2014.

FINANSINTEKTER OG -UTGIFTER

Renter, avdrag og avkasting på finansielle plasseringer

I henhold til kommunelovens § 50 pkt. 7 kan gjenstående løpetid for kommunens samlede gjeldsbyrde ikke overstige den veide levetiden for kommunens anleggsmidler ved siste årsskifte. Bestemmelsen legger til grunn at nedbetaling på kommunens investeringslån minst må skje i takt med det beregnede verditapet på anleggsmidlene. Etter denne endringen i kommuneloven, en gradvis forverring av kommuneøkonomien og større fokus på styring av kommunens finansportefølje, er det blitt vanlig at årlige avdrag i budsjettet settes lik minste tillatte avdrag. For 2015 er minste tillatte avdrag beregnet til om lag

164,3 mill. kr basert på anslag for gjeld og bokført verdi av anleggsmidlene per 01.01.15. Med investeringene det legges opp til i økonomiplanperioden er avdragene beregnet å øke gradvis opp mot 180,0 mill. kr i 2017.

De internasjonale finansmarkedene har siden finanskrisen i 2008 vært preget av stor uro. Så langt har Norge i liten grad vært påvirket av krisen. Den siste tids markerte fall i oljeprisen, lavere investeringer og varsel om betydelig nedbemanning innenfor olje- og gassektoren gir nå bekymring for de økonomiske utsiktene også i Norge. En vedvarende lavere oljepris vil ha store ringvirkninger for norsk økonomi, også for det offentlige muligheter til å finansiere dagens velferdsordninger over tid.

Finansiell uro betyr vanligvis lav vekst og en ekspansiv pengepolitikk med tilførsel av kapital fra sentralbankene og lave renter for igjen å øke produksjon og sysselsetting. Lav rente er isolert sett positivt for kommunen, mens lavere produksjon og økt arbeidsledighet påvirker skatteinntekter og utgifter til for eksempel sosialhjelp negativt.

Budsjetterte renteutgifter i planperioden er basert på en sannsynlig utvikling i pengemarkedsrenten på tidspunktet for utarbeidelse av budsjettet. For alle år i planperioden er det lagt til grunn en rente på kommunens låneportefølje på 3,25 %. Et nytt rentestyringsprinsipp som innebærer at kommunen tar større egenrisiko for fremtidige rentesvingninger ved at en større del av lånegjelden har flytende rente ble vedtatt av bystyret 06.11.14. Det gir med dagens markedsrente vesentlig lavere renteutgifter, men samtidig større risiko for at kommunen i fremtiden vil oppleve større svingninger i årlige renteutgifter.

Det er tatt hensyn til at kommunen per 2. tertial 2014 har rentebinding på 65 % av samlet gjeld til investeringsformål med en gjennomsnittlig gjenværende rentebindingstid på 4,48 år og en gjennomsnittlig rente på 3,35 %.

På lengre sikt må det forventes at renten skal tilbake til et normaleie på mellom 4,5 og 5,0 %, men i den kommende 4-årsperiode er det mye som taler for en fortsatt lav rente. Enkelte eksperter spår at renten vil holde seg lav over de neste 10 årene. Norges Banks prognose er at den såkalte styringsrenten¹² overfor bankene gradvis skal øke fra andre halvdel av 2015 og utover mot 2018. Styringsrenten regnes som «gulvet» i rentemarkedet og har vanligvis stor betydning for bankenes rentesetting i det korte pengemarkedet. Renten har vært uendret siden mars 2012.

Ved inngangen til 2015 vil gjeld knyttet til investeringer i fast eiendom, maskiner og annet utstyr utgjøre om lag 3,3 mrd. kr. Samtidig har kommunen om lag 1,0 mrd. kr plassert i bank, verdipapirer og lignende som, sett i sammenheng med gjeldsporteføljen, reduserer nettovirkningene av en renteøkning. Med det investeringsvolumet det legges opp til i økonomiplanperioden er det beregnet at gjelden i løpet av planperioden vil passere 3,6 mrd. kr (2015-priser). I tillegg kommer Husbankens videreformidlingslån (Startlån) hvor mottatte renter og avdrag i prinsippet dekker kommunens lånekostnader.

Kombinasjonen av økt gjeld og omtrent uforandret likviditet er anslått å øke netto finanskostnader (eksklusiv aksjeutbytte) fra om lag 234 mill. kr i 2014¹³ til opp mot 254 mill. kr i planperioden. Den isolerte virkningen av dette er at tilsvarende mindre kan brukes til drift. Det er i beregningen lagt til grunn at kommunens beholdning av likvide midler i bank og verdipapirer opprettholdes på dagens nivå på ca. 1,0 mrd. kr i 2014. Det er en risiko for lavere likviditet enn forutsatt utover i planperioden som følge av mindre låneopptak og reduserte fondsbeholdninger. Samtidig er det stor usikkerhet knyttet til estimert avkastning på gjennomsnittlig 3,0 %.

Tabellen nedenfor viser de forutsetninger som økonomiplanen bygger på hva gjelder utvikling i renter, avdrag og avkastning på finansielle plasseringer.

¹² Renten på bankenes innskudd i Norges Bank.

¹³ Anslag på regnskap 2014 per 2. tertial 2014.

Investeringslån	Bud. 2015	Bud. 2016	Bud. 2017	Bud. 2018
Rentesats - lån	3,25 %	3,25 %	3,25 %	3,25 %
Avdrag investeringslån	164,3	171,4	179,5	175,3
Renteutgifter investeringslån	125,2	126,3	126,8	120,6
Rentesats - plassering	3,00 %	3,00 %	3,00 %	3,00 %
Renteinntekter	33,0	33,0	33,0	33,0
Markedets renteforventning (1)	1,54 %	1,58 %	1,76 %	2,02 %

(1) Basert på 3 mnd. NIBOR som er renten på lån mellom norske banker.

Kommunen har også store pensjonsmidler i KLP hvor avkastningen påvirkes av renteutviklingen. Her er lav rente over tid ensbetydende med lav avkastning, som normalt vil kreve høyere premieinnbetalinger fra kommunen for å dekke opp for fremtidige pensjonsutbetalinger. Samtidig med at renten har vært lav har lønnsveksten de senere årene vært høy. Dette er en svært uvanlig og ugunstig utvikling som bidrar til å øke pensjonskostnadene ytterligere.

Gjeld og plasseringer forvaltes i henhold til kommunens finansreglement. Det betyr blant annet at bystyret har bestemt at kommunen til enhver tid skal ha deler av sin gjeldsportefølje bundet til fast rente. Bystyret har vedtatt å avvikle alle plasseringer i langsiktige finansielle aktiva innenfor et nærmere fastsatt tidsrom. Kommunen har per 2. tertial 2014 kun 12,4 mill. kr som langsiktige finansielle aktiva.

Bystyret vedtok 06.11.14 et nytt rentestyringsprinsipp med tilhørende endringer i finansreglementet. Endringen innebærer at kommunen skal ta større egenrisiko i gjeldsforvaltningene ved at en større andel av gjelden skal ha flytende rente enn tilfellet er i dag. For å håndtere risikoen knyttet til fremtidig renteøkning skal det samtidig bygges opp fondsavsetninger. Formålet er på sikt å redusere kommunens finansutgifter. Prinsippet går i korthet ut på at et beløp lik differansen mellom budsjettert rente og en normert rente lik 4,0 % multiplisert med renteesponert investeringsgjeld skal avsettes til et eget rentebufferfond gjennom budsjetteringen. Renteesponert gjeld utgjorde per 31.12.13 ca. 1,1 mrd. kr. Målsettingen er at fondet skal bli

tilstrekkelig til å kunne tåle en rente på inntil 6,0 % over en toårsperiode uten at dette får konsekvenser for tjenestene. For 2015 er det vedtatt å overføre 7,0 mill. kr fra kommunens generelle disposisjonsfond til et særskilt rentebufferfond. For årene 2016-2018 er det foreløpig ikke budsjettert med en avsetning i samsvar med prinsippet. Behovet for avsetning vil bli vurdert i forbindelse med rullering av økonomiplan for perioden 2016-2019. For 2016 tilsier prinsippet at fondet må tilføres om lag 10 mill. kr. Beløpet kan enten innarbeides i budsjettet, ses i sammenheng med allerede budsjettert avsetning, vurderes i forbindelse med et eventuelt driftsoverskudd i 2014/2015 eller omdisponeres fra eksisterende disposisjonsfond. Hvilket alternativ som bør velges vil bli vurdert ved rullering av økonomiplan for perioden 2016-2019.

Aksjeutbytte

Det er budsjettert med et utbytte på 8,6 mill. kr fra Østfold Energi AS og 1 mill. kr Skjebergkilens Marina AS for hvert år i hele økonomiplanperioden. Forventet utbytte fra Østfold Energi er 10,6 mill. kr mindre enn i 2014 med bakgrunn i selskapets situasjon.

Avgifter, gebyrer og egenbetalinger

Satsene for avgifter, gebyrer og egenbetalinger for 2015 fremgår av sidene 97-110 i plan- og budsjettdokumentet. De fleste satsene er videreført med et påslag for forventet lønns- og prisvekst i kommunesektoren på 3,0 %.

Enkelte satser avviker fra dette:

- Gebyrene for vann, avløp, renovasjon og feiing økes samlet sett med 5,6 % for en standard enebolig med stipulert forbruk

på 200 m³ og en boenhet.
Gebyrdringene har de siste årene vært som følger:

Gebyrdring 2009-2015:	%
2009-2010	1,94
2010-2011	0,34
2011-2012	1,01
2012-2013	5,00
2013-2014	5,75
2014-2015	5,56
Gjennomsnittlig årlig økning i perioden 2009 - 2015	3,24

Gebyrene for en standard bolig med stipulert vannforbruk på 200 m³ og en boenhet vil etter dette utgjøre:

Gebyrene for en standard bolig med stipulert forbruk på 200 m ³ og en boenhet		
Beskrivelse	2014	2015
Vanngbyr, fast	752	752
Vanngbyr, variabelt	2 060	2 060
Avløpsgebyr, fast	815	898
Avløpsgebyr, variabelt	2 481	2 734
Renovasjonsgebyr, fast	1 038	1 100
Renovasjonsgebyr variabe	790	840
Feiegebyr	425	445
Sum årsgebyr	8 363	8 828
Økning fra 2014 til 2015		5,6 %

- Gebyr for behandling av private reguleringsplaner øker med 17-32 % avhengig av arealstørrelsen. Gebyr for mindre endringer i reguleringsplan og forlengelse av planvedtak øker med 4,8 %. Maksimumsgebyret øker med 50 % til kr 425 900.
- Behandlingsgebyr for utbyggingsavtaler øker med 5 %.
- Satsene for leie av Sparta Amfi og Ungdomshallen øker med 20-25 %, jf. plan- og økonomiutvalget sak 119/14.
- Elevavgiften ved kulturskolen øker med 9-10 %.
- Det innføres betaling for leie av Kalnes friidrettsstadion.
- Betalingssatser for enkeltbesøk på Sarpsborghallen videreføres med kr 50 for voksne og øker fra kr 20 til 25 for barn.

- Gebyrene for byggesaksbehandling øker i gjennomsnitt med 6 %.
- Satsene for foreldrebetaling i SFO øker reelt med kr 100 til kr 2 470 per barn/måned. Ordningen med reduserte betaling for foreldre med barn i SFO videreføres. Søskenmoderasjon opprettholdes på dagens nivå.
- De statlig vedtatte satsene for foreldrebetaling i barnehage øker med reelt kr 100 til kr 2 580 per måned for en heltids barnehageplass med virkning fra 01.05.15. Det innføres fra samme tidspunkt en ordning med nasjonale minstekrav til redusert foreldrebetaling for familier med lav inntekt. Någjeldende kommunale regler for moderasjon i betalingssatser i forhold til inntekt halveres inntil nye statlige regler er kjent. Søskenmoderasjon opprettholdes på dagens nivå.

BUDSJETTETS UTGIFTSSIDE

Lønns- og prisvekst

Det er i budsjettet lagt til grunn en forventet lønns- og prisvekst (kommunal deflator) på 3,0 % basert på en forventet lønnsvekst på 3,3 % og en prisvekst 2,5 %. Dette er i samsvar med forutsetningene i statsbudsjettet for 2015.

Pensjon

Kommunens pensjonskostnader øker. Finanstilsynet har besluttet at den såkalte grunnlagsrenten (beregningsrenten) som pensjonselskapene benytter for å beregne premier skal settes ned fra 2,5 % til 2 % fra 01.01.15. Dette gjør det dyrere for kommunen. En historisk sett uvanlig situasjon med en kombinasjon av høy lønnsvekst og svært lav rente gir fortsatt en økning i både premieinnbetalinger og årlige pensjonskostnader som føres i kommuneregnskapet. I tillegg øker både premieinnbetalinger og kostnader som følge av at også de med små stillinger nå skal meldes inn i pensjonsordningen. Dette som følge av arbeidsrettens dom av 21.06.13. Dommen slår fast at grensen i hovedtariffavtalen (HTA) på 14 timer gjennomsnittlig arbeidstid for medlemskap i tjenstepensjonsordningen er i strid med forbudet mot diskriminering på grunn av at

arbeidstaker arbeider deltid, jf. arbeidsmiljøloven § 13-1.

Samtidig øker det årlige avviket mellom det kommunen betaler til KLP/SPK¹⁴ og det kommunen er pliktig til å kostnadsføre i driftsregnskapet (premieavviket). Tidligere ble premieinnbetalingene utgiftsført i kommuneregnskapet. Dermed oppsto det ingen differanser. Premieavviket er i virkeligheten en utsatt kostnad som vil bli belastet kommuneregnskapet en gang frem i tid. Ved utgangen av 2015 er det akkumulerte premieavviket i Sarpsborg kommune anslått til om lag 270 mill. kr. På landsbasis utgjør premieavviket ved utgangen av 2013 om lag 28 mrd. kr. Årets premieavvik amortiseres (utgiftsføres) med 1/7 årlig i de påfølgende 7 år¹⁵.

I tillegg til en regnskapsmessig virkning har premieavviket en likviditetsvirkning. For Sarpsborg kommune betyr det at kommunens likviditet ved utgangen av 2014 vil være tappet for om lag 270 mill. kr uten at beløpet har en tilsvarende utgiftsside i driftsregnskapet.

For interne budsjetteringsformål ble det i 2014 benyttet en pensjonssats på 13,2 % for lærere (Statens Pensjonskasse) og 15,4 % på alle øvrige ansatte (Kommunal Landspensjonskasse) uavhengig av pensjonsordning. Satsene for SPK økes til 14,3 % mens satsene for KLP oppjusteres til 15,85 % for å fange opp økte pensjonskostnader i 2015. Den budsjettmessige virkningen av økte pensjonssatser inklusiv arbeidsgiveravgift er beregnet til 14,8 mill. kr.

Driftsbudsjett for kommuneområdene

Tiltakene gjennom prosjektene Handlingsrom 2016 og Nye handlingsrom er i det alt vesentlige videreført som planlagt i 2015 og utover i planperioden. På lik linje som i 2014 har det vært nødvendig å legge inn flere nye

innsparingstiltak for å balansere budsjettet i 2015. Økonomiplan for 4-årsperioden viser at det med stor sannsynlighet vil være nødvendig med ytterligere tiltak for å balansere budsjettet i årene fremover. Kommunen står overfor store driftsutfordringer, særlig innenfor helse og sosial, hvor et økende antall eldre vil gjøre det nødvendig å trappe opp innsatsen innenfor omsorgssektoren i årene fremover. Samtidig har investeringsnivået over flere år vært høyt. Dette forventes å vedvare utover i planperioden. Selv om renten skulle forbli på dagens lave nivå forventes det at renter og avdrag vil legge beslag på en stadig større del av kommunens driftsinntekter som følge av store investeringer med tilhørende vekst i lånegjelden.

I sum er det innarbeidet tiltak som innebærer effektivisering eller redusert aktivitetsnivå på til sammen 72 mill. kr i 2015. Samtidig har det vært behov for å styrke enhetenes budsjetter på enkelte områder som følge av kapasitets- og kostnadsvekst med til sammen 76 mill. kr. Særlig gjelder dette innenfor boveiledning, sosialhjelp, introduksjonsprogrammet for flyktninger samt forvaltning, drift og vedlikehold av bygg. Andre statlig føringer og tiltak utgjør 12 mill. kr. Videre er det lagt inn økte inntekter utover ordinær lønns- og prisvekst på til sammen 19 mill. kr i tillegg til økningen i eiendomsskatt og økte gebyrer innenfor selvkostområdet¹⁶. Det vises for øvrig til kapittelet ovenfor om hovedgrepene i handlingsplan 2015-2018.

De viktigste driftsendringene med fordelte netto driftsrammer per enhet fremgår under omtalen av hvert kommuneområde. For øvrig vises det til budsjettskjema 1B på side 112 i budsjettdokumentet hvor driftsrammene for alle enheter, kommuneområder og kommunen samlet fremkommer.

Behov for ytterligere innsparinger

Økonomiplanen for 2015-2018 viser et innsparingsbehov for årene 2016-2017 utover det som er innarbeidet i form av

¹⁶ Vann, avløp, renovasjon og feiing.

¹⁴ KLP = Kommunal Landspensjonskasse, SPK = Statens Pensjonskasse

¹⁵ For perioden 2002-2010 ble premieavviket amortisert over 15 år. For avvik oppstått i årene 2011-2013 er amortiseringstiden 10 år. En kortere amortiseringstid innebærer at avviket "nedbetales" raskere med større, årlige kostnadsføringer i driftsregnskapet enn tidligere.

konkrete tiltak i planperioden mens det i 2018 fremkommer et mindreforbruk. Det samlede innsparingsbehovet/mindreforbruket som ikke er konkretisert fordeler seg slik:

Tall i mill. kr

2016	2017	2018
-20,7	-13,4	11,7

Dette fremkommer i budsjettet ved at det for hvert av de tre årene er lagt inn en et tilsvarende beløp som reduksjon/økning av budsjetttrammen til rådmannen.

At driftsutgiftene i årene fremover må reduseres har lenge vært kjent og er i tråd med handlingsplan for de siste to årene. Ytterligere utgiftsreduksjoner og inntektsøkninger må til for å balansere budsjettene for kommende år.

Forutsatt stabilitet i norsk økonomi, er det grunn til å anta at nivået på statens overføringer til kommunesektoren i årene fremover vil dekke kommunens økte utgifter knyttet til befolkningsvekst, pensjon og særskilte statlige satsinger, men ikke særlig mer. Dette gjør at det i de nærmeste årene fortsatt vil være behov for omstilling og effektivisering av kommunens samlede virksomhet.

Regjeringen har varslet en gjennomgang av inntektssystemet med sikte på gjennomføring av eventuelle endringer fra 2016. De foreløpige signalene tyder på at bedriftsbeskatningen igjen skal bli en del av kommunenes inntektsgrunnlag og at kommunene skal få beholde en større andel av sine skatteinntekter. Det siste betyr en dreining i retning av lavere andel rammeoverføringer til fordel for økte skatteinntekter. Dette vil være til fordel for kommuner med høye skatteinntekter og til ulempe for kommuner som Sarpsborg med egen skatteinngang under landsgjennomsnittet.

INVESTERING OG FINANSIERING

INVESTERINGER I ØKONOMIPLANPERIODEN

Investeringer med finansiering for perioden 2015-2018 fremgår av budsjettskjema 2A, side 114.

Investeringer i bygg, anlegg, maskiner og utstyr utgjør 1 652,9 mill. kr i hele økonomiplanperioden målt i 2015-priser. Av dette utgjør investeringer innenfor VAR-sektoren 359,5 mill. kr. Av sum investeringer i planperioden gjelder 563,8 mill. kr 2015.

Bystyret vedtok i sak 59/14 om foreløpige rammer og føringer for arbeidet med handlingsplan 2015-2018 og årsbudsjett 2015 at planlagte investeringer for planperioden gjennomgås med sikte på å begrense gjeldsveksten. Det samlede investeringsvolumet i planperioden er redusert med 239,3 mill. kr målt i nominelle priser sammenlignet med økonomiplan 2014-2017. Tabellen nedenfor viser samlet investeringsvolum fordelt på hvert av kommuneområdene i økonomiplanperioden:

Investeringsområde:	2015	2016-2018
Helse og sosial	129,1	157,0
Oppvekst	187,7	129,5
Samfunn, økonomi og kultur	54,8	219,9
Kommuneområde HR	13,5	40,3
Teknisk	178,7	542,4
Sum investering	563,8	1 089,1

For perioden 2015-2017 er budsjetterte investeringer nominelt økt med 218,4 mill. kr sammenlignet med tilsvarende periode i handlingsplan 2014-2017. For 2015 isolert er budsjetterte investeringer økt med 0,7 mill. kr nominelt. De største økningene i planperioden er innenfor omsorg (kjøp og rehabilitering av Sarpsborg sykehus), oppvekst (ny sentrumsskole og barnehager), kultur (flerbrukshall Sandbakken) og teknisk (vann/avløp). Deler av utgiftsveksten skyldes justering for lønns- og prisvekst fra 2014. Oppdaterte beregninger av budsjetterte

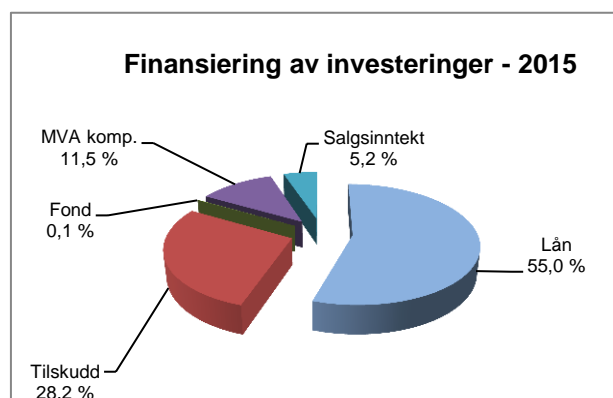
investeringer viser en relativt sterk kostnadsøkning siden 2012. Et stramt entreprenørmarked i Sarpsborg, hvor det nye Østfold-sykehuset på Kalnes legger beslag på store deler av kapasiteten i det lokale markedet, har medført sterk prisvekst. Sykehuset skal ferdigstilles i løpet av 2015.

En mer detaljert oversikt over investeringene i fireårsperioden fremkommer av budsjettskjema 2B på side 115-120 i handlingsplanen. I tillegg er de viktigste investeringene omtalt under det enkelte kommuneområde i dokumentet.

DE ØKONOMISKE FORUTSETNINGENE FOR INVESTERINGSBUDSJETTET

Finansiering

Figuren nedenfor viser hvordan investeringene i 2015 er planlagt finansiert.

55,0 % av investeringene er forutsatt finansiert med lån. Det er vesentlig lavere enn i 2014 og skyldes at statlige investeringstilskudd til sykehjemsplasser og omsorgsboliger på Valaskjold samt bofellesskapet på Kløvningsten blir utbetalt i år mens investeringene ble gjennomført i 2014. Resten er momskompensasjon på investeringer, salgsinntekter og tilskudd. Momskompensasjon fra kjøp av varer og tjenester til investeringsformål inngår fra og med 2014 i sin helhet i investeringsbudsjettet. Dette bidrar til å redusere lånebehovet. **Det er ikke**

budsjettet med avsetninger til egenkapital i årets/fremtidige investeringer over driftsbudsjettet i 2015 som forutsatt i ett av seks prinsipper for god økonomistyring i Sarpsborg kommune.

Egenkapitalinnskuddet i KLP ble tidligere finansiert med driftsinntekter, men er fra og med 2012 finansiert med ubundet investeringsfond. Beløpet er anslått til 8,6 mill. kr i 2015. Det generelle fondet under ubundne investeringsfond er ikke tilstrekkelig til å dekke det årlige egenkapitalinnskuddet i KLP utover 2017.

Mål for netto lånegjeld som andel av brutto driftsinntekter

Bystyret vedtok i sak 58/12 om prinsipper for god økonomistyring i Sarpsborg kommune et mål om at netto lånegjeld¹⁷ som andel av brutto driftsinntekter (gjeldsgraden) ikke skal overstige gjennomsnitt for norske kommuner. Gjeld som andel av driftsinntektene sier indirekte noe om kommunens muligheter til å betjene gjelden med løpende driftsinntekter. Samtidig gir det en indikasjon på hvor eksponert kommunen er for endringer i renten. Målet bør ikke ses på som en absolutt grense, men mer som et langsiktig normtall gjelden kan svinge omkring over tid.

Som følge av store investeringer har det vært en nærmest sammenhengende vekst i kommunens netto lånegjeld i forhold til kommunens driftsinntekter de siste 10 årene. Ved utgangen av 2013 var gjeldsgraden økt til 75,2 %, opp fra 69,8 % i 2012. For landet utenom Oslo og kommunegruppe 13 utgjorde netto lånegjeld henholdsvis 75,9 og 80,3 %. For første gang i det aktuelle tidsrommet har kommunen en gjeldsgrad omtrent på linje med landsgjennomsnittet. Med et omfattende investeringsprogram i både 2014, 2015 og 2016 er det sannsynlig at gjeldsgraden vil fortsette å øke og at Sarpsborg kommune om kort tid vil ha en gjeldsgrad som er over

¹⁷ Gjelder netto lånegjeld for kommunen som konsern, dvs. kommunen inkl. kommunale foretak og interkommunale selskaper.

landsgjennomsnittet. Dersom gjelden som andel av brutto driftsinntekter skal holdes på dagens nivå, må gjennomsnittlig årlige investeringer i planperioden begrenses til om lag 430,0 mill. kr årlig eller ca. 1,7 mrd. kr i 4-årsperioden, så fremt ikke andelen egenkapital i investeringene øker utover dagens nivå.

Konsekvenser for driftsbudsjettet

Økt lånegjeld, eventuelt i kombinasjon med økt rente, vil gjøre at renter og avdrag vil legge beslag på en stadig større del av kommunens driftsinntekter. Mindre kan dermed brukes til drift. Økt egenfinansiering i form av et positivt netto driftsresultat er eneste måten kommunen fremover kan klare å opprettholde et tilstrekkelig tempo i fornyelse av anleggsmidlene uten at gjelden som andel av brutto driftsinntekter øker ytterligere. Dette er utfordrende å gjennomføre i en situasjon med økt press på tjenestene som følge av økte brukerbehov kombinert med stramme økonomiske rammer.

Rentekompensasjon

Kommunen kan motta rentekompensasjon for å bygge nye skoleanlegg, rehabilitere eller ruste opp eksisterende anlegg. Ordningen innebærer at staten gjennom Husbanken i utgangspunktet dekker kommunens rentekostnader på lån til skoleformål innenfor dagens ubenyttet ramme på 115,0 mill. kr. Rammen vil bli benyttet i forbindelse med utbygging av ny sentrumsskole. Ordningen følger Husbankens flytende rente. Ved en rente på 2,0-4,0 % vil staten dermed dekke 2,3-4,6 mill. kr av kommunens årlige renteutgifter de første årene.

Det er viktig å være klar over at ordningen med rentekompensasjon forutsetter nedbetaling av lånet over 20 år, mens kommunens praksis med beregning av årlig minimumsavdrag etter reglene i kommuneloven innebærer at kommunen nedbetaler et lån knyttet til investeringer i skolebygg over 40 år. Det oppstår derved over lånets nedbetalingstid et økende gap mellom det kommunen betaler i renter og den kompensasjon kommunen mottar fra staten. De siste 20 årene av lånets løpetid vil ikke kommunen motta noen

rentekompensasjon i de hele tatt. Når staten benytter en slik incentivordning for å gjennomføre ønsket statlig politikk, er det altså viktig å ha klart for seg at virkningen av incentivordningen trappes ned dobbelt så raskt som den faktiske reduksjonen i lånegjelden.

En lignende ordning gjelder for rehabilitering av kirkebygg. Kommunen har ved utgangen av 2014 fått innvilget rentekompensasjon for rehabilitering av orgel i Sarpsborg kirke med en kostnadsramme på 4,0 mill. kr.

Lån med rentekompensasjon påvirker gjeldsgraden på samme måte som annen gjeld hvor kommunen selv må dekke finanskostnadene fullt ut.

Ordningen med rentekompensasjon for rehabilitering av kirkebygg er videreført i 2015.

Salg av kommunale eiendommer

Det er budsjettert med salg av fast eiendom og varige driftsmidler på til sammen 201,0 mill. kr i økonomiplanperioden. Det vil bli fremmet egne politiske saker i forbindelse med eiendomssalg. Ved lavere salgsinntekter enn budsjettert må inntektsbortfallet erstattes med lån, overskudd på løpende drift eller bruk av fond, såfremt budsjetterte investeringer skal gjennomføres som planlagt.

Selvfinansierende investeringer

Selvfinansierende investeringer er investeringer innenfor vann, avløp, renovasjon og feiing hvor tjenestene, etter nærmere fastsatte regler, ikke kan overskride selvkost. At investeringene er selvfinansierende betyr at kommunens drifts- og finanskostnader knyttet til investeringene dekkes ved gebyrinntekter. Også disse investeringene påvirker gjeldens andel av brutto driftsinntekter. Selvfinansierende investeringer utgjør nærmere 360,0 mill. kr i økonomiplanperioden, hvorav 67,2 mill. kr i 2015. Et oppsett over selvkost, gebyrinntekter og bruk/avsetning til fond fremgår av tabell på side 121-122 i plan- og budsjettokumentet.

Momskompensasjon på investeringer

Momskompensasjon på investeringer inntektsføres fra og med 2014 i sin helhet i investeringsregnskapet. Beløpet er anslått til 65,0 mill. kr i 2015. Inntektsføring av momskompensasjon i investeringsregnskapet reduserer lånebehovet tilsvarende.

Startlån

Startlån er Husbankens låneordning for vanskeligstilte. Ordningen administreres av kommunene. Det er budsjettert med et årlig låneopptak på 140,0 mill. kr i 2015 med en økning på 10,0 mill. kr hvert år frem til 2018. Dette representerer en videreføring av den gradvise opptrapping av utlånene som har vært fulgt de senere årene og er i tråd med handlingsplan 2014-2017.

Ordningen med Startlån ble innført i 2003. Mange som ellers ville falt utenfor boligmarkedet har gjennom Startlån fått en mulighet til å skaffe seg egen bolig. Ordningen innebærer imidlertid større risiko for kommunen enn den gamle ordningen med etableringslån fordi kommunen har et større ansvar enn tidligere for å dekke tap ved mislighold.

Startlån som boligsosialt virkemiddel bidrar sammen med tiltak i regi av det kommunale hjelpeapparatet til å løse mange vanskelige saker. Gode og trygge boforhold står ofte helt sentralt i arbeidet med å finne gode løsninger for de berørte.

Som et supplement til Startlån mottar kommunen boligtilskudd til bruk overfor særlig vanskeligstilte. En andel av Husbankens boligtilskudd kan normalt avsettes til tapsfond som buffer mot tap på Startlån og bidrar dermed til å redusere kommunens tapsrisiko.

Samlet utlån ved utgangen av 2014 vil utgjøre om lag 560 mill. kr. Dette er en økning på om lag 85 mill. kr fra året før. Bystyret fikk i sak 46/10 en gjennomgang av bruken av Startlån i Sarpsborg kommune og Komité for helse og sosial vedtok i sak 13/11 reviderte retningslinjer for tildeling av Startlån.

KOMMUNEOMRÅDE HELSE OG SOSIAL

FAKTA OM KOMMUNEOMRÅDET

Enhet	Fakta	Utfordringer
Bolig og omsorg	<p>Plan, utvikling og utredning av tjenester.</p> <p>Utbygging, kjøp, innleie, vedlikehold og forvaltning av kommunalt disponerte boliger og Husbankens låne- og støtteordninger, bistand til etablering og oppfølging i bolig.</p> <p>Avlastning, støttekontakt, omsorgslønn, brukerstyrt personlig assistanse, ASVO-plasser og krisesenter. Kontroll av salgs- og skjenkebevillinger. Oppfølging av mangfold og inkludering. Saksbehandling for dag- og døgntilbud, samt tildeling av boliger til utviklingshemmede.</p> <p>Nøkkeltall 2013: Antall kommunalt disponerte boliger: 988 Utlån av Startlån (mill. kr): 120 Brukere av støttekontakttjenesten: 331 Mottakere av avlastning: 140 Mottakere av omsorgslønn: 171 Antall brukere av krisesenteret: 114</p>	<p>Personer som blir stående utenfor boligmarkedet.</p> <p>Gjøre flere i stand til å etablere seg og beholde egen bolig.</p> <p>Ungdom som trenger oppfølging ved etablering.</p> <p>Tilrettelegge for familieomsorg ved økt bruk av omsorgslønn og andre familiestøttende tjenester.</p> <p>Pårørende og familier som har store omsorgsoppgaver i hjemmet.</p>
Helse	<p>Plan og utvikling herunder kommunedelplan helse og omsorg, samhandlingsreformen, velferdsteknologi og hverdagsrehabilitering. Helsehus, inkludert friskliv, demensteam, diabetespoliklinikk, ambulerende sykepleier. Kvalitet og kompetanse, herunder opplæring, dokumentasjon, internkontroll, klager og avvik, pasientforløp.</p> <p>Forebyggende helsearbeid, herunder miljørettet helsevern, smittevern, kriminalitetsforebygging, folkehelse. Legevakt, herunder legekantor og vaksinekantor.</p> <p>Legetjenester, herunder fastleger, sykehjemsleger, fengselshelse. Helseberedskap og kriseteam.</p> <p>Nøkkeltall 2013: Henvendelser legevakt: 40 820 Konsultasjoner demensteam: 353 Antall årsverk sykehjemsleger: 6,6 Innleggelse øyeblikkelig hjelp senger: 92</p>	<p>Konsekvenser av endringer i finansiering av samhandlingsreformen</p> <p>Oppstart og drift av Helsehuset</p> <p>Elektronisk informasjonsutveksling</p> <p>Rekruttere og beholde helsepersonell</p> <p>Forebygging utvikling av sykdom</p> <p>Nyttiggjøre tilgjengelig velferdsteknologi</p>
Forebyggende tjenester	<p>Helsestasjon 0-6 år, jordmortjeneste, svangerskapskontroll, skolehelsetjeneste i barne-/ungdoms- og videregående skoler. Helsestasjon for ungdom 13-20 år og Herkules helsestasjon for gutter,</p>	<p>Tidlig intervensjon overfor barn og unge</p> <p>Frafall av elever i videregående skole</p>

	<p>Barne- og familieteamet 0-19 år, Utekontakten, HomeStart, fysioterapitjeneste barn/voksne, fysioterapeuter med driftsavtale og ergoterapitjeneste barn/voksne.</p> <p>Nøkkeltall 2013: Avtalefysioterapeuter (hjemler): 24 Kommunale fysioterapeuter (hjemler): 13,5 Konsultasjoner jordmor: 2 118 Konsultasjoner helsestasj. (0-6 år): 12 867 Konsultasjoner barne- og familieteamet (nye barn): 205 Helsestasjon for ungdom 2 174</p>	<p>Flere gruppe- og nettverksbaserte tiltak som alternativ til individuell oppfølging.</p> <p>Etablering av familiesentre.</p>
Kompetansesenter rus og psykisk helse	<p>Psykiatritjenesten, rustjenesten, miljøarbeidertjenesten og senter for rehabilitering og aktivitet inkl. sysselsetting</p> <p>Nøkkeltall 2013 (antall brukere): Psykiatritjenesten: 877 Rustjenesten: 492 Miljøarbeidertjenesten: 29 Senter for rehab og aktivitet: 354</p>	<p>Barn og unge i familier med ruslidelser.</p> <p>Generasjonsoverføring / sosial arv</p> <p>Økning i etterspørsel etter tjenestene.</p> <p>Gruppe- og nettverksbaserte tiltak som alternativ til individuell oppfølging.</p>
Kjøkken og kantine	<p>Matproduksjon, utkjøring av varmmat, catering og kantine.</p> <p>Nøkkeltall pr. mnd. 2013 (porsjoner): Produksjon varmmat: 19 500 Utkjøring av varmmat til hjemmeboende: 7 600</p>	<p>Få flere hjemmeboende til å benytte tilbudet om varmmat.</p>
NAV sosial	<p>Økonomisk sosialhjelp, råd og veiledning, økonomisk rådgivning, bosetting av flyktninger, introduksjonsordningen, kvalifiseringsprogrammet, rådgivning i videregående skole og fengsel.</p> <p>Nøkkeltall 2013 (mottakere): Økonomisk sosialhjelp: 1 665 Økonomirådgivning: 377 Introduksjonsstønad: 107 Kvalifiseringsprogrammet: 89</p>	<p>Ungdom som står utenfor utdanning og arbeid.</p> <p>Levekårsforskjeller</p> <p>Øke andelen i arbeid og aktivitet etter introduksjonsprogrammet.</p> <p>Erstatte sosialhjelpsytelser med arbeid og aktivitet.</p> <p>Avklare rett til trygdeytelser for sosialhjelpsmottakere.</p> <p>Utbetaling av økonomisk sosialhjelp per mottaker er høyere enn i sammenlignbare kommuner.</p>
Omsorgstjenester	<p>Heldøgns plasser i sykehjem og bofellesskap, hjemmesykepleie, praktisk bistand, personlig bistand, barnebolig og dagsenter.</p> <p>Nøkkeltall 2014: Sykehjemsplasser: 424 (inkl. 6 øyeblikkelig hjelp plasser)</p>	<p>Utskrivningsklare pasienter i sykehus.</p> <p>Hjelp i hjemmet for å redusere behovet for heldøgns plasser.</p> <p>Avansert medisinsk behandling i hjemmetjenesten og i sykehjem.</p>

	Bofellesskap: 198 Hjemmetjenester (antall brukere): 1 500 Dagsenterplasser: 77 Plasser i barnebolig: 6 Trygghetsalarmer: 700 Utskrivningsklare pasienter sykehus: 1 404 (2013)	Tilrettelegging for hjemmeboende personer med demens. Innføring av metoden hverdagsrehabilitering
Boveiledning	Bofellesskap med heldøgns bemanning, aktivitetstilbud, ambulerende tjenester og avlastning. Nøkkeltall 2013: Boliger i bofellesskap: 115 Brukere av aktivitetstilbud: 82 Brukere av uteteamet: 71	Tilpasse tjenestene innenfor disponibel økonomisk ramme. Åpningstid og fleksibilitet i aktivitets- og tjenestetilbudene.

INNSATSOMRÅDER

Verdier og ledelse

Likeverd, inkludering, brukerfokus, helhetstenkning, samarbeid og dialog skal ligge til grunn for kommuneområdets arbeid

Helsefremmende og forebyggende tiltak skal ha en sentral plass i arbeidet for å bedre levekår. Innbyggerne skal ha mulighet til å leve et meningsfullt liv uavhengig av funksjonsevne. Lavekårene skal bedres og levekårsforskjeller skal utjevnes.

Kommunedelplan for pleie- og omsorgstjenester 2007-2016 baserer seg på verdier som trygghet, medvirkning, livsutfoldelse, hjelp til selvhjelp og verdighet. Målsettingen er at innbyggerne i Sarpsborg kan leve et verdig liv. Familieivaretagende tiltak vektlegges. Kompetanse og læring skal stå i fokus for forbedring av tjenestene. Gjennom råd, veiledning, motivasjon og annen bistand ønsker kommunen å hjelpe innbyggerne til å se sin egen verdi og til å finne, bruke og utvikle sine muligheter.

Strategiske prosesser

Strategisk prosess	De viktigste resultatene i 2015	De viktigste resultatene 2016-2018
Vedtatte planer		
Kommunedelplan for pleie- og omsorgstjenester (2007-2016)	Nytt helsehus tas i bruk. Investeringsmidler til nye omsorgsboliger (Bodalsjordet) og sykehjemsplasser (Haugvoll er tidligere omdisponert til dette.)	Det er utarbeidet ny kommunedelplan helse og omsorg.
Behovsanalyse av bo- og aktivitetstiltak til personer med psykisk utviklingshemning og autisme ved utflytting til egen bolig (2010-2016)	Kløvningsten bofellesskap er tatt i bruk med 12 boliger.	Værn bofellesskap er tatt i bruk med 12 boliger.
	Nye lokaler for aktivitetssenter er utredet.	Nytt lokale til aktivitetssenter er tatt i bruk.
	Utarbeidelse av plattform for tjenestene er igangsatt.	Ny plattform for tjenestene er vedtatt og tatt i bruk.
Kommunedelplan for mangfold og inkludering (handlingsdel 2012-2015)	Rullering av planen er gjennomført.	Tiltak i planen er iverksatt.
Planer som skal utarbeides		
Kommunedelplan helse og omsorg	Planarbeidet er igangsatt.	Planen er vedtatt.
Prosjekter/enkelsaker		
Husleie i boliger med innteksregulert husleie	Gjengs leie iverksettes fra 1.1.2015 med redusert betaling i en overgangsperiode.	Gjengs leie gjennomført for alle i løpet av 2017.
Utleieboliger på Bodalsjordet	Utbygging er igangsatt.	12 utleieboliger er tatt i bruk.
Boliger til bostedsløse	Regulerings- og utredningsarbeid er gjennomført.	Til sammen 10 permanente boliger er tatt i bruk.
Krisesenteret	Samarbeid med andre kommuner er avklart.	
Hverdagsrehabilitering	Prosjektet videreføres.	Prosjektet evalueres. Hverdagsrehabilitering vurderes innført i hjemmetjenesten.
Velferdsteknologi	Prosjekt E-senior er gjennomført og evaluert.	Handlingsplan for velferdsteknologi er innarbeidet i kommunedelplan helse og omsorg.
Nytt helsehus	Prosjektet videreføres. Sak om innholdet i helsehuset er behandlet. Innflytting av legevakt og korttidsplasser.	Prosjektet videreføres. Helsehuset er i drift med alle vedtatte funksjoner.
Familiesentre	Nye familiesentre er etablert i tilknytning til helsestasjonene.	
Helhetlig forebygging	Hovedprosjektet igangsatt.	Hovedprosjektet gjennomført.

Verbalvedtak i bystyret	Sarpsborg kommune skal se på muligheten for at frivillige, ideelle og selveiende organisasjoner kan påta seg oppgaver innen omsorgssektoren, rus og boveiledning.	
Verbalvedtak i bystyret	Rådmannen fremmer en sak om bruk av overskuddet fra skjenkeavgiftene med tanke på stimulering av ideelle/frivillige innen rusfeltet.	

Andre planforutsetninger

En stor del av befolkningsøkningen er tilflytting av personer fra vestlige og ikke-vestlige land. Aldersgruppen 67-79 år forventes fortsatt å øke fra 2015. Den store økningen av eldre over 80 forventes fra 2025.

Det må utvikles en helhetlig boligpolitikk for å utjevne sosiale forskjeller, bedre levekårene og gjøre Sarpsborg til et attraktivt sted å bo. Å bo trygt og godt er en sentral del av velferdspolitikken. Integrering og inkludering av innvandrere må ha stort fokus i perioden. Tjenestene må bidra til økt kvalifisering og yrkesdeltakelse.

Kommunen må legge til rette for positive helsevalg og sunn livsstil, forebygge sykdom og fremme gode oppvekstvilkår. Samhandlingsreformen stiller store krav til utvikling av kommunehelsetjenesten. Reformen medfører overføring av mange

nye oppgaver. Mer behandling og rehabilitering skal skje i kommunen. En målsetting i reformen er å videreutvikle det forebyggende helsearbeidet for å bedre helsen i befolkningen og redusere behovet for helsetjenester. Det er behov for økt kompetanse, kapasitet og flere medarbeidere innenfor kommunale helse- og omsorgstjenester.

Økonomi

De økonomiske rammene stiller krav til omstilling, innsparing og vurdering av om kommuneområdet inntekter kan økes. Dette vil også innebære redusert standard på deler av tjenestene.

Innsparingstiltakene er på flere områder så krevende at det er usikkert om de lar seg gjennomføre i den utstrekning budsjettet forutsetter. Eventuelt merforbruk må dekkes gjennom bruk av de overskuddsfond enhetene tidligere har bygd opp.

Drift

Fordeling driftsrammer (tall i mill. kr)					
	Bud 14	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18
Kommuneområde helse og sosial					
Enhet bolig og omsorg	8,30	1,17	4,42	3,52	2,72
Enhet helse	123,05	71,85	73,40	73,40	73,40
Enhet forebyggende tjenester	50,40	52,25	52,25	52,25	52,25
Enhet kompetansesenter rus og psykisk helse	48,47	49,23	50,23	50,23	50,23
Enhet kjøkken og kantine	11,14	10,91	10,91	10,91	10,91
NAV sosial	149,98	163,21	158,71	158,71	158,71
Omsorgstjenester	563,06	575,14	586,89	610,99	611,64
Boveiledning	241,28	254,28	258,08	258,08	271,28

	Bud 14	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18
Kommunesjef helse og sosial	1,63	1,69	1,69	1,69	1,69
Sum kommuneområde helse og sosial	1 197,31	1 179,74	1 196,59	1 219,79	1 232,84

De viktigste driftsprioriteringene

Tall i mill. kr.

Viktigste endringer	2015	Kommentarer
Husleieinntekter	-1,6	Økte husleieinntekter fra Kløvningsten bofellesskap, Valaskjold omsorgssenter og modulbaserte boliger samt gjennom gjengs leie. Bortfall av husleieinntekter fra Vartun trygdeboliger.
Krisesenteret	-0,5	Innsparingen forutsetter samarbeid med andre kommuner.
Redusert egenandel dobbeltrom	0,6	Helårseffekt av ny statlig forskrift fra 1. juli 2014 om redusert betaling for personer i dobbeltrom på langtids plass i sykehjem.
Brukerstyrt personlig assistanse (BPA)	2,5	Styrking i statsbudsjettet pga. rettighetsfesting.
Innsparing enhet bolig og omsorg	-5,2	Må dekkes inn gjennom organisatoriske endringer og vakanser.
Hverdagsrehabilitering	0	Planlagt styrking med 1,2 mill. kr utsettes
Legetjenester	1,1	Per capita tilskuddet fastleger øker med 0,5 mill. kr pga. økt antall innbyggere. Pålegg fra fylkesmannen om turnuslege utgjør 0,6 mill. kr
Friskliv og poliklinisk fysioterapi/rehabilitering	0,8	Tiltakene videreføres i 2015. Tiltakene har tidligere vært finansiert av fondsmidler med 0,8 mill. kr.
Innsparing i enhet helse	-3,6	Må dekkes inn gjennom organisatoriske endringer og vakanser. Deler av innsparingen er knyttet til samhandlingsreformen.
Forebyggende tjenester	0	Tjenestene videreføres etter vedtak i bystyret.
Eksternt kjøp heldøgntjeneste	1,0	Bruker med behov for heldøgntjeneste som ikke kan løses internt.
Rus og psykisk helse	-0,8	Må dekkes inn ved organisatoriske endringer og vakanser. Det er forutsatt at kommunen blir tilført 1,0 mill. kroner i øremerkede statlige midler.
Kjøkken og kantine	-0,6	Økt salg av mat til hjemmeboende
NAV - Økonomisk sosialhjelp	4,9	Økte utgifter til økonomisk sosialhjelp.
NAV - Introduksjonsprogrammet	3,5	Økt antall deltagere i programmet. Finansieres ved økt integreringstilskudd.
Nytt helsehus	1,0	Oppstartskostnader i forbindelse med innflytting og etablering i Sarpsborg sykehus.
Tingvoll sykehjem	1,5	Tilpasning av driftsramme pga. endret pasientgrunnlag.
Valaskjold omsorgssenter	3,8	Styrking av driften ved bofellesskapet.
Langtids plasser i sykehjem	0	Nåværende antall enerom videreføres etter vedtak

		i bystyret.
Dagsenter for eldre	-1,0	Utgjør 30 % av rammen. Medfører færre dagsenterplasser.
Innsparing omsorgstjenester	-11,3	Må dekkes inn gjennom endret standard for praktisk bistand, organisatoriske endringer og vakanser.
Kløvningsten bofelleskap	13,3	Drift av 12 boliger for utviklingshemmede
Aktivitetstilbud for utviklingshemmede	0,9	Nye brukere
Holleby avlastning	-1,2	Redusert behov på grunn av at brukere flytter til Kløvningsten.
Uteteam/overgangsbolig	1,2	Nye brukere
Innsparing boveiledning	-12,7	Må dekkes inn gjennom organisatoriske endringer og vakanser.

Enhet bolig og omsorg

Innteksregulert husleie er vedtatt avviklet. Gjengs leie innføres fra 2015. Det er vedtatt en gradvis opptrapping fram til 2017.

Helårsvirkning av redusert betaling for personer i dobbeltrom på sykehjem er beregnet til 1,2 mill. kr og berører 50 beboere. Dobbeltrom i langtidsplasser er planlagt avviklet fra 2017.

Statsbudsjettet er styrket i forbindelse med at brukerstyrt personlig assistanse rettighetsfestes for personer under 67 år med stort og langvarig behov for personlig assistanse.

Enhet helse

Kommunal medfinansiering opphører fra 2015. Differansen mellom trekk i rammeoverføring og budsjettert utgift utgjør 5,0 mill. kr, som belaster kommunebudsjettet i 2015.

Per capita tilskuddet fastleger øker med 0,5 mill. kr. på grunn av økt antall innbyggere. Budsjettjustering er etterslep fra 2010. Pålegg om turnuslege medfører en kostnad på 0,6 mill. kr.

Friskliv og poliklinisk fysioterapi/rehabilitering videreføres i 2015 etter vedtak i bystyret. Tiltakene har tidligere vært finansiert av fondsmidler med 0,8 mill. kr.

Nytt helsehus ved Sarpsborg sykehus er under ombygging. Legevakt og korttidsplasser er planlagt flyttet inn i 2015. Korttidsplassene ved Kruseløkka sykehjem vil bli overført til nytt helsehus når dette kommer i drift. Kruseløkka vil da inntil videre ikke bli benyttet til sykehjemsdrift, da det ikke er økonomisk rom for volumvekst i heldøgnsomsorgen eller full eneromsdekning før tidligst i 2017.

Enhet forebyggende tjenester

Det etableres 3 familiesentre i eksisterende helsestasjoner. Fra 2015 var det opprinnelig lagt inn en innsparing med 3,4 mill. kr. I statsbudsjettet er helsestasjons- og skolehelsetjenesten styrket med 2 mill. kr. Bystyret har bevilget ytterligere 1,4 mill. kr, slik at tjenesten kan videreføres på 2014-nivå.

Enhet rus og psykisk helse

I 2015 var det planlagt en innsparing med 2,8 mill. kr. Rus og psykisk helse er i statsbudsjettet styrket med 2,0 mill. kr, hvorav 1 mill. kr må søkes særskilt fra Fylkesmannen. Under forutsetning av at dette blir innvilget, er innsparingen 0,8 mill. kr.

Enhet NAV

Økonomisk sosialhjelp er styrket med 4,9 mill. kr på grunn av økte utgifter til livsopphold, boligformål og midlertidig innkvartering. Sosialhjelpssatsene fryses på 2014-nivå for å begrense økningen i

utbetaling av økonomisk sosialhjelp. Effekten av dette anslås til 2 mill. kr. Det er iverksatt flere tiltak for å få stønadsmottakere i aktivitet og arbeid, og for å avklare rett til trygdeytelser.

Bystyret har vedtatt å ta i mot inntil 65 flyktninger. I tillegg kommer familiegjenforeninger. Antall deltagere i introduksjonsprogrammet er økende. Merkostnadene finansieres med økt integreringstilskudd.

Omsorgstjenester

Driften ved Valaskjold bofellesskap styrkes med 3,8 mill. kr fra 2015. Dette fordi bemanningen i oppstartsåret har vært vesentlig lavere enn i øvrige bofellesskap.

Driften ved Tingvoll sykehjem styrkes med 1,5 mill. kr pga. endret pasientgrunnlag.

Prosjekt Hverdagsrehabilitering i hjemmetjenesten startet i 2014. Prosjektet legger vekt på at den enkelte skal bli mest mulig selvhjulpen, kombinert med tilrettelegging i egen bolig. På grunn av den økonomiske situasjonen utsettes planlagt styrking med 1,2 mill. kr i 2015. Prosjektet mottar tilskuddsmidler fra Helsedirektoratet.

Dagsenter for eldre må redusere aktiviteten tilsvarende 1,0 mill. kr.

Reduksjonen utgjør 30 % av dagens budsjett. Dette medfører redusert kapasitet og muligens avvikling av tilbudet på lørdager.

Enhetene må foreta en innsparing på 11,3 mill. kr i 2015. Noe av innsparingen kan oppnås gjennom et prosjekt for gjennomgang av døgnrytmeplaner og turnuser for mer kostnadseffektiv drift.. Hyppighet på praktisk bistand for hjemmeboende endres fra hver 2. uke til hver 4. uke.

Det er ikke funnet rom for å styrke hjemmetjenesten eller øke antall heldøgns plasser.

Boveiledning

Oppstart av bofellesskap for 12 utviklingshemmede på Kløvningsten er tidligere innarbeidet med 7,1 mill. kr i budsjettet. Årlige driftskostnader er beregnet til 20,4 mill. kr. Behovet for styrking i 2015 er 13,3 mill. kr.

Enhetene må samlet foreta en innsparing på 13,9 mill. kr. Det er igangsatt et prosjekt for gjennomgang av døgnrytmeplaner og turnuser for mer kostnadseffektiv drift, økt bruk av velferdsteknologi, selvstendighetstrening og mestring.

Investering

Investeringer (tall i mill. kr)					
	Tidl. bevilget	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18
Kommuneområde helse og sosial					
Enhet bolig og omsorg					
Boligsosiale formål		17,00	13,00	10,00	
Modulbaserte boliger		5,00			
12 boliger Bodalsjordet		2,00	25,00	3,00	
Infrastruktur Bodalsjordet		3,00	5,00		
Radonutbedring		0,75			
Sum enhet bolig og omsorg		27,75	43,00	13,00	0,00
Forebyggende tjenester					
Hannestad servicesenter		4,00			
Sum forebyggende tjenester	0,00	4,00	0,00	0,00	0,00
Omsorgstjenester					

	Tidl. bevilget	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18
Inventar og utstyr		3,00	3,00	3,00	3,00
Gamle Haugvoll – rivning/rehabilitering		1,00	5,00		
Nødstrøm sykehjem	5,40	0,30			
Rehabilitering og oppgradering av sykehuset	30,00	90,00	44,00		
Garderober hjemmetjeneste		0,50			
Sum omsorgstjenester	35,40	94,80	52,00	3,00	3,00
Boveiledning					
12 boliger i bofellesskap Værn	1,00	2,00	10,00	30,00	
Utbygging Lunstikka		0,50	3,00		
Sum boveiledning	1,00	2,50	13,00	30,00	0,00
Sum kommuneområde helse og sosial	36,40	129,05	108,00	46,00	3,00

De viktigste investeringsprioriteringene

Enhet bolig og omsorg

Det er innarbeidet midler til boligsosiale formål. Midlene vil finansiere innkjøp av utleieboliger.

Etablere 10 modulbaserte boliger på permanente tomter.

Bygging av 12 utleieboliger på Bodalsjordet i perioden 2015-2017.

Det er avsatt midler til infrastruktur på Bodalsjordet. Kostnadene skal fordeles mellom privat utbygger og kommunen.

Radonmålinger viser for høye verdier i 100 kommunale utleieboliger. Det er gitt pålegg om utbedring.

Forebyggende tjenester

Utbedring av inneklime ved Hannestad servicesenter og tilrettelegging for drift av familiesenter.

Omsorgstjenester

Totale kostnader til rehabilitering/oppgradering av nytt helsehus er anslått til 164 mill. kr. Det er gitt tilsagn fra Husbanken om investeringstilskudd til nytt helsehus med 88,8 mill. kr.

Det er gitt pålegg om garderober for hjemmetjenestens personale. Saken er

under utredning og kostnadene er foreløpig uavklart.

Gamle Haugvoll rives, med unntak av bygningsdelen som dagens hovedinngang går gjennom. Det foretas en enkel rehabilitering av denne delen. Riving medfører reduserte kostnader til forvaltning, drift og vedlikehold.

Boveiledning

Bygging av 12 boliger i bofellesskap på Værn med forventet oppstart i 2018.

Utbedring av Lunstikka bofellesskap for å imøtekomme krav om forsvarlig arbeidsmiljø og utvidelse med en leilighet.

Investeringstilskudd

Det forventes tilskudd fra Husbanken til boligsosiale investeringer med i snitt 20 % av investeringene.

Det er gitt tilsagn fra Husbanken om tilskudd med 62,3 mill. kr til 48 omsorgsboliger ved Valaskjold. kr og 50,7 mill. kr til 32 sykehjemsplasser.

Det er gitt tilsagn om 15,5 mill. kr til 12 boliger i bofellesskap ved Kløvningsten.

Ifølge statsbudsjettet for 2015 vil investeringstilskuddet være kr 1 634 600 per plass i sykehjem og kr 1 337 400 per omsorgsbolig i bofellesskap.

RESULTATOMRÅDER FOR KOMMUNEOMRÅDET

Måltavle kommuneområde helse og sosial		
MEDARBEIDER	Resultat 2013	Ambisjon 2015
M.2. Utviklende arbeidsmiljø		
M.2.1. Medarbeiderundersøkelsen - samlet resultat	4,4	4,4
M.3. Redusert sykefravær		
M.3.1 Sykefravær totalt	10 %	9,8 %
M.4. Mindre uønsket deltid og vikarbruk		
M.4.1. Gjennomsnittlig stillingsstørrelse	69,3 %	70 %
M.4.2. Antall medarbeidere med stilling under 40 %	406	< 360
M.4.3. Andel midlertidige ansatte	9,9 %	9,7 %
ØKONOMI		
Ø.2. God økonomistyring og effektiv ressursutnyttelse		
Ø.2.1 - Avvik regnskap - budsjett	-0,4 %	0 %
BRUKER		
Enhet bolig og omsorg		
B.1 Gode tjenester		
B.1.1. Antall individuelle planer, fellesregistrering hele kommunen	352	370
B.2 Gode levekår		
B.2.1 Antall bostedsløse (husstander) ¹⁸	69	< 50
B.2.2. Antall bostedsløse (husstander) som er bosatt med bistand fra boligkontaktene	77	> 90
B.2.3 Antall innvilgede startlån	217	180
B.2.4 Antall innvilgede boligtilskudd	41	50
B.2.5 Andel som får "fritid med bistand" og gruppetiltak som alternativ. til individuell støttekontakt	35 %	35 %
B.2.6 Gjennomsnittlig botid på krisesenteret (døgn) (Gjennomsnitt 3 siste tertial)	30	< 20
Enhet helse		
B.1 Gode tjenester		
B.1.1 Antall klager legevakt	7	< 10
B.1.2 Antall ledige listeplasser hos fastleger	1 695	> 1 000
B.1.3 Antall overliggenderdøgn for utskrivningsklare pasienter fra sykehuset	31	< 20
B.1.4 Antall innleggelser i kommunale "øyeblikkelig hjelp senger"	93	200

¹⁸ Bostedsløse husstander i følge Husbankens definisjon (ikke registrert med varig bopel).

Enhet forebyggende tjenester		
B.1 Gode tjenester		
B.1.1 Opplevd kvalitet helsestasjon (skala 1-6) (neste i 2016)	5,1	5,1
B.2 Godt oppvekstmiljø for barn og unge		
B.2.1 Øke foreldrekompetanse, antall deltakere på kurs	213	200
Enhet kompetansesenter rus og psykisk helse		
B.1 Gode tjenester		
B.1.1 Opplevd kvalitet (Skala 1-4) (neste i 2016)	3,3	3,3
B.2 Helhetlig og samordnede tjenester		
B.2.1 Antall brukere med individuelle planer	111	120
B.2.2 Antall søknader	1 024	< 700
Enhet kjøkken og kantine		
B.1 Gode tjenester		
B.1.1 Opplevd kvalitet - hjemmeboende, bofellesskap og sykehjem (skala 1-4) (neste 2015)	3,5	3,5
B.1.2 Antall porsjoner varmat levert til hjemmeboende pr. måned	7 669	7 800
Enhet NAV sosial		
B.1 Gode tjenester		
B.1.1 Opplevd kvalitet (skala 1 – 6) (Årlig)	4,6	4,5
B.1.2 Gjennomsnittlig saksbehandlingstid på økonomisk sosialhjelp (uker) (siste 3 mnd)	2,1	< 2,0
B.2 Gode levekår		
B.2.1 Andel av alle mottakere av økonomisk sosialhjelp som er under 25 år	25 %	< 20 %
B.2.2 Andel mottakere med økonomisk sosialhjelp som hovedinntektskilde	51 %	< 60 %
B.2.3 Gjennomsnittlig stønadslengde mottakere 18-24 år (måneder)	5,4	< 4,5
B.2.4 Andel flyktninger i arbeid eller aktivitet etter endt introduksjonsprogram (siste 12 mnd.)	61 %	65 %
Omsorgstjenester		
B.1 Gode tjenester		
B.1.1 Opplevd kvalitet sykehjem/bofellesskap brukere (skala 1-4) (neste i 2015)	3,1	3,3
B.1.2 Opplevd kvalitet sykehjem/bofellesskap pårørende (skala 1-4) (neste i 2015)	3,1	3,3
B.1.3 Opplevd kvalitet hjemmetjeneste (skala 1-6) (neste i 2015)	5,2	5,3
B.1.4 Dagsenter for demente (skala 1-6)	5,6	5,0

Boveiledningstjenester		
B.1 Gode tjenester		
B.1.1 Opplevd kvalitet (neste 2015)	4,9	5,0

KOMMUNEOMRÅDE OPPVEKST

FAKTA OM KOMMUNEOMRÅDET

Enhet	Fakta	Utfordringer
Utvikling oppvekst	<p>Ansvar for plan, strategi og utviklingsoppgaver innenfor oppvekstområdet. Enheten jobber i nær tilknytning til administrativ og politisk ledelse.</p> <p>Ansvar som barnehagemyndighet herunder godkjenning, veiledning, tilsyn og likeverdig økonomisk behandling.</p> <p>Ansvar for å føre tilsyn med barn/unge som er bosatt i fosterhjem i kommunen</p> <p>Pedagogisk fagsenter er et ressurs- og kompetansesenter for ansatte i skole og barnehage og gjennomfører kvalitetsvurderinger i skole og barnehage.</p> <p>Arbeidsgiveransvar for to utviklingsveiledere som arbeider inn mot skoleeiere og ledere ved ungdomsskoler i alle Østfoldkommuner (2014-2017) finansiert av statlige midler.</p>	<p>Implementere barnekonvensjonen, initiere tiltak relatert til gjennomført kommuneanalyse, Sjumilssteget</p> <p>Kvalitetssikring og kontroll av tiltak for gjesteelever i andre kommuner må videreføres.</p> <p>Kvalitetssikre tilsynsarbeid med barn i fosterhjem i egen kommune.</p>
Barnehager	<p>Andel barn med barnehageplass 1 – 5 år per 15.12.13 er 85,9 %</p> <p>Alle barn som søkte innenfor hovedopptaket 01.03.14 fikk tilbud om plass, også de uten rett.</p> <p>Søknader etter frist som ikke er gitt barnehageplass pr 01.10.14:</p> <p>0 – 2 år: 28, 3 – 5 år: 18</p> <p>Antall ledige plasser pr 01.10.14:</p> <p>0 – 2 år: 13, 3 – 5 år: 19</p>	<p>Driftseffektive barnehager. Videreutvikle samordnet opptak. Utbygging av kommunale barnehageplasser. Forsinkelser i barnehageutbygging krever alternative midlertidige løsninger.</p> <p>«Barnehagevandring» som redskap for ledelse tett på praksis videreføres og utvikles.</p>
Grunnskole	<p>Tall per 01.10.14:</p> <p>4 492 elever på barnetrinn og 2 018 elever på ungdomstrinn</p> <p>1 456 elever i SFO</p>	<p>Forventet elevtallsvekst vil fortsatt utfordre kapasiteten ved skolene. Tiltak bør iverksettes med grunnlag i kommende kommunedelplan for skolekapasitet og skolestruktur.</p> <p>Utvikle fleksible skolebygg som legger til rette for sambruk og varierte arbeidsformer.</p> <p>Reduserte rammer krever fortsatt omstillingsarbeid for å ivareta kvaliteten i opplæringen. Ved nedbemanning må skolene sikre nødvendig kompetanse i personalet.</p> <p>«Skolevandring» som metode for ledelse tett på praksis videreføres og utvikles.</p>

Norsksenter	<p>Enheten skal fremstå som et ressurscenter for skoler og barnehager med ansvar for den flerspråklige opplæringen i skolen og for språkutvikling i barnehage.</p> <p>Ansvar for eksamensrettet grunnskoleopplæring for voksne og for opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere etter introduksjonsloven.</p> <p>Tall per 01.10.14: 282 voksne får opplæring i norsk og samfunnskunnskap 24 voksne får ordinær grunnskoleopplæring</p>	<p>Videreføre satsning på kompetanse på kartlegging, og veiledning av ressurspersoner i enhetene innenfor det flerspråklige fagfeltet. Barnehageområdet er særlig prioritert i 2015.</p> <p>Systematisere arbeidet med å sikre overgang fra ungdomsskole til videregående opplæring for flyktninger/innvandrere.</p> <p>Utvikle et heldagstilbud for personer som kommunen bosetter fra mottak i samarbeid med Intro/NAV.</p>
PPT	<p>Ansvar for å bistå med organisasjons- og kompetanseutvikling slik at opplæringa legges bedre til rette for barn og elever med særlige behov</p> <p>Ansvar for å utarbeide sakkyndig vurdering av barn og elever der loven krever dette.</p> <p>Mottatt totalt 230 henvisninger i 2013. Førskole; 92 Barneskole; 92 Ungdomsskole; 37 Voksne; 9</p> <p>Antall aktive saker per 01.10.14 er 566 fordelt på: førskolebarn; 89, barneskole; 250 ungdomsskole; 183, voksne; 9 Logoped: 30</p>	<p>Prioritere å være mer tilgjengelig ute i barnehage og skole med fokus på systemrettet arbeid fremfor individuelle tiltak.</p> <p>Tilrettelegge for fast deltagelse i kommunens tre familiesenter.</p>
Enhet spesialpedagogiske tiltak	<p>Ansvar for å organisere spesialpedagogisk hjelp til barn i førskolealder, i barnehage eller der de oppholder seg.</p> <p>Ansvar for å organisere opplæringen ved grunnskolens forsterkede avdelinger og ved alternative opplæringsarenaer.</p> <p>Ansvar for spesialpedagogisk voksenopplæring etter Oppl. 4A.2</p> <p>Tall per 01.10.14: 54 elever i forsterket avdeling eller på alternativ læringsarena. 68 førskolebarn har spesialpedagogisk hjelp. 4 elever er tilknyttet audioavdeling på heltid eller deltid. 24 voksne får spesialundervisning på grunnskolens område.</p>	<p>Økt antall barn i barnehager som trenger spesialpedagogisk hjelp. Behov for bedre tilrettelegging av arealer som sikrer mulighet for spesialpedagogisk hjelp til barn som ikke er i barnehage.</p> <p>Kvalitetssikre arbeidet med spesialpedagogisk hjelp til barn i førskolealder.</p> <p>Behov for bedre tilrettelegging av undervisningsarealer for forsterket avd. på ungdomstrinnet</p> <p>Flere søkere til voksenopplæringen. Økt behov for undervisningsarealer til voksenopplæring.</p>

<p>Barnevern</p>	<p>Primæroppgave å sikre barns- og unges oppvekstvilkår. Ansvar for å iverksette individuelle tiltak etter barnevernloven. De fleste tiltak i familien som iverksettes er frivillige og skjer i samarbeid med familien. Barnevernet kan imidlertid også, ved rettslig avgjørelse, bli tilkjent omsorgen for barn.</p> <p>Tall pr. 31.12.13 Barn på hjelpetiltak= 317 (herav 41 frivillig plassert) Barn under omsorg= 116</p>	<p>Antall bekymringsmeldinger øker. Meldinger er økende spesielt i aldersgruppen 0-3 år og særlig på ufødt- og nyfødsaker.</p> <p>Fokus på tidlig intervensjon opprettholdes ved å være deltager på barnas arena i barnehage og skole. Delta i skolevegringsprosjekt sammen med forebyggende, spes.ped og PP-tjenesten.</p> <p>Økt bruk av familiesenter/ endringstiltak for å gi barn/unge muligheter til å bo hjemme. Legge til rette for at barn/unge plasseres i egen kommune ved behov for plassering utenfor hjemmet.</p>
------------------	--	---

INNSATSOMRÅDER

Verdier og ledelse

Kommuneområde oppvekst leverer tjenester etter lov om barnehager (barnehagetilbud i private og kommunale barnehager), etter opplæringsloven (grunnskole, SFO, spesial-pedagogiske tiltak for voksne, spesialpedagogiske tiltak i barnehage, eksamensrettet grunnskoleopplæring for voksne), etter introduksjonsloven (opplæring i norsk og samfunns-kunnskap for voksne minoritetsspråklige), og etter barnevernsloven med tiltak for utsatte barn.

Gjennom Oppvekst- og utdanningspolitisk plattform har bystyret besluttet at det skal legges stor vekt på faglig utvikling av skoler og barnehager. Bystyrets vedtak innebærer en forsterking av det generelle kravet om at opplæringen skal tilpasses den enkelte elevs ferdigheter og forutsetninger.

Endret ressursgrunnlag forutsetter ytterligere forsterket fokus på omlegging av arbeidsmåter, metoder og organiseringsformer i tjenesteområdene.

Kommuneplanen fremholder nødvendigheten av planmessig arbeid for bedring av levekårene i Sarpsborg kommune. Virkemidler i slik levekårsforbedring er bl.a. at;

- Kommunen skal ha full barnehagedekning.
- Sarpsborgskolen skal bidra til at barn og unge opplever mestring og motiveres til videre utdanning.
- Barn skal sikres en stabil oppvekst og rask hjelp – tidlig innsats.

Strategiske prosesser

Strategisk prosess	De viktigste resultatene i 2015	De viktigste resultatene 2016-2018
Vedtatte planer		
Oppvekst- og utdanningspolitisk plattform	<p>Resultater på nasjonale prøver og eksamensresultater er forbedret.</p> <p>Frafall i videregående skole er redusert og flere elever fullfører og består videregående opplæring.</p> <p>Kommunen har etablert et godt fungerende samarbeid med Østfold fylkeskommune om forbedring av grunnleggende ferdigheter.</p> <p>«Gjenbrukssentral» etter Reggio Emilia-tenkning videreføres ved pedagogisk fagsenter.</p>	<p>Ungdomsskolene gjennomfører skolebasert kompetanseutvikling innenfor ett av hovedområdene i ungdomstrinnsatsningen og evner å tilrettelegge opplæringen ytterligere med vekt på de grunnleggende ferdighetene.</p> <p>Resultater på nasjonale prøver og eksamensresultater er ytterligere forbedret.</p> <p>Frafall i videregående skole er ytterligere redusert.</p>
Kommunedelplan for barnehageområdet 2011- 2023	<p>Ny barnehage Hafslundsøy ferdigstilles og tas i bruk. Bygging av ytterligere 2 barnehager har startet etter vedtatte føringer i «Nye fleksible kommunale barnehager i Sarpsborg – Prinsipper for utforming av bygg og uteområde, funksjons og arealplan.</p> <p>Videreføring og evaluering av språkgruppe for minoritetsspråklige førskolebarn uten plass i barnehage.</p>	<p>2 barnehager; Sentrum og Søndre Skjeberg/Guslundåsen er ferdigstilt og tatt i bruk.</p> <p>Språkgruppe for minoritetsspråklige førskolebarn uten plass i barnehage er et permanent tilbud</p>
Kommunedelplan for skolefritidsordningen 2013 – 2025	SFO-ledere har gjennomført kompetanseheving ved Høgskolen i Oslo og Akershus	Det finnes tilstrekkelig personale med barnefaglig kompetanse til å ivareta barns behov for omsorg, lek og læring, sosial tilhørighet og utviklingsstøtte.
Handlingsprogram for IKT i skoler og barnehager	IKT har en naturlig plass som grunnleggende ferdighet innenfor alle fag/fagområder.	Barn i barnehager og skoler har gode digitale ferdigheter og holdninger.
Planer som skal utarbeides		
Kommunedelplan for skolekapasitet og skolestruktur	Kommunedelplan for skolekapasitet og skolestruktur er vedtatt. Det skisseres en samlet skolestruktur og identifiseres investeringsbehov for fremtidig skoleutbygging.	Endringer i skolestruktur er gjennomført. Kapasitetstiltak for skoler med størst elevtallsvekst er iverksatt.

Prosjekter/enkelt saker		
Familiesenter	Arena for tiltaksutvikling med fokus på foreldrefunksjoner og forebyggende hjelpetiltak i hjemmet er videreført i egnede lokaler.	Barn/unge har fått en bedre hverdag og barnevernet oppnår færre plasseringer utenfor hjemmet. Kostnadsveksten reduseres.
Ekstern bistand-barnevern	Analysere ressursbruken i barnevernet.	Endret bruk av økonomiske og personalmessige ressurser slik at barn og unge gis hensiktsmessig hjelp tidlig, uten fristoversittelser. Ny organisering av barneverntjenesten skal danne grunnlag for endringsarbeidet.
Ny sentrumsskole	Ny sentrumsskole er ferdigstilt og tatt i bruk.	Opplæringen er tilrettelagt på en slik måte at byggets utforming og infrastruktur understøtter læringsarbeidet.
REELL Regionalt Entreprenöriellt Livslångt Lärande.	Igangsette hovedprosjekt i samarbeid med Kungsbacka og Struer kommune - Forutsatt finansiering EU-midler.	Hovedprosjektet/prosjektene vil framstå utfra dialogene med de ulike partene, og sammen med representanter fra enhetene/ næringslivet. Partnere i Sverige og Norge, og også forhåpentligvis Danmark knyttes til hovedprosjekt.
Sjumilssteget	Initiere tiltak med grunnlag i kommuneanalysen 2014/Sjumilssteget	Synlige resultater av Sjumilssteget; et verktøy og hjelpemiddel til analyse og utsjekking av kommunens evne og vilje til å arbeide for «barns beste» i tråd med sentrale artikler i barnekonvensjonen, i kommunalt planverk
Ullerøy leirskole	Driftsmuligheter og kostnadsoverslag for utvidet bruk av Ullerøy leirskole under forutsetning av salg av arealer på Bukkenes er utredet	

Andre planforutsetninger

Ny prognose viser betydelig vekst i barnetall og elevtall for perioden 2015-2026. Det vil være svært krevende å møte en slik vekst med merkbart reduserte økonomiske rammer.

Elevtallsprognosen for aldersgruppen 6-15 år viser en økning på 710 elever til 2026.

Barnetallsprognosen 0-5 år viser en økning på 195 barn til 2026.

Prognosen er utført med grunnlag i utkast til ny arealplan som har vært utlagt til offentlig ettersyn sommer/høst 2014.

Prognosen forutsetter da at det bygges ca 4200 boenheter i planperioden 2015-2026.

Elevtallsveksten forsterker behovet for fokus på kapasitetsutvidelser og vurdering

av fremtidig skolestruktur. Inntaks- og utjevningssområder og må brukes aktivt.

Sarpsborg kommune innfrir retten til barnehageplass for barnehageåret 2014-2015. Planlagt og igangsatt utbygging de neste årene vil ivareta det fremtidige behovet for plasser slik at kommunen vil innfri retten.

Det forutsettes at kommunens planmessige arbeid med kvalitetsutvikling av tjenestetilbudet innen oppvekstområdet videreføres. Tidlig innsats og tidlig inngripen gjennom tverrfaglig samarbeid og innsats vil være av stor betydning i en tid med redusert ressurstilfang.

Barnetall/elevtall	2014	2018		2026	
0-5 år	3 773	3 645	-128	3 968	+195
6-12 år	4 492	4 757	+265	5 102	+610
13-15 år	2 018	1 986	-32	2 118	+100
Sum 6-15 år	6 510	6 743	+233	7 220	+710

Økonomi

Drift

Fordeling driftsrammer (tall i mill. kr)					
	Bud 14	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18
Kommuneområde oppvekst					
Enhet utvikling	294,60	309,22	305,21	297,86	292,16
Enhet PPT	12,90	13,39	13,39	13,39	13,39
Enhet barnevern	93,50	97,25	97,05	95,85	95,25
Barnehager	76,33	78,28	77,49	81,29	81,79
Skoler (inkl. Enhet norsksenteret og Enhet spes. ped. tiltak)	515,54	533,73	536,04	536,04	536,04
Kommunesjef oppvekst	1,73	1,79	1,79	1,79	1,79
Sum kommuneområde oppvekst	994,61	1 033,66	1 030,96	1 026,21	1 020,41

De viktigste driftsprioriteringene

Tall i mill. kr.

Viktigste endringer	2015	Kommentarer
Grunnskole – generelt kutt	-1,6	Redusert kutt i forhold til rådmannens budsjettforslag gir muligheter for å opprettholde fokus på skoleutvikling og elevenes læringsmiljø
Barnehage – halvert moderasjon på inntektsgradert pris	-0,75	Moderasjon fra full pris grunnet lav inntekt halveres. Inntekt under 3G reduseres fra 40 % til 20 % avslag, inntekt under 2G reduseres fra 64 % til 32 % avslag
Utsatt øking i barnehagemakspris til 01.05.15	1,1	Utsatt øking utgjør 0,4 mill. kr i reduserte foreldrebetaling i kommunale barnehager og 0,7 mill. kr i økt kommunalt tilskudd til ikke-kommunale barnehager
Statlig foreldremoderasjon i barnehage fra 01.05.15	1,0	Statlige regler er under utarbeidelse
Effektivisering kommunale barnehager	- 1,2	Overgang til ny bemanningsnorm i eksisterende barnehager. Ny bemanningsnorm i Kurland og Peer Gynt veien barnehage (3-6 år) skal utredes særskilt senere
Vestvold barnehage - nedleggelse	-1,2	Vedtatt nedlagt fra august 2015 i Bystyret 25.09.14
Redusert tilskudd til ikke-kommunale barnehager	-6,4	Konsekvens av mer driftseffektive kommunale barnehager
Økt tilskudd til ikke-kommunale barnehager	9,6	Konsekvens av endring av forskrift ved at tilskuddssatser beregnes ut fra regnskap 2 år tilbake.
Økt likebehandling av kommunale og ikke-kommunale barnehager – 98 %	2,9	Helårseffekt 2015.
SFO - økt foreldrebetaling	-1,3	Økning på 100 kroner per måned utover generell prisvekst.
Barnevern – effektivisering	-1,0	
Barnevern – økt kommunal egenandel institusjonsplasser	1,6	Rammeøkning som konsekvens av forslag til statsbudsjett 2015. Kostnadsøkning er 3,2 mill. kr, resterende beløp må dekkes innenfor barnevernets drift.
Pedagogisk fagsenter - reduksjon	-0,3	Prosentvis innsparing: 5 %

Barnehage

Ny driftseffektiv barnehage på Hafslundsøy åpner 2015. Hesthaugen og Mobakken legges ned og plassene flyttes inn i nye Hafslundsøy. Vestvold barnehage legges ned når ny barnehage på Hafslundsøy åpner.

Ny bemanningsnorm er innført i de barnehagene hvor det er mulig. De små barnehagene møter store utfordringer med flere barn og lavere personaltetthet.

I forslag til statsbudsjett for 2015 vil regjeringen innføre ny ordning for redusert pris i barnehage. Makspris i barnehage skal være 6 % av familiens inntekt, for det

første barnet, dersom den har inntekt under kr 473 000. Forslaget skal ut på høring. Ikrafttredelse er satt til 01.05.15. Det er ikke mulig å beregne de økonomiske konsekvensene av en slik ordning.

Makspris i barnehage økes med kr 100 per mnd. ut over lønns- og prisvekst fra 01.05.15.

Det er i kommunenes rammetilskudd for 2015 lagt inn noe midler til fleksibelt barnehageopptak. Sarpsborg kommune praktiserer allerede dette når plasser blir ledige utenom det årlige hovedopptaket.

Grunnskole, SFO og voksenopplæring

Det må fortsatt legges betydelig vekt på omstillingsarbeid innenfor grunnskoleområdet.

Det er foretatt en vurdering av ulike innsparingstiltak på grunnskoleområdet for 2015. Innsparingene er knyttet til omorganisering av tjenester og effektivisering av drift.

Det generelle kuttet for grunnskolen i 2015 er på 1,6 mill. kr. Innsparinger i grunnskolen antas å ha en negativ effekt på læringsarbeidet.

Grunnskolen må forberede ytterligere reduksjoner utover i perioden enten som ren nedbemanning eller som følge av strukturelle endringer.

Nasjonal satsing på Ungdomstrinn i utvikling forberedes for oppstart i Sarpsborg i august 2015.

Tre-årig statlig forsøk opprettet 2013 med økt lærertetthet for enkelte ungdomsskoler videreføres.

I Sarpsborg kommune omfattes to skoler. Kruseløkka ungdomsskole er styrket med 5 lærerstillinger og Tindlund ungdomsskole er styrket med 3 lærerstillinger.

Grunnskolen har utfordringer med skolebygg som i liten grad legger til rette for effektiv og fleksibel drift. Kommunedelplan for skolekapasitet og skolestruktur er under utarbeidelse for politisk behandling våren 2015.

Regjeringen vil fremme forslag om nye kompetansekrav for alle lærere som underviser i matematikk, norsk og engelsk. Dette må hensyntas i kommunens plan for kompetanseheving, herunder vurdere søknad om deltakelse i Regjeringens realfagsstrategi som realfagskommune.

Norsksenteret er inneværende skoleår i gang med implementering av ny organisering og tilrettelegging for flerspråklig opplæring i grunnskolen.

Suksessfaktorer i omstillingsarbeidet vil blant annet være: Kompetanseheving av lærere og ledere innenfor det flerspråklige fagfeltet.

SFO-prisene økes med kr 100 per mnd. ut over generell prisvekst. Dette er på samme nivå med økningen i makspris i barnehagene.

Barnevern

Barnevernet har mottatt statlig tilskudd til totalt 7 stillinger. Regjeringen foreslår videreføring av tilskuddet.

Det er i forslag til statsbudsjett for 2015 varslet økning på egenandeler for institusjonsplasser. Med dagens antall institusjonsplasseringer vil dette gi økte driftsutgifter for barnevernet på 3,2 mill. kr. Regjeringen foreslår å øke rammetilskuddet til kommunene samlet sett med 160 mill. kr. som kompensasjon. På bakgrunn av dette er barnevernets ramme økt med 1,6 mill. kr. Dette medfører i realiteten en netto kostnadsøkning for barnevernet på 1,6 mill. kr, som må håndteres gjennom innsparinger på andre tiltak.

Investering

Investeringer (tall i mill. kr)					
	Tidl. bevilget	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18
Kommuneområde oppvekst					
Skoler					
Handlingsprogram IKT skoler og barnehager	18,00	3,50	3,50	3,50	
Handlingsprogram IKT skoler og barnehager 2018 til 2022					3,50
Ny sentrumsskole (Sandesundveien)	178,50	113,20	2,00		
Grålum barneskole		2,50			
Kruseløkka ungdomsskole rehab toalett.		3,00			
Hornnes barneskole - kapasitetsøkning			5,00		
Skolekapasitetsplan 2015-2019		6,50	7,00	12,00	12,00
Sum skoler	196,50	128,70	17,50	15,50	15,50
Barnehager					
Rehabilitering av barnehager	6,00		3,00		
Barnehage sentrum	18,00		38,00	2,00	
Barnehage Tindlund	47,00	1,50			
Barnehage Hafslundsøy	13,00	39,00	1,00		
Permanent barnehage Sandbakken	49,60	1,00			
Ny barnehage søndre Skjeberg	9,00	15,00	16,00	1,00	
Flytte Sandbakken-midlertidige barnehage til Alvim			1,00	10,00	9,00
Oppgradering av familiesenter	3,00	2,50			
Sum barnehager	145,60	59,00	59,00	13,00	9,00
Sum kommuneområde oppvekst	342,10	187,70	76,50	28,50	24,50

De viktigste investeringsprioriteringene

Barnehage

Investeringsbudsjettet er preget av en offensiv satsing på barnehageutbygging. Bystyrets vedtak om bygging av nye barnehager står ved lag, men er justert i forhold til nye fremdriftsplaner og med vedtak om ikke å bygge ny barnehage på Vestvold. Etter revidert plan skal nye barnehager på Hafslundsøy åpne i 2015. Søndre Skjeberg/Guslundåsen og sentrum er planlagt åpnet i løpet av 2016.

Ut fra forventet boligbygging på vestsiden av Glomma bør det vurderes å bygge ny barnehage vest i kommunen mot slutten av perioden.

Grunnskole, SFO og voksenopplæring

Bygging av ny sentrumsskole er under arbeid, og ferdigstilles i juni 2015 for et elevtall på 500 elever.

Elevtallsprognosene tilsier behov for kapasitetsøkning på grunnskoleområdet årlig i handlingsplanperioden. Det er behov for å foreta en planmessig omgjøring av skoleanlegg med sikte på større fleksibilitet og driftseffektive organiseringsformer i grunnskolen.

Ny kommunedelplan for skolekapasitet og skolestruktur i Sarpsborg kommune kommer til endelig politisk behandling våren 2015. Planen er basert på nye elevtallsprognoser og kommuneplanens arealdel.

RESULTATOMRÅDER FOR KOMMUNEOMRÅDET

Måltavle kommuneområde oppvekst		
MEDARBEIDER	Resultat 2013	Ambisjon 2015
M.2. Utviklende arbeidsmiljø		
M.2.1. Medarbeiderundersøkelsen - samlet resultat	4,3	4,5
M.3. Redusert sykefravær		
M.3.1 Sykefravær totalt	8,3 %	8,1 %
M.4. Mindre uønsket deltid og vikarbruk		
M.4.1. Gjennomsnittlig stillingsstørrelse	90,5 %	90,0 %
M.4.2. Antall medarbeidere med stilling under 40 %	32	25
M.4.3. Andel midlertidige ansatte	10,5 %	10,3 %
ØKONOMI		
Ø.2. God økonomistyring og effektiv ressursutnyttelse		
Ø.2.1 - Avvik regnskap - budsjett	3,2 %	0 %
BRUKER		
Enhet PPT		
B.2 Barn og unge mestrer - PPT		
B.2.1 PPT antall nye henvisninger	230	-
B.2.2 PPT fristoversittelse behandlingstid	9 %	0 %
Enhet barnevern		
B.1 Gode tjenester		
B.1.1 Opplevd kvalitet - Barnevern	4,7	4,7
B.2 Tidlig innsats		
B.2.1 Fristoversittelse undersøkelse	3 %	0 %
B.3 Gode levekår¹⁹		
Barnehagene i Sarpsborg		
B.1 Gode tjenester		
B.1.1 Opplevd kvalitet – Barnehage (skala 1-6)	5,1	5,2
Grunnskole, SFO og voksenopplæring		
B.1 Gode tjenester		
B.1.1.2 Opplevd kvalitet - Skole ²⁰ (skala 1-5)	4,0	4,5
B.1.1.2 Opplevd kvalitet - SFO (skala 1-6)	4,7	-
B.2 Barn og unge mestrer - Barneskole		
B.2.1 Leseferdighet 5. trinn	1,9	Ny skala 2014
B.2.2 Regneferdighet 5. trinn	1,9	Ny skala 2014

¹⁹ Egen analyse med ekstern bistand i 2015.

²⁰ Foreldreundersøkelsen, området "Dialog og medvirkning" – Utdanningsdirektoratet.

B.2.3 Motivasjon for læring (7.trinn) (skala 1-5)	4,3	4,6
B.2 Barn og unge mestrer - Ungdomsskole		
B.2.4 Grunnskolepoeng	38,5	39,1
B.2.5 Eksamensresultat, skriftlig (karakter 1-6)	3,2	3,5
B.2.6.1 Leseferdighet 8. trinn (skala 1-5)	2,9	Ny skala 2014
B.2.6.2 Leseferdighet 9. trinn	3,3	Ny skala 2014
B.2.7.1 Regneferdighet 8. trinn	3,0	Ny skala 2014
B.2.7.2 Regneferdighet 9. trinn	3,2	Ny skala 2014
B.2.8 Motivasjon for læring (10.trinn)	4,0	4,3
B.2.9 Overgang til VG opplæring	95,4 %	98 %
B.3 Et utviklende læringsmiljø (7 og 10 trinn)		
B.3.1 Trivsel 7. trinn (skala 1-5)	4,4	4,5
B.3.2 Mobbing 7 trinn - (1=Bra - 5=Dårlig)	1,3	1,0
B.3.3 Veiledning i fagene 7. trinn	3,9	4,0
B.3.4 Trivsel 10. trinn	4,2	4,4
B.3.5 Mobbing 10 trinn - (1=Bra - 5=Dårlig)	1,2	1,0
B.3.6 Veiledning i fagene 10. trinn	3,3	3,8

KOMMUNEOMRÅDE SAMFUNN, ØKONOMI OG KULTUR

FAKTA OM KOMMUNEOMRÅDET

Enhet	Fakta	Utfordringer
Enhet økonomi	<p>Har sammen med Enhet plan og samfunnsutvikling et overordnet ansvar for utvikling og implementering av kommunens plan og styringssystem.</p> <p>Koordinerer kommunens plan- og budsjettarbeid.</p> <p>Ivaretar støttefunksjoner overfor kommuneområder og enheter, spesielt innenfor økonomi og innkjøp.</p> <p>Avlegger regnskap.</p> <p>Forestå kommunens finansforvaltning.</p> <p>Overordnet ansvar for internkontroll.</p>	<p>Opprettholde kompetanse, kvalitet og omfang på enhetens støttefunksjoner overfor kommuneområdene.</p> <p>Fortsette effektiviseringen av kommunens økonomi- og virksomhetsstyring, innkjøp og internkontroll ved å ta i bruk nye moduler i eksisterende IKT-systemer.</p> <p>Fortsette effektivisering av regnskapsproduksjonen for å kunne håndtere et stadig økende bilagsvolum.</p>
Kemner	<p>Avlegge regnskap for skatt og påse at skatter og krav som blir utlignet/fastsett innkreves og at tiltak mot skatte- og avgiftsunndragelse iverksettes. Herunder sikring av riktig fakturering og innfordring av kommunale krav.</p>	<p>Under forutsetning av at forslag tom statliggjøring blir vedtatt, står enheten overfor en stor utfordring med å overflytte 65 % av oppgavene til skatteetaten med virkning fra 01.01.16.</p>
Plan og samfunnsutvikling	<p>Har sammen med Enhet økonomi et overordnet ansvar for utvikling og implementering av kommunens plan- og styringssystem.</p> <p>Utarbeide politiske styringsdokumenter/ planer innenfor samfunnsområdet, herunder planstrategi og kommuneplanens samfunnsdel.</p> <p>Utarbeide prognoser, statistikk, bruker- og samfunnsundersøkelser.</p> <p>Utarbeidelse av planer innenfor samferdselsområdet.</p> <p>Utarbeide kommuneplanens arealdel og kommunedelplaner. Saksbehandle områdeplaner og detaljreguleringsplaner.</p> <p>Være pådriver, initiere og koordinere kommunens folkehelsearbeid. Gjennomføre arrangementer for å fremme folkehelse.</p>	<p>Videreutvikle og implementere kommunens plansystem. Bidra til at styringssignalene i kommuneplanens samfunnsdel og planstrategi legges til grunn i kommunens plan- og utviklingsarbeid.</p> <p>Ha god oversikt over viktige samfunnsutviklingstrekk, herunder befolkningsutvikling, levekår, miljø og folkehelse.</p> <p>Sikre framdrift av planer som grunnlag for gjennomføring av tiltak i belønningsavtalen med staten og Bypakke Nedre Glomma.</p> <p>Sikre gjennomføring av planer, et levende bysentrum og byfornyelse.</p> <p>Følge opp folkehelseforskriften, herunder koordinere årlig utarbeidelse av oversikt over helsetilstand i befolkningen og faktorer som påvirker helsa.</p>

	Være pådriver, initiere og koordinere miljøarbeid i kommunen.	Følge opp levekårskartleggingen. Koordinere kommunens miljøinnsats slik at Sarpsborg utvikles til en by med lavest mulig klimagassutslipp og godt bymiljø
Kultur	<p>Legge til rette for produksjon, utvikling og formidling av kunst, kultur og fritidstilbud for alle innbyggere, men med hovedfokus på barn og unge.</p> <p>Bidra til å utvikle et godt samarbeid mellom ulike kulturaktører, næringsliv og enkeltpersoner. Skape gode møteplasser med kulturaktører for produksjon og formidling av kunst, kultur og fritidstilbud.</p> <p>Drift av hovedbiblioteket og områdebibliotek.</p> <p>Utvikle parker, lekeplasser, friområder og kulturminner.</p> <p>Drift og utvikling av kulturskolen med fagområdene musikk, billedkunst, dans, drama og nysirkus.</p> <p>Stimulere lag, foreninger og andre til økt aktivitet gjennom bl.a. formidling av tilskudd.</p> <p>Kontakt og samarbeid med Kirkelig fellesråd</p>	<p>Videreutvikle bibliotekets tjenester med utgangspunkt i den nye mediehverdagen og publikums endrede behov og krav. Sørge for opparbeidelse, skjøtsel og formidling.</p> <p>Imøtekomme brukernes ønsker og behov. Samarbeid med grunnskolen.</p> <p>Bruke tilskuddsordningene som aktivt verktøy for å fremme kommunens kulturpolitiske mål.</p> <p>Ivareta kommunes forpliktelser for kirkegårder, seremoni- og kirkebygg.</p>
Eiendoms- og næringsutvikling	<p>Ivareta det strategiske eierskapet til kommunens bebygde og ubebygde eiendommer.</p> <p>Gjennomføre kjøp, salg og utvikling av kommunale eiendommer.</p> <p>Utvikling og oppfølging av kommunens næringspolitikk.</p> <p>Oppfølging av kommunens eierskap i eksterne selskaper.</p>	<p>Utvikling og gjennomføring av eiendomsstrategi.</p> <p>Utvikling av kommunens eiendomsmasse i tråd med politiske vedtak.</p> <p>Imøtekomme ønsker og behov i næringslivet.</p>

INNSATSOMRÅDER

Verdier og ledelse

Skatt og innfordring

Kemner i egenskap av skatteoppkrever er underlagt skattedirektoratets pålegg, og samordner strategier for innfordring av

kommunale krav. I strategiene som utarbeides legges det vekt på:

- Åpenhet
- Brukervennlig offentlig sektor

- Kvalitetskultur
- Kompetansemiljø

I alt arbeid som utføres på kernerkontoret blir kommunens identitet og overordnede mål hensyntatt.

Økonomi

Økonomistyringen skal understøtte økonomiprinsippene i Sarpsborg kommune. Prinsippene er vedtatt av bystyret.

Planstrategi 2013-2016

Planstrategien beskriver hvilke planer som skal utarbeides og revideres i perioden. Viktige planer er beskrevet nedenfor.

Kommuneplan 2011-2023.

Sarpsborg – der barn og unge lykkes

Sarpsborg skal oppleves som en kultur-, idretts- og aktivitetsby. Sarpsborg sentrum skal være attraktivt og levende. Sarpsborg skal være en attraktiv by å bosette seg i for barnefamilier. Sarpsborg skal ha spennende og allsidige jobbmuligheter og næringslivet og kommunen skal være attraktiv for faglært arbeidskraft og arbeidskraft med høyere utdanning. Helsefremmende og forebyggende tiltak skal ha en sentral plass i arbeidet for å bedre levekår. Innbyggerne skal ha mulighet til å leve et meningsfylt liv uavhengig av funksjonsevne. Sarpsborg skal ha miljøvennlige bo-, transport og arbeidsforhold. Sarpsborgsamfunnet skal ha lavt energiforbruk og bruke fornybar energi. Sarpsborgsamfunnet skal produsere lite avfall og være gode på gjenvinning.

Kommuneplanens arealdel 2011-2020

Tilgang på arealer må være tilstrekkelig og tilfredsstillende ulike utbyggingsbehov.

Fortetting skal skje med kvalitet, og den skal bevare/styrke eksisterende bomiljøkvaliteter. Barn og unge skal ha tilstrekkelige og gode leke- og aktivitetsområder. Barneskolen skal utgjøre et naturlig tyngdepunkt i lokalsamfunnet. Det skal sikres sammenhengende grønnstruktur i byområdet og tettstedene med forbindelser til de omkringliggende

markaområdene. Det skal være et klart skille by-land og byspredning skal unngås.

Kommunedelplan sentrum 2013-2023

Det skal utvikles en levende, attraktiv og vakker bykjerne. Bykjernen skal styrkes som møteplass slik at sentrum blir et attraktivt sted å bo i, arbeide i og besøke. Det skal skapes gode betingelser for varehandel og næringsutvikling, og utvikles en attraktiv gågate. Barn og unge skal sikres tilstrekkelige og egnede arealer. Det skal sikres sammenhengende grønnstrukturer og hovedtrafikk-gater skal videreutvikles med trekker og allégater. Delutredningene verneverdivurdering for sentrumsområdet, estetiske retningslinjer og belysningsplan følger sentrumsplanen.

Kystsoneplan 2007-2020

Kystsoneplanen skal bidra til å opprettholde og forbedre mulighetene for å utøve det allmenne friluftslivet i kystsonen. Nedbygging og forringelse av viktige landskapstyper og områder skal forhindres.

Kommunedelplan for klima- og energi 2011-2020

Klima- og energiplanen utgjør fundamentet for kommunens arbeid for å bedre bymiljøet og redusere Sarpsborgsamfunnets utslipp av klimagasser. Den beskriver strategier og tiltak for å nå målene. Fem innsatsområder er fokusert: 1) Areal og transport, 2) Energibruk i bygg, 3) Forbruksmønster og avfall, 4) Tilpasning til klimaendringer og 5) Kunnskapsbygging og holdningsskapende arbeid. Planens handlingsdel følges opp gjennom en rekke planer og oppgaver som ulike kommuneområder har ansvar for.

Plattform for frivillighet 2013-2016

Formål er å styrke og videreutvikle det frivillige engasjementet. Det er vedtatt åtte tiltak som skal gjennomføres i perioden.

Byjubileet

Arbeidet med byjubileet er delt inn i fire hovedprosjekter; Kreativ byutvikling, Historie, Arrangementer og festligheter og Stimuleringspott. Arbeidet skal ha et gjennomgående fokus på historie og

identitet, involvering og miljø. I tillegg skal det gjennomføres viktige tiltak som opprusting av Kulåsparken, oppgradering av gågata og Tusenårstien.

Kommunedelplan kultur – mål og strategidokument 2013-2023

Planen utdyper mål og strategier på kulturområdet vedtatt i Kommuneplanens samfunnsdel og danner grunnlaget for Sarpsborg kommunes langsiktige kulturpolitikk. Likedan avklarer planen kommunens rolle i utvikling av kulturlivet. Planens intensjon er å legge til rette for og styrke vekst og utviklingsmulighetene for kulturlivet i Sarpsborg samt legge til rette for kreativitet som kan bidra til å utvikle samarbeid, inkludering, næring og folkehelse.

Kommunedelplan kultur har syv satsningsområder:

1. Kulturell kompetanse
2. Kulturbasert nyskaping, herunder å stimulere kunst og kulturmiljøer
3. Kulturarenaer og sosiale møteplasser
4. Identitet og omdømme
5. Regionalt kultursamarbeid
6. Internasjonalt kultursamarbeid
7. Kultur og folkehelse

Fire gjennomgående temaer gjelder for alle de syv satsningsområdene: Barn og unge, eldre, mangfold og universell utforming.

Kommunedelplan for fysisk aktivitet i Sarpsborg (2014-2025)

Planen har 4 gjennomgående temaer: barn og unge, mangfold, universell utforming og folkehelse.

Satsingsområdene er:

- Utfartsområder ved kysten og i skog/mark
- Sentrale parker/friområder
- Lekeplasser/nærmiljøanlegg
- Skolenes aktivitetsområder og idrettsarealer
- Idrett

Kommunedelplan for kulturminner i Sarpsborg kommune – nyere kulturminner (2005-2016)

Planen gir kommunen det nødvendige verktøy i arbeidet med å forvalte vår kulturarv, forankrer kulturminnevern som tema og setter fokus på viktigheten av at Sarpsborgs innbyggere får økt bevissthet og kunnskap om kulturminner og hva dette representerer av verdier for samfunnet og den enkelte sarping.

Plattform for kulturskolen i Sarpsborg

Plattform for kulturskolen i Sarpsborg er et strategidokument for med en visjon og klare mål. Fokusområder er:

1. Antall elever i kulturskolen
2. Lokaler
3. Samarbeid
4. Mangfold og det flerkulturelle
5. Undervisningsformer og egenbetaling
6. Prosjekter og midler
7. Tusenårsjubileet

Handlingsprogram for næringsutvikling

Sarpsborg skal ha et allsidig og konkurransedyktig næringsliv med høy kompetanse og spennende jobbmuligheter. Næringspolitikken gjennomføres ved fire hovedområder:

- Attraktiv for kunnskapsbedrifter og arbeidskraft
- Kommunen som medspiller for næringslivet
- Byutvikling
- Infrastruktur

Eierskapspolitikk og eiermelding

Sarpsborg kommunes overordnede prinsipper for eierskap er:

1. Det skal være åpenhet knyttet til Sarpsborg kommunes eierskap og til selskapenes virksomhet.
2. Sarpsborg kommunes valg om å etablere et selskap og valg av selskapsform skal baseres på en analyse av kommunens styringsbehov og mål for virksomheten.

3. Sarpsborg kommune forventer at selskapene er bevisst sitt samfunnsansvar.
4. Sarpsborg kommune skal som eier gi klare, langsiktige mål for selskapene og foretakene gjennom selskapsvise eierstrategier. Styret er ansvarlig for realisering av målene.
5. Sarpsborg kommune skal fremme sine interesser overfor kommunale selskap gjennom eierorganene og eiermøter.
6. Aksjonærene/deltagerne i selskaper skal likebehandles.
7. Styret skal være kjennetegnet av kompetanse, kapasitet og mangfold ut fra selskapets/foretakets egenart og kommunens formål med eierskapet.
8. Styrets godtgjøring skal være på moderat nivå, men fremme verdiskapningen i selskapene og fremstå som rimelig ut fra styrets ansvar, kompetanse, tidsbruk og arbeidets kompleksitet. Leders lønnsnivå i selskap der kommunen er en betydelig eier skal ligge på et konkurransedyktig nivå, men ikke være lønnsledende.
9. Kapitalstrukturen i selskapet skal være tilpasset formålet med eierskapet og selskapets situasjon.

Strategiske prosesser

Strategisk prosess	De viktigste resultatene i 2015	De viktigste resultatene 2016-2018
Vedtatte planer		
Kommunedelplan for kultur, mål og strategier 2013-2023.	<ul style="list-style-type: none"> - Utvikling av Sarpsborg Scene - Satsning på den kulturelle grunnmur, Bibliotek, kulturskole og fritidsklubber. - Samarbeid med frivillighet. - Utvikling av Olavsdager, byvandring, litteraturuka, senioruka og UKM. - Fortsatt utvikling av friområder, parker og plasser. 	<ul style="list-style-type: none"> - Sarpsborg Scene er et velfungerende kulturhus - Olavsdagene, byvandring, litteraturuka, senioruka, og UKM er videreutviklet. - Lokale kunst- og kulturmiljøer er styrket - Biblioteket er utviklet som kunnskaps- og formidlingsarena. - Kompetanseplan for fritidsklubber er implementert - Olavsdagene og byvandring er gjennomført som sentrale jubileumsprosjekter 2016.
Kommunedelplan for kulturminner	Det samarbeides med Østfold fylkeskommune for å utløse statlige og fylkeskommunale midler til tilrettelegging og informasjonstiltak ved kulturminner i kommunen.	Handlingsdel til kommunedelplan for kulturminner er utarbeidet og vedtatt
Kommunedelplan for fysisk aktivitet 2014-2025	Det 4-årige handlingsprogrammet rulleres.	Flere tiltak planlegges, innarbeides i det 4-årige handlingsprogrammet og gjennomføres. Samspill med frivillige aktører innen friluftsliv og idrett er sentralt i planlegging og gjennomføring.
Planstrategi 2013-2016	Planstrategien legges til grunn i alle kommunale planer og i 4-årig handlingsplan/budsjett.	Erstattes av planstrategi 2017-2020.
Kommuneplanens samfunnsdel 2011-2023	Mer levende sentrum, økt boligbygging og næringsetablering og en mer miljøvennlig byutvikling oppnås ved gjennomføring av sentrumsplanen, byjubileet, boligpolitisk plattform, Bypakke Nedre Glomma, belønningsavtale, arealplan og handlingsprogram for næringsutvikling.	Gjennomføring av sentrumsplan, byjubileet, bypakke, belønningsavtale, arealplan og handlingsprogram for næringsutvikling fortsetter.
Kommuneplanens arealdel 2011-2020	God bolig- og næringsutvikling som bidrar til konsentrert byutvikling.	Erstattes av kommuneplanens arealdel 2015-2026.
Framtidsbyen Sarpsborg og kommunedelplan for klima og energi 2011-2020	Miljø- og klimaregnskap inkludert indikatorer er oppdatert. Miljøarrangementer som bl.a. Forbausende byfest og mobilitetsuka er gjennomført. Rullering av klima- og energiplanens handlingsdel er	Klima- og energiplanens handlingsdel for 2015-2018 er vedtatt og prioriterte tiltak iverksatt.

	igangsatt	
Kommunedelplan sentrum 2013-2023	<p>Tiltak som skal bidra til at sentrum blir et enda mer attraktivt sted å bo, arbeide og besøke er igangsatt.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Områdeutvikling østre deler av sentrum igangsatt, herunder igangsetting av aktiviteter for bedre bo- og bymiljø og samarbeid med grunneiere. - Utvikling av Pellygata som miljøgate igangsatt. - Tiltak som bygger opp under byjubileet er påbegynt, herunder opprusting av gågata og gjennomføring av Forbausende byfest og tiltak under delprosjekt Kreativ byutvikling. - Boligsoneparkering er vedtatt og innført. <p>Regulering av Torsbekkdalen og langtidsparkering er sendt på høring</p>	<p>Tiltak i sentrum gjennomført, herunder områdeutvikling.</p> <p>Tiltak i Pellygata er gjennomført.</p> <p>Reguleringsplan for langtidsparkering i Torsbekkdalen er vedtatt.</p> <p>Erstattes av ny kommunedelplan med vedtak i 2017.</p>
Kommunedelplan for fv 118 ny bru over Glomma i Sarpsborg / rv 111 øst for Hafslund	Kommunedelplanen vedtas. Denne vil være grunnlag for regulering og bygging av ny veiforbindelse over Glomma som er høyt prioritert i Bypakke Nedre Glomma	Regulering er gjennomført
Plattform for frivillighet	Samarbeidsavtaler mellom kommunen og frivillig sektor er inngått og samhandlingen oppleves som god. Handlingsdel 2015-2018 er vedtatt.	Plattformen er implementert i alle aktuelle enheter og tiltak i handlingsdel 2015-2018 er under gjennomføring.
Boligpolitisk plattform	Plattformen er fulgt opp i kommuneplanens arealdel 2015-2026, boligbyggeprogrammet, reguleringsplaner og i områdeutvikling i østre bydel med formål å øke omfanget av boligbyggingen og få mer variert boligbygging.	Plattformen er fulgt opp i arealplaner. Kommunen er en aktiv grunneier både gjennom utvikling av nye boligområder og gjennom aktiv deltakelse i transformasjonsprosesser. Revidering av plattformen avklares i planstrategi 2017-2020.
Handlingsprogram for næringsutvikling	Handlingsprogram er gjort kjent blant aktørene som er involvert, og tiltak er startet.	Tiltakene i handlingsplanen er gjennomført og rullering av handlingsprogrammet igangsatt.
Eierskapsmelding	Eiermelding for kommunens eierskap i eksterne selskaper er rullert og gjennomført overfor hvert enkelt selskap.	Eiermeldingen er kommunisert til hvert enkelt selskap.
Planer som skal utarbeides		
Kommuneplanens arealdel 2015-2026	Planen vedtas og viser langsiktige utbyggingsretninger	Gjennomføring igangsatt. Planen inneholder tilstrekkelige og attraktive

	mot 2050.	utbyggingsområder som følger opp kommunens ambisjoner om befolkningsvekst, miljøvennlige transportløsninger, levende sentrum, gode rekreasjonsområder og langsiktig og robust jordvernstrategi.
Kommunedelplan for kystsonen 2015-2026	Planen vedtas. Den gir rammer for utvikling av småbåthavner, verner sårbare områder og ivaretar bedre allmenn tilgjengelighet. Utvikling av Høysandområdet er avklart.	Gjennomføring igangsatt. Planen gir tydelige rammer og føringer for bl.a. etablering av boliger, hytter og småbåthavner. Dette bidrar til større forutsigbarhet og mer effektiv saksbehandling..
Kommunedelplan Sandesund-Greåker	Grunnlagstudredninger er gjennomført, herunder samferdselsutredning og verneverdivurdering. Medvirkningsmøter avholdt.	Planforslag på høring i 2016/2017. Planen gir større forutsigbarhet for grunneiere, beboere og næringsdrivende. Planen gir rammer for opprusting, transformasjon og utvikling og ivaretar historisk identitet og stedskvaliteter og sikrer bedre tilgang til elva for allmenheten.
Kommunedelplan for sentrum 2017-2026	Planprogram vedtas. Arbeid med verneverdivurdering og estetiske retningslinjer igangsatt.	Plan vedtas i 2017/2018, herunder handlingsdel for å sikre gjennomføring av planen..
Kommunedelplan for folkehelse	Kommunedelplan er vedtatt. Tiltak igangsatt	Tiltak iverksatt
Handlingsprogram for trafiksikkerhet 2014-2017	Handlingsprogram er vedtatt. Fokus på sammenhengende og trygge skoleveier sees i sammenheng med hovedveinett for sykkel.	Tiltak iverksatt. Færre ulykker, flere gående og syklende.
Tiltaksprogram for vannmiljø, inkludert detaljert tiltaksplan for Tunevannet og Isesjø	Utarbeiding av helhetlig tiltaksprogram pågår. Detaljert tiltaksplan for Tunevannet er vedtatt og tiltak igangsatt. Utarbeidelse av detaljert tiltaksplan for Isesjø igangsatt.	Et helhetlig tiltaksprogram for vannmiljø er vedtatt. Tiltaksprogrammet avklarer kommunens ambisjoner og prioriteringer. Detaljert tiltaksplan for Isesjø er vedtatt og tiltak iverksatt.
Planstrategi 2017-2020	Arbeid igangsatt	Planstrategi vedtas i 2016, herunder avklares om kommuneplanens samfunnsdel 2011-2023 skal revideres.
Strategi for eiendomsutvikling	En strategi for kommunens eiendomsutvikling vedtas.	Strategi i implementeringsfasen. Bedre eiendomsforvaltning.
Hovedveinett for sykkel	Rullering av sykkelplanen er igangsatt. Arbeidet koordineres gjennom sykkelbyen Nedre Glomma.	Ny sykkelplan er vedtatt. Realisering ved kommunale midler, belønningsavtale og Bypakke Nedre Glomma.
Prosjekter/enkelt saker		
Hovedsatsingene i enhet kultur skal inngå som en del av Sarpsborgs tusenårs-jubileum for så etter 2016 å framstå som	De tiltak og arrangement som skal være en del av jubileet blir pekt ut og planlegges. Sentralt står Olavs dager og byvandring, sammen med litteraturuka, UKM,	Tiltakene og arrangementene gjennomføres i 2016. De tiltakene som skal videreføres implementeres i den ordinære driften.

solide enkeltarrangement	senioruka	
Nytt bibliotek og lokaler for kulturskole og aktivitetshus	Føringer for videre utredning avklares i egen sak våren 2015.	Konsept for kulturskole og bibliotek er avklart.
Registrering av kulturarenaer	En kartlegging av arenaer i kommunen som kan benyttes til forestillinger innen kulturområdet er gjennomført (konserter, teater mv.)	Det er utarbeidet en oversikt som viser hvilke muligheter de ulike arenaene har. Oversikten inneholder også forslag til utbedringer.
Bypakke Nedre Glomma	Planlegging av de høyest prioriterte prosjektene er i gang: <ul style="list-style-type: none"> - Tiltak for gående og syklende gjennomføres - Kommunedelplan for ny bru over Glomma og rv 11 er vedtatt. - Høringsforslag for reguleringsplaner for fv 109 mellom Torsbekkdalen og Fredheimveien (Tindlund) foreligger. - Høringsforslag for reguleringsplan for forbindelse mellom Vingulmorkveien og fv 109 i Torsbekkdalen foreligger. Høringsforslag for reguleringsplan for forbindelse mellom fv 09 ved Alvim renseanlegg og Alvimveien foreligger.	Reguleringsplanene er vedtatt. Første prosjekt som er fv 109 mellom Torsbekkdalen og Borg storsenter starter bygging i 2016 og skal være ferdigstilt i 2018. Hele strekningen fram til Fredheimveien (Tindlund) er ferdig utbygd i 2018. Langtidsparkering i Torsbekkdalen er opparbeidet. I tillegg videreføres utbygging av sykkelveinettet.
5-årig samarbeidsavtale for areal- og transportutviklingen i Nedre Glomma	Samarbeidsavtalen er fulgt opp: <ul style="list-style-type: none"> - Belønningsavtale med staten er fulgt opp. - Utredning om felles regional parkeringspolitikk, inkludert parkeringsnormer er igangsatt. Boligsoneparkering er vedtatt.	Tiltak det er gitt belønningsmidler til er gjennomført. Boligsoneparkering evalueres. Det vurderes om ordningen bør utvides til flere sentrumsnære boligområder. Felles regional parkeringspolitikk er vedtatt. Ny 5-årig samarbeidsavtale er inngått.
Boligsosialt utviklingsprogram (3-årig utviklingsprogram i samarbeid med Husbanken)	Tiltak gjennomføres i samsvar med handlingsplanen, herunder igangsetting av tiltak for å styrke sentrum øst, boligjenester og virkemiddelbruk. Forlengelse av avtalen med Husbanken til 2016 blir avklart.	Boligsosialt arbeid er kunnskapsbasert og hensiktsmessig organisert. Programmet tilstreber helhetlig innsats fra planlegging til drift. Godt tverrfaglig samarbeid preger kommunens innsats. Mer effektive tjenester som resultat av tjenestedesignprosjektet. Boligsosiale virkemidler inngår i arealplanarbeid og områdeutviklingsarbeid. Kommunens oversikt over langsiktige bolig- og tjenestebehov, investeringsbehov og lokaliseringsprinsipper er innarbeidet i plan- og styringssystemet. Flere klarer seg selv i leid eller eid bolig. Flere er i stand til å skaffe seg

		bolig uten bistand.
Attraksjonskraft gjennom stedsinnovasjon (3-årig prosjekt i regi av Telemarksforskning. Deltar sammen med Fredrikstad kommune)	Tiltak som øker kommunens/regionens attraktivitet som et sted å bo, jobbe og besøke er identifisert, prioritert og under iverksetting. Arbeidet sees i sammenheng med Regionrådets anbefaling om at det skal utarbeides en regional plan for økt attraksjonskraft, verdiskaping og næringsutvikling.	Tiltak iverksatt. Økt omfang av boligbygging, tilflytting og næringsetablering.
Vannforvaltning; oppfølging av EUs vannrammedirektiv	Regional plan for vannforvaltning i vannregion Glomma sør er vedtatt og vil være gjeldende fra 2016.	Tiltak i forvaltningsplanen er gjennomført og bedre vannkvalitet er oppnådd.
Strategisk støykartlegging i samarbeid med Fredrikstad	Tiltak i handlingsprogrammet er under gjennomføring. Oppfølging av handlingsdelen sees i sammenheng med Bypakka. Resultater fra kartleggingen er implementert i kommuneplanens arealdel.	Ny kartlegging er gjennomført i 2017 (krav om ny kartlegging hvert femte år). Mål er færre støyutsatte.
Levekårskartlegging på sonenivå	Bystyrets vedtak av kartleggingen er fulgt opp gjennom satsing på områdeløft i østre deler av sentrum og ny innbyggerundersøkelse. Lvekårsrapport 2014 er vedtatt og følges opp i planarbeid og med gjennomføring av tiltak.	Følges opp i planarbeid og ved gjennomføring av tiltak.

Økonomi

Drift

Fordeling driftsrammer (tall i mill. kr)					
	Bud 14	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18
Kommuneområde samfunn, økonomi og kultur					
Enhet økonomi	18,05	17,98	17,99	18,01	18,01
Enhet kemner	11,73	11,16	11,17	11,19	11,19
Enhet plan og samfunnsutvikling	16,17	14,04	14,08	13,69	13,70
Enhet Kultur	44,15	45,47	45,19	45,72	44,22
Kirken	24,06	23,78	23,78	23,78	23,78
Byjubiléet	2,10	0,00	0,00	0,00	0,00
Enhet eiendom og næring	6,29	8,99	14,21	12,53	12,53
Sarpsborg Frivilligsentral	0,36	0,40	0,40	0,40	0,40
Kommunesjef samfunn, økonomi og kultur	5,25	2,33	2,37	2,37	2,37
Sum kommuneomr.samf., økonomi og kultur	128,17	124,14	129,19	127,69	126,19

De viktigste driftsprioriteringene

Tall i mill. kr.

Viktigste endringer	2015	Kommentarer
Enhet plan og samfunnsutvikling:		
Økte gebyrinntekter	-2,0	1 mill. kr er knyttet til økte satser, 1 mill. kr til saksvolum basert på erfaring i 2014.
Enhet kultur:		
Reduksjon i tilskudd til kirkelig fellesråd	-1,0	Generell reduksjon
Avvikling kulturskoletimen og prosjekt Fargespill	-1,0	Kulturskoletimen ble avviklet fra høst 2014. Tiltak videreføres ikke. Midlene dekket delvis også Fargespill. Prosjektet videreføres derfor ikke.
Økt brukerbetaling kulturskolen	0,2	Øker betalingsssatsene for elever på alle nivåer.
Prosjekt møteplassen - Flerkulturell møteplass (Verdensrommet) avvikles.	-0,35	Det er ikke ressurser til å videreføre prosjektet.
Reduksjon av tilskuddsposter	0,35	Lag og organisasjoner, voksenopplæring og idrettsråd
Drift byjubileet	0,92	Midler er overført fra tidligere jubileumsenhet.
Enhet eiendom og næring:		
Overføringer til byselskapet i Sarpsborg	4,57	1,7 mill. kr er tiltenkt arbeidet med byjubileet. Resterende er kommunens generelle bidrag til selskapet.

Enhet økonomi

Reduserte driftsrammer over flere år gjør at arbeidet med innfasing av nye moduler i kommunens økonomi- og styringssystemer for videre driftseffektivisering må utsettes. Enheten vil prioritere å opprettholde nivå og kvalitet på støttetjenestene overfor kommuneområdene.

Kemner

Enhet kemner står overfor innføring av EDag/A-ordningen fra 01.01.15. A-ordningen er navnet på den nye rapporterings-ordningen til Skatteetaten Arbeids- og velferdsetaten (NAV) og Statistisk sentralbyrå (SSB) som innføres 01.01.15. A-meldingen erstatter lønns- og trekkoppgaver, terminoppgaver, årsoppgave for skattetrekk og arbeidsgiveravgift, samt skjemaer fra NAV og SSB. Dette er antatt å skape noen utfordringer, og må prioriteres.

Enhet plan og samfunnsutvikling

Å sikre framdrift og gjennomføring av tiltak i Belønningsavtalen og Bypakke Nedre

Glomma er en viktig prioritering. Likeledes å få vedtak på kommuneplanens arealdel 2015-2026.

Bedre bymiljø (miljømessig, sosialt og estetisk) har fokus fram mot 2016 og det er viktig å se satsinger i sammenheng med byjubileet – forbausende byfest, belønningsavtale, områdeutvikling i østre deler av sentrum og oppstart av revidering av sentrumsplanen.

Det settes mye fokus på planers gjennomføringskraft. Dette fordrer god medvirkning internt og eksternt.

Ressurssituasjonen medfører at noen planoppgaver må strekkes ut i tid.

Enhet kultur

Enhetens drift vil i stor grad bli preget av oppgaver knyttet til planlegging og gjennomføring av byjubileet og videre utvikling av Sarpsborg scene. Andre viktige oppgaver er bl.a. implementering av ny plattform for kulturskolen og

oppfølging av handlingsdelen til kommunedelplan kultur.

Kirken

Sarpsborg kommune overfører driftsmidler til kirkelig fellesråd, som spesifiserer budsjettet. Redusert overføring vil sannsynligvis medføre behov for et omstillingsprosjekt med tanke på fremtidig ressursdisponering. Kirken har fondsmidler som kan benyttes i en omstillingsperiode.

Eiendom og næring

En eiendomsstrategi vil være utviklet og det vil bli jobbet med implementering av strategien.

Kontakt med næringslivet vil bli viet stor oppmerksomhet, herunder gjennomføring av handlingsprogram for næringsutvikling i Sarpsborg.

Oppfølging av kommunens eierskap i eksterne selskaper vil være et fokusområde. Eierskapsmelding vil bli rullert og videre implementert gjennom året.

Det er ikke funnet rom for å styrke næringsarbeidet med ett årsverk slik handlingsprogram for næringsutvikling legger opp til.

Investering

Investeringer (tall i mill. kr)					
	Tidl. bevilget	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18
Kommuneområde samfunn, økonomi og kultur					
Enhet plan og samfunnsutvikling					
Kommunedelplan ny bru over Sarpsfossen	5,00	3,00			
Planmidler – forbindelse fylkesvei 109 og Greåkerveien (forskuttering)	3,00		0,30		
Planmidler Vingulmorkveien (forskuttering)	3,00		0,20		
Plan for hovedvegnett for sykkel		1,00			
Felles regional parkeringspolitikk (belønningsmidler)		0,80	0,60		
Reguleringsplan veiløsning Sarpsborg vest					3,10
Områderegulering Skredderberget			1,20		
Tiltaksplan Tunevannet		1,50	2,00		
Sum enhet plan og samfunnsutvikling	11,00	6,30	4,30	0,00	3,10
Enhet kultur					
Sarpsborg scene hovedetasje-utbedringer		7,00			
Sarpsborg scene underetasje		3,00			
Bibliotek/Kulturskolen	13,80		1,00	2,00	28,00
Tilpasninger idrettsbygg	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Kunstisbanen, oppgradering av baneanlegg		15,00			
Sarpsborg stadion- diverse utbedringer		0,30			
Flerbrukshall Sandbakken		1,00	5,00	30,00	30,00
Kirkelig fellesråd					
Maskiner og utstyr		0,50	0,50	0,50	0,50
Grønne arealer og kulturminner		0,15	0,15	0,15	0,15
Utvidelser Tune kirkegård				4,00	
Rehabilitering av orgel Sarpsborg kirke		4,00			
Sum enhet kultur	14,80	31,95	7,65	37,65	59,65

	Tidl. bevilget	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18
Enhet eiendom og næring					
Strategisk utvikling og oppkjøp av eiendommer	10,00	10,00	10,00	10,00	10,00
Regulering / utvikling boligfelt Maugesten	0,50	0,50	0,50	8,00	8,00
Regulering og utbygging næringsfelt Kampenes / Holteskogen	0,60	4,00	6,00	5,00	1,00
Regulering / utvikling Bjørnstadmyra / Tunesenter	0,50	1,00	9,00	10,00	10,00
Regulering / utvikling Yvenåsen		1,00	3,00	7,00	10,00
Sum enhet eiendom og næring	11,60	16,50	28,50	40,00	39,00
Sum kommuneområde Samfunn, økonomi og kultur	37,40	54,75	40,45	77,65	101,75

De viktigste investeringsprioriteringene

Enhet kultur

Tilpasninger idrettsbygg/-anlegg

Det er stadig behov for oppgradering ved idrettsbygg og -anlegg. Eksempler på dette er tilpasninger av tribuner, tilrettelegging for lagring av materiell og utstyr etc. Det avsettes årlig 1 mill. kr.

Kunstisbanen oppgradering av baneanlegg

En statusrapport for de tekniske anleggene viser stort behov for vedlikehold. Det anbefales en fullstendig utskifting av fryseanlegget. Utgiften er anslått til 15 mill. kr.

Idrettshall på Sandbakken

Som foregående år er det ikke satt av midler i 4-års-perioden. I påvente av fylkeskommunens vedtak om lokalisering av videregående skoler i Sarpsborg er heller ikke utredning igangsatt. Det er tidligere avsatt 1 mill. kr til utredning.

Sarpsborg Scene

Oppgraderingene som gjøres må hensynta at Sarpsborg Scene skal være byens kulturscene i mange år fremover. Det er avsatt 7 mill. kr til utskifting av sitteamfi, universal utforming (rullestolheis til Galleriet) og etablering av lasteinngang til scenen. Underetasjen tilrettelegges for ungdomsaktiviteter/sentrumsnær fritidsklubb. Til dette formålet er det avsatt 3 mill. kr. Tidligere er det bevilget 12 mill. kr til Sarpsborg scene.

Nytt bibliotek og lokaler for kulturskole mm

Bygg- og tjenesteprojekt utsettes. Behovet for videre utredning og fremdrift,

avklares i egen sak våren 2015.

Opsjonsavtale om kjøp av BUL-tomta ved torget ferdigstilles med varighet ut 2017.

Utvidelse av Hafslund kirkegård

Det er tidligere bevilget 22,0 mill. kr til prosjektet. Det har vist seg ikke å være tilstrekkelig ut fra de opprinnelige planene. Det arbeides derfor med å se på en avgrensning av utvidelsen av kirkegården. Det vil allikevel være behov for å øke bevilgingen noe. Spørsmålet om endring av plan og økt bevilgning vil bli forelagt bystyret i egen sak.

Utvidelser Tune kirkegård, nordøst

Det er avsatt 4 mill. kr i 2017 til formålet.

Tune menighetssenter

Det er tidligere avsatt 2 mill. kr til Tune menighetssenter. Det er ikke avsatt ytterligere midler til formålet i planperioden.

Eiendomsutvikling

I tillegg til 10 mill. kr til strategisk oppkjøp og utvikling av eiendom er det innarbeidet 6,5 mill. kr til regulering og opparbeidelse av bolig- og næringstomter i 2015 og 77,5 mill. kr i resten av HP-perioden.

Dette gjelder blant annet boligtomter på Maugesten og Yvenåsen, samt næringstomter på Kampenes / Holteskogen og Tune senter (Grålum). Totale salgsinntekter er anslått til 9,2 mill. kr i 2015 og 111,8 mill.kr. i resten av HP-perioden.

Det er innarbeidet en salgssinntekt for kommunal eiendom på 20 mill. kr i 2015. En eiendom som søkes solgt er Kirkegata skole. Flere salgsobjekter vil bli fremmet som egne saker.

Ungdomshallen

Ungdomshallen er planlagt overtatt av kommunen fra Ungdomshallen AS. Kjøp og nødvendige oppgraderinger er estimert til 11 mill. kr.

RESULTATOMRÅDER FOR KOMMUNEOMRÅDET

Måltavle kommuneområde samfunn, økonomi og kultur		
MEDARBEIDER	Resultat 2013	Ambisjon 2015
M.2. Utviklende arbeidsmiljø		
M.2.1. Medarbeiderundersøkelsen - samlet resultat	4,2	4,2
M.3. Redusert sykefravær		
M.3.1 Sykefravær totalt	5,9 %	5,7 %
M.4. Mindre uønsket deltid og vikarbruk		
M.4.1. Gjennomsnittlig stillingsstørrelse	77,8	80 %
M.4.2. Antall medarbeidere med stilling under 40 %	28	
M.4.3. Andel midlertidige ansatte	6,3 %	6,1 %
ØKONOMI		
Ø.2. God økonomistyring og effektiv ressursutnyttelse		
Ø.2.1 - Avvik regnskap - budsjett	4 %	0 %
BRUKER		
Enhet plan og samfunnsutvikling		
B.1 Gode tjenester		
B.1.1 Reguleringsplaner	13	<40
B.2 Godt miljø		
B.2.1 Antall interne miljøfyrtårn	3	5
Enhet kultur		
B.1 Gode tjenester		
B.1.1 Andel skoleelever i grunnskolen som benytter kulturskolens tilbud	13 %	13 %
B.1.2 Andel skoleelever i grunnskolen som benytter fritidsklubbenes tilbud	23 %	20 %
B.1.4 Antall besøkende på aktivitetshuset EPA	82 282	70 000
B.1.5 Antall besøkende på biblioteket	149 9420	180 000
B.1.6 Økning i antall bibliotekbrukere på internett	32 %	10 %
B.1.7 Antall brukere med lånekort	24 337	20 000
B.1.8 Enhet kultur sine tjenester oppleves som gode, aktuelle og attraktive		

KOMMUNEOMRÅDE HR

FAKTA OM KOMMUNEOMRÅDET

Enhet	Fakta	Utfordringer
Arbeidsgiver	<p>Drift, rådgivning, strategi og utvikling innenfor følgende fagområder:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lønn og tariff - Lov og avtaleverk - Fraværsadministrasjon (registrering og refusjoner) - Rådgivning på pensjonsområdet - Omstilling, attføring, personalsaker - HMS, inkluderende arbeidsliv - Opplæring, kompetanse og rekruttering - Lærlingeordningen - Rapporterings- og styringssystem - Advokattjenester 	<p>Implementering av «Vi i Sarpsborg» i hele organisasjonen</p> <p>Bidra til økt fokus på etikk og varsling, og fremme ytringsfrihet</p> <p>Forebygge sykefravær gjennom tett oppfølging av enheter og team og stimulere nærværet</p> <p>I større grad etablere fora for dialog og støtte til ledere, og videreutvikle HR-partner-rolle</p> <p>Bidra til utvikling og effektivisering knyttet til interne IKT-systemer og rutiner</p> <p>Øke kommunens kompetanse innen turnus og arbeidstidsplanlegging</p> <p>Ivareta arbeidsgivers ansvar i mangfoldsplenen</p>
Kommunikasjon og service	<p>Drift, rådgivning, strategi og utvikling innenfor følgende fagområder:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Informasjon, kommunikasjon, omdømme - IKT-drift og IKT-strategi - Servicetorg - Sentralarkiv, dokumenthåndtering - Sekretariat og støttefunksjon for rådmann, ordfører og politiske utvalg og komitéer - Salgs-, skjenke- og serveringsbevillinger - Kommunestyre- og stortingsvalg - Beredskapskoordinasjon 	<p>Møte kravene om reduserte kostnader slik at det gir minst mulig negativ effekt på tjenestene som ytes</p> <p>Forvalte målene og iverksette tiltakene besluttet i Kommunedelplan kommunikasjon</p> <p>Bidra til å fremme og utvikle kommunens positive omdømme</p> <p>Sørge for en gjennomgående bruk av kommunens profil (visuelle uttrykk) og språk</p> <p>Etablere sentrale løsninger og rutiner for en helhetlig drift av kommunens IKT-systemer</p> <p>Opprettholde statusen som Norges beste bykommune på dialog og service mot innbyggerne</p> <p>Sørge for at informasjonssikkerheten blir ivaretatt i kommunen</p> <p>Sarpsborg skal delta i forsøk med elektronisk avkryssing i manntallet</p>

	ved kommunestyre- og fylkestingsvalget 2015. Dette fører til økt behov for IKT-tilrettelegging og IKT-kunnskap.
--	---

INNSATSOMRÅDER

Verdier og ledelse

“Vi i Sarpsborg” - plattform for ledelse og medarbeiderskap i Sarpsborg kommune - beskriver hvordan kommunen som organisasjon ønsker å være og bli oppfattet av omverdenen. “Vi i Sarpsborg” uttrykker de handlinger, holdninger og verdier som ansatte praktiserer og står for i det daglige. Plattformen er tuftet på et felles verdsett og en grunntanke om at vi alle tar ansvar for våre felles utfordringer. Verdiskapning og utvikling skjer gjennom samhandling i møte mellom mennesker, ikke gjennom detaljstyring og kontroll. Dette krever en organisasjon som setter ansvar og tillit i fokus, og som i større grad enn før evner å styre etter verdier. Plattformen “Vi i Sarpsborg” er helhetlig og framtidrettet, basert på områdene ledelse, medarbeiderskap og kompetanse.

Det er etablert et overordnet verdsett for kommunen. Gjennom dette verdisset blir det tydelig hvilke forventninger kommunens medarbeidere skal ha til hverandre som kollegaer og ledere og hva som skal kjennetegne kommunen som organisasjon både internt og eksternt.

Verdiene skal prege vår hverdag, veilede oss til å gjøre de riktige valgene og motivere oss til å yte vårt beste.

«Vi i Sarpsborg» og verdisset er plattformen for strategier og tiltak innenfor HR-området, og skal blant annet gjenspeiles ved revidering av belønningsstrategien, etikk og varslingsrutiner og i kommunens IA-arbeid.

Strategiske prosesser

Strategisk prosess	De viktigste resultatene i 2015	De viktigste resultatene 2016-2018
Vedtatte planer		
Kommunedelplan kommunikasjon	Kommunedelplan for årene 2015-2026 med handlingsdel er vedtatt i bystyret	Mål oppnådd og tiltak gjennomført
Vi i Sarpsborg	Prosesser er gjennomført i enhetene med fokus på verdiledelse og medarbeiderskap	Verdiledelse og medarbeiderskap preger vår hverdag
Planer som skal utarbeides		
Kompetansestrategi	Kompetansestrategien er revidert og vedtatt. Handlingsdel er utarbeidet	Mål oppnådd og tiltak gjennomført

Prosjekter/Enkelt saker		
Forbedret servicegrad i Sarpsborg kommune	Internt serviceprosjekt videreført	Internt serviceprosjekt avsluttet med gode resultater
Forbedret intranett med fokus på dokumenthåndtering og gjenfinning	Videreutvikling av Sarpedia	
Forbedret brukerservice for kommunens IKT-brukere	Opplevd bedre kvalitet for brukerne Etablert og forankret SLA -avtaler for alle IKT-tjenester	Økt grad av IKT selvbetjeningstjenester
Redusere fraværet, jf IA-arbeidet	Implementering av elektronisk sykefraværsoppfølgingssystem	Nye tiltak for å redusere sykefraværet samt kontinuerlig evaluering for læring og erfaringsutveksling på tvers av enheter.
Utprøving av alternative arbeidstidsordninger (Sammen om en bedre kommune)	Alternative turnusordninger for redusert deltid er prøvd ut og evaluert	Tiltak for redusert deltid er evaluert og eventuelt implementert i flere enheter.
Kompetanseheving (Sammen om en bedre kommune)	Kompetansetiltak og behovet for utdanning er kartlagt og vurdert på de ulike fagområdene	Kompetansetiltak og mulighet til utdanning tilbys i tråd med kartlagt behov på de ulike fagområdene
Økt fokus på etikk, varsling og ytringsfrihet	Etikk, varsling og ytringsfrihet er satt på agendaen i alle enhetene i kommunen.	

Andre planforutsetninger

Nedenfor gjengis noen nøkkeltall og utviklingstrekk innenfor HR-området, som

igjen må ses i sammenheng med utfordringene innenfor feltet.

Utviklingstrekk innenfor arbeidsgiverområdet:

Fast ansatte	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Årsverk	2 691	2 788	2 915	3 064	3 021	2 952	2 991	3064	3110
Antall ansatte	3 557	3 760	3 921	4 132	4 073	3 849	3 908	3906	3911
Gj.sn. stillingsstørr. %	75,6	74,1	74,3	74,2	74,2	76,7	76,5	78,4	79,5
Sykefravær	8,5	8,7	8,6	8,6	8,8	9,2	9,1	8,7	8,9

Antall årsverk i Sarpsborg kommune økte med 46 fra 2012 til 2013, mens antall ansatte økte med 5. Gjennomsnittlig stillingsstørrelse økte med 1 prosentpoeng.

Sykefraværet gikk noe opp i 2013. Sykefravær per 2. tertial 2014 viser en nedgang sett i forhold til 2013.

Redusert sykefravær/økt nærvær vil fortsatt være et av kommuneområdets viktigste satsingsområder. Økt kunnskap, gode styringsdata og vedvarende fokus skal gi resultater.

Opplæring vil også være et av hovedsatsingsområdene i perioden. Det tilbys blant annet ulike kompetansetiltak og utdanningsprogram for å øke andelen fagarbeidere i kommunen (i tråd med fokus i prosjektet Sammen om en bedre kommune).

Utviklingstrekk innenfor kommunikasjon og service

Kommunikasjonen med innbyggerne har de siste årene endret karakter – fra i stor grad å være enkelthenvendelser i brev, til elektronisk dialog. Antallet

publikumshenvendelser øker stadig, men de nye kommunikasjonsmetodene – og da særlig sosiale medier – bidrar til å spre informasjon i mye større grad enn tidligere. Sarpsborg er Norges beste kommune på Facebook og jobber aktivt for å forbli det også i 2015.

Det nystartede byselskapet, iSarpsborg, har overtatt ansvaret for arbeidet med byens omdømme. Kommunen kan dermed konsentrere sitt omdømmearbeid rundt kommunen som samfunnsutvikler, tjenesteleverandør, forvaltningsorgan og arbeidsgiver.

IKT er ett av de viktigste effektiviseringsverktøyene i Sarpsborg

kommune – spesielt sett i sammenheng med et økt fokus på innovasjon. Antall brukere i kommunen er høyt, men har vært noenlunde stabilt de siste årene. I september 2014 var det om lag 6000 administrative brukere og 8200 skoleelever registrert som PC-brukere i kommunen.

Kommunen samarbeider tett med andre offentlige instanser (bl.a. politi, mattilsyn, skatteetaten og toll- og avgiftsetaten) for å skape gode holdninger i serverings- og utelivsbransjen. MAKS-samarbeidet har allerede gitt gode resultater.

Økonomi

Drift

Fordeling driftsrammer (tall i mill. kr)					
	Bud 14	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18
Kommuneområde HR					
Enhet arbeidsgiver	49,37	50,07	50,85	49,88	49,88
Enhet kommunikasjon og service	59,34	64,31	63,50	64,16	61,96
Kommunesjef HR	1,46	1,51	1,51	1,51	1,51
Sum kommuneområde HR	110,17	115,88	115,85	115,54	113,34

De viktigste driftsprioriteringene

Tall i mill. kr.

Viktigste endringer	2015	Kommentarer
Enhet arbeidsgiver:		
Redusert aktivitetsnivå/kutt i tjenester	-1,39	Omfattende kutt i enhetens driftsmidler. Tiltak for å redusere kostnader i enheten må søkes gjennomført slik at det i minst mulig grad går ut over den støttefunksjon enheten skal være for ledere og ansatte, og slik at det ikke medfører ekstra kostnader i andre deler av kommunen.
Effektuttak ERP	-0,57	Effektivisering etter innføring av nytt lønns- og personalsystem
Sammen om en bedre kommune	0,20	Videreføring av satsing på heltid/deltid, turnus og arbeidstid
Enhet kommunikasjon og service:		
Redusert aktivitetsnivå/kutt i tjenester	-2,38	Omfattende kutt i budsjettet vil gå ut over tjenestene som leveres på service, kommunikasjon, IKT og/eller arkiv

Kommunestyre- og fylkestingsvalg	2,20	
Økte lisens- og vedlikeholdskostnader IKT	0,70	Sikrer forsvarlig og effektiv drift av kommunens IKT-systemer
Økte utgifter til frikjøp for politikerne	0,85	Vedtak i bystyret
Redusert politisk aktivitet	0,50	

Enhet kommunikasjon og service

Enheden står overfor så store kutt i budsjettene at det vil føre til bemanningsreduksjoner og gå utover standard på tjenester og støttefunksjoner overfor andre deler av kommunen.

Det er økte kostnader til frikjøp for politikerne, andel til interkommunalt arkivselskap og støtte til trossamfunn. Kommunestyre- og fylkestingsvalget forventes å ha samme kostnadsramme som tidligere år.

Enhet arbeidsgiver

Kostnader i enheten må reduseres i handlingsplanperioden og det er en

utfordring å opprettholde støttefunksjoner som er viktig for effektiv drift av andre deler av kommunen.

Reduksjonen vil gjennomføres ved en omfordeling innenfor tildelt ramme, men det vil også skje gjennom å redusere bemanningen innenfor enheten.

Det er budsjettet med om lag 2 mill. kr til omstilling og håndtering av overtallige, noe som er en videreføring av tidligere nivå. Behovet for midler til dette kan øke som følge av de reduksjoner som vil finne sted i kommunen i 2015. Det må eventuelt fremmes sak om omdisponering av midler til formålet i løpet av året.

Investering

Investeringer (tall i mill. kr)					
	Tidl. bevilget	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18
Kommuneområde HR					
Enhet kommunikasjon og service					
Videreutbygging av IKT kommunikasjon		1,70	1,40	1,40	1,40
Fornyelse og oppgradering IKT utstyr		4,80	7,10	5,90	5,10
IKT som effektiviseringsverktøy		3,30	3,40	3,40	3,50
Elektroniske tjenester og publikumsservice		1,70	1,50	1,80	1,60
Kommunedelplan kommunikasjon	4,40	1,00	0,60	0,60	0,60
Sum enhet kommunikasjon og service	4,40	12,50	14,00	13,10	12,20
Enhet arbeidsgiver					
Videreutvikling av elektronisk personalsystemer	1,00	1,00	1,00		
Sum enhet arbeidsgiver	1,00	1,00	1,00	0,00	0,00
Sum kommuneområde HR	5,40	13,50	15,00	13,10	12,20

De viktigste investeringsprioriteringene

Enhet arbeidsgiver

Arbeidet med å etablere et elektronisk personalarkiv er startet og dette arbeidet vil ha høy prioritet i

handlingsplanperioden. Elektronisk personalarkiv vil effektivisere arbeidet med oppfølging av sykefravær, øke kvaliteten i

tilsettingssaker og sikre validiteten i personalarbeidet.

Enhet kommunikasjon og service

Det vil fortsatt være fokus på å investere i IKT-løsninger som effektiviserer driften.

Dette gjelder blant annet raskere og sikrere nettverksforbindelser og nye telefoniløsninger. Arbeidet med å gjøre saksbehandlingen mer elektronisk fortsetter.

RESULTATOMRÅDER FOR KOMMUNEOMRÅDET

Måltavle kommuneområde HR		
MEDARBEIDER	Resultat 2013	Ambisjon 2015
M.2. Utviklende arbeidsmiljø		
M.2.1. Medarbeiderundersøkelsen - samlet resultat	4,4	4,6
M.3. Redusert sykefravær		
M.3.1 Sykefravær totalt	7,1 %	6,9 %
M.4. Mindre uønsket deltid og vikarbruk		
M.4.1. Gjennomsnittlig stillingsstørrelse	96 %	98 %
M.4.2. Antall medarbeidere med stilling under 40 %	0	0
M.4.3. Andel midlertidige ansatte	2,9 %	2,7 %
ØKONOMI		
Ø.2. God økonomistyring og effektiv ressursutnyttelse		
Ø.2.1 - Avvik regnskap - budsjett	0,3 %	0 %

KOMMUNEOMRÅDE TEKNISK

FAKTA OM KOMMUNEOMRÅDET

Enhet	Fakta	Utfordringer
Enhet byggprosjekt	<p>Utrede, planlegge og gjennomføre kommunens byggeprosjekter og store rehabiliteringsprosjekter for nærmere 0,8 mrd. kr i handlingsplanperioden. Enheten har overtatt ansvaret for investeringsprosjektene vei, vann og avløp som i HP – perioden er 0,5 mrd. kr. Enheten har i tillegg overtatt ansvaret for feltutbygging for næring og bolig.</p>	<p>Antall prosjekter er økende i HP – perioden og enheten må sikre riktig kompetanse og kapasitet for å ivareta investeringene, i kommunale bygg og vei, vann og avløp, på en god måte. Dette innebærer nyansettelser av kompetente medarbeidere i et presset marked for ingeniører.</p>
Enhet byggservice	<p>Utrede, planlegge og gjennomføre drift og vedlikehold av kommunens bygningsmasse på ca. 270 000 m².</p> <p>Drift av kommunens vaskeritjeneste.</p> <p>Enheten har overtatt ansvaret for fast leie og utleie av kommunale bygg.</p>	<p>Opprettholde forskriftsmessig standard på kommunens bygningsmasse. Planlegge løsninger for effektivt driftsnivå og energioptimalisering i eksisterende og nye bygg.</p>
Enhet kommunal teknikk	<p>Enheten har drift- og vedlikeholdsansvar samt forvaltningsansvar, for kommunale veier og gatelys, parkering, grøntområder, Sarpsborg stadion, vann- og avløpssystemer, renovasjon, brann- og feiervesen, kommunens bilverksted samt kommunal transportplanlegging.</p>	<p>Opprettholde forskriftsmessig standard på all kommunal infrastruktur.</p> <p>Gjennomføring av avløpssanering innenfor tidsrammen vedtatt handlingsplanen.</p> <p>Følge opp sanerte anlegg med pålegg til abonnentene.</p>
Enhet byggesak, landbruk og kart	<p>Enheten behandler bygge- og delingssøknader, påser at plan- og bygningslovgivningen (pbl.) overholdes og fører tilsyn med foretak og byggevirkosomhet.</p> <p>Enheten skal bidra til å sikre verdiskapning og bærekraftig forvaltning av jord-skogressursene. Behandle lovsaker og gi uttalelser innen fagområdene landbruk, vilt, biologisk mangfold, forurensning, m.m.</p> <p>Enheten utfører oppgaver etter matrikkel- og eierseksjonslov, drifter karttjenester på web, og oppdaterer og ajourfører Matrikkelen, som er grunnlag for utskrivning av eiendomsskatt.</p>	<p>Vedtatte endringer i pbl. vil føre til store endringer i arbeidsmåte. Enheten må sikre riktig kompetanse og kapasitet for å ivareta disse endringene på en god måte.</p> <p>Overholde lovpålagte frister.</p>

INNSATSOMRÅDER

Verdier og ledelse

Kommuneområdets arbeid baserer seg på kommunens verdier, medvirkning og helhetstenking. Målsetningen er at kommunal infrastruktur, bygningsmasse og saksbehandling til enhver tid skal virke til beste for innbyggerne og bidra til

positive opplevelser. Kompetanse og læring skal stå i fokus.

Endret ressursgrunnlag forutsetter større fokus på helhetstenking ved omlegging av arbeidsmåter og organisasjonsform innen kommuneområdets tjenester.

Strategiske prosesser

Strategisk prosess	De viktigste resultatene i 2015	De viktigste resultatene 2016-2018
Vedtatte planer		
Avløpssaneringsplan med tiltaksliste i vedtatt hovedplan	Saneringsprosjektene som er fremmet for Fylkesmannen, gjennomføres etter planen.	Saneringsprosjektene som er fremmet for Fylkesmannen, gjennomføres etter planen.
Tiltaksplan luftforurensning (vedtas okt 2014)	Utarbeidelse av feieplan.	Gjennomføring av tiltak som reduserer overskridelser av grense for tillatt luftkvalitet.
Planer som skal utarbeides		
VVA-plan	Ny kommunedelplan fremmes til politisk behandling. Tiltak i handlingsprogram for 2015 gjennomføres.	Tiltak beskrevet i ny kommunedelplan gjennomføres.
Prosjekter/enkelt saker		
Prosjekt rekruttere og beholde medarbeidere med kompetanse som er påkrevd	Gjennomføre kompetansekartlegging med vurdering av fremtidige kompetansebehov.	Utarbeide kompetanseplan og iverksette nødvendige tiltak i samsvar med denne.
3D-bymodell	Implementering av 3D- bymodellen i Kommunen.	Modellen tas i bruk - utsnitt av modellen skal brukes i utbyggingsprosjekter og reguleringsplanarbeid.
Brannsamarbeid	Vurdere muligheten for samarbeid med andre brannvesen	Starte videre prosesser hvis vurderingen tilsier dette.
Ny beredskapsplan brann	Ferdig høsten 2015	
Oppfølging og gjennomføring av tiltak fra internkontroll-rapport Sarpsborg torg 2014	Styrke kommuneområdets internkontroll.	
Implementere ny prosedyre for investeringsprosjekter	Prosjektstyringen er forbedret.	
Verbalvedtak bystyret	Rådmannen fremmer i 2015 politisk sak om en ordning i Gatedalen for	

	mottak av avfall som er egnet til gjenbruk. Dette gjøres i samarbeid med ASVO.	
Verbalvedtak bystyret	Rådmannen fremmer i løpet av 1. tertial 2015 sak om brygge i Sannesund ved Greåkerveien/ Alvimveien og forskjønnelse av området. Muligheter for ekstern finansiering vurderes i saken.	

Andre planforutsetninger

Avtale med staten om belønningsmidler muliggjør investeringer i gang- og

sykkelveier i større grad enn hva kommunen kan klare med egen finansiering.

Økonomi

Drift

Fordeling driftsrammer (tall i mill. kr)					
	Bud 14	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18
Kommuneområde teknisk					
Enhet byggprosjekt	-2,97	-2,53	-2,53	-2,53	-2,53
Enhet byggservice	165,70	173,67	181,15	184,66	185,26
Enhet kommunalteknikk	8,70	8,53	1,85	-1,92	-4,88
Enhet byggesak, landbruk og kart	11,54	12,70	13,40	13,40	13,00
Kommunesjef teknisk	3,67	3,14	3,14	3,14	3,14
Sum kommuneområde teknisk	186,65	195,50	197,00	196,75	193,99

De viktigste driftsprioriteringene

Tall i mill. kr.

Viktigste endringer	2015	Kommentarer
Byggservice:		
Forvaltning, drift og vedlikehold av nyervervede eller nybygde bygg.	16,7	Den største økningen gjelder overtagelse av gamle Sarpsborg sykehus med 10 mill. kr i 2015.
Redusert bygningsvedlikehold	-3,1	Det blir vanskeligere å opprettholde verdien av kommunens bygningsmasse.
Innsparing energi	-0,5	Gjennomførte ENØK tiltak vil redusere energibehovet.
Kommunalteknikk:		
Økt vedlikehold på nye og eksisterende utearealer i kommunen	1,4	Gjelder nye områder samt områder som har vært nedprioritert i 2014.
Feiing av kommunale gater i kommunal regi	-0,5	Vårrengjøring gjennomføres uten innleie av eksterne ressurser.
Redusert budsjett vintervedlikehold	-0,9	Økt budsjettisiko frem til 2018.
Byggesak, landbruk og kart:		
Styrking ulovlighetsoppfølging/tilsyn - byggesak	1,5	Økt kapasitet vil redusere restansene.
Økt inntekt ulovlighetsoppfølging/tilsyn	- 0,9	Forutsetter styrking av ulovlighetsoppfølging som

		gir økte inntekter.
Prisøkning på tjenester fra enhet byggesak, landbruk og kart	-0,3	Prisøkning på bygge- og delingssaker på om lag 3 % utover normal prisregulering. Dette gir en pris på nivå med sammenlignbare kommuner.
Økt innsats – eiendomsskatt	0,8	Økt kapasitet for utskrivning av eiendomsskatt vil sikre rettferdig skattlegging og økte inntekter. Inntektsøkningen vil være større enn økt bemanning koster.
Innsparing kart	-0,5	Redusert kapasitet kart

Enhet byggservice

Enheten overtar fra 2015 oppgavene med å følge opp budsjetter og avtaler i forbindelse med leie og utleie av bygg (ikke boliger).

Enheten har som mål å gjennomføre en intern revisjon innenfor området oppfølging og systematisering av avtaler om inn- og utleie av bygg. Det er også et mål å gjennomføre en intern revisjon av enhetens HMS arbeid, med spesielt fokus på avvik.

Byggservice fortsetter i perioden å ha stort fokus på optimalisering av drift av bygg.

Det er en utfordring å møte behovet for bygningsvedlikehold. Korrigert for volumvekst er vedlikeholdsnivået redusert med 3,1 mill. kr sammenlignet med 2014.

Enhet byggprosjekt

Det legges vekt på å rekruttere og beholde medarbeidere for å ivareta økende mengde med prosjekter. Dette gjelder særlig for investeringer i vei, vann og avløp.

Enhet kommunalteknikk

Vedlikehold på grøntområdet økes på nye arealer og på arealer som tidligere har vært nedprioritert.

Budsjetterte kostnader til vintervedlikehold er foreslått redusert med 0,9 mill. kr. Det er ikke funnet økonomisk rom for å innføre brøyting av sykkelfelt i veibane.

Enhet byggesak, kart og landbruk

Enheten har som mål å jobbe for en høyere opplevd service gjennom blant annet økt fokus på tilgjengelighet, kundebehandling og raske tilbakemeldinger. Det er en målsetning å redusere restansene for byggesaker og oppmålingsaker.

Med bakgrunn i tiltaksplan for luftkvalitet vil det bli økt fokus på oppfølging av området, bl.a. ved drift av ny veinær målestasjon.

Det er i budsjettforslaget for 2015 foreslått å øke bemanningen. Dette vil resultere i flere behandlede saker, som igjen genererer mer inntekter.

Plan- og bygningsloven er endret blant annet ved at garasje og tilbygg opp til 50 m² som ikke er i konflikt med reguleringsplanen ikke lenger er søknadspliktig. Dette kan bidra til noe reduksjon i inntektsgrunnet.

Investering

Investeringer (tall i mill. kr)					
	Tidl. bevilget	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18
Kommuneområde teknisk					
Enhet byggservice					
Rehabilitering og sikring av bygg		0,00	3,00	3,00	3,00
Oppgradering av låssystem sykehjemmene		0,50			
Kjøling Borgen sykehjem		1,00			
Borgen skole, etterisolering		1,00			
Nytt kjøleanlegg Tingvoll sykehjem		0,70			
Heiser		1,40	2,40	2,40	2,40
ENØK, styrings og varslingsanlegg		0,00	0,00	0,00	2,00
Grålum barneskole varmpumpe		1,00	4,00		
Fritznerbakken barnehage varmpumpe			1,00		
Hafslund skoler varmpumpe			2,00		
Tune adm.bygg ventilasjon				2,00	
Tune adm.bygg oppgradere fyrrom				1,00	
Universell utforming kommunale bygg		1,00	1,00	1,00	1,00
Utskifting/tilpassing utelys kommunale bygg	1,60	0,50			
Tingvoll sykehjem, sentraldriftsanlegg (SD)		1,00			
Ventilasjon Varteig gymsal		2,00			
Ventilasjon Lande Skole, kjøkken og SD-anlegg		0,60			
Hafslundsøy skole, SD-anlegg		0,70			
Fyrrom Kurland skole			1,00		
Borgen sykehjem, SD-anlegg			0,50		
Valaskjold barnehage SD-anlegg og ventilasjon			2,00		
Jelsnes skole, SD-anlegg				0,10	
Borgen skole, SD-anlegg				0,20	
Ullerøy skole, SD-anlegg og ventilasjon				0,70	
Sarpsborg rådhus, SD-anlegg og ventilasjon			3,00	3,00	9,00
Forskriftskrav (Brann, legionella m.m)		1,00	1,00	1,00	1,00
Nytt nødstrømsaggregat Sarpsborg rådhus		0,60			
Sum enhet byggservice	1,60	13,00	20,90	14,40	18,40
Enhet kommunalteknikk					
Kulås, vannskulptur		1,50			
Kulås, belysning		1,50			
Brygge og turvei Glengshølen	2,00	0,50			
Kulås Amfi	6,00	13,00	1,00		
Opprustning av parker og plasser		1,50	1,50	1,50	1,50
Basseng ved Sarpsborg Rådhus		0,60			
Skulptur "Olavssøylen"		0,40			
Oppgradering Kirkeparken		0,30			
1000-årsstien / innfartsårer		5,00			
Oppgradering av gågata- redusert konsept	10,00	15,00			

	Tidl. bevilget	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18
Gang- og sykkelveier inkl. gatelys	1,50	0,50	0,50	0,50	0,50
Bru over Glomma, gang- og sykkelvei	28,50				
Gang og sykkelvei, rute 3 Hafslundsøy				10,00	5,00
Gang og sykkelvei, rute 3 sentrum	1,00		5,00	2,00	
Gang, sykkelvei Bussterminalen - Sandesund (Storgata)	3,00	7,00			
Gang, sykkel og kollektiv sentrum -inkl. Pellygata		3,00		10,00	
Boligsoneparkering, plasser og automater	2,00			1,00	1,00
Oppgradering av kommunale gatelys	27,50	6,00	6,00	6,00	6,00
Universell utforming i bysentrum	4,10	1,10	1,10	1,10	1,50
Universell utforming av bussholdeplasser	0,90	0,90	0,90	0,90	0,90
Oppgradering av kommunale veier		11,00	16,50	16,50	16,50
Veidel av hovedplan, vann og avløp		4,00	4,00	4,00	4,00
Trafikksikkerhetstiltak (trygge skoleveier/nærtiltak/fartsbegrensede tiltak)		5,00	5,00	5,00	5,00
Beredskapsutstyr		0,40	0,40	0,40	0,40
Nytt øvingsområde brannvesen	6,00	2,00			
Biler og maskiner					
Biler og maskiner, vei/grønt	3,70	4,00	3,20	3,50	1,40
Biler og maskiner, beredskap Brann	1,80	0,80	0,00	3,70	0,00
Biler, maskiner og annet teknisk utstyr					
Verksted/Transport/Vaskeri	7,40	8,50	7,70	8,60	8,60
Feiervesenet, biler	0,40	0,00	0,00	0,00	0,00
Biler og maskiner, vann og avløp selvkostområde	3,60	2,70	4,20	2,60	0,90
Biler og maskiner, renovasjon	1,80	1,80	3,50	3,50	1,40
PDA i biler		0,12			
Vann (selvkost)					
Vannledningsnett i VVA-plan		0,00	0,00	15,00	15,00
VVA-plan		0,20			
Vannledning Tarris - Huken		4,00			
Ny gangbru vannledning Hafslundsøy - Opsund	0,50		2,50		
Surfelling			0,75		
Tjueklo - Ravneberget rehab. Vannledning	4,00	1,50			
Vannledning Hasle - Kampenes (Elvestad)			18,00	12,00	
Uforutsette prosjekter vann	2,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Torsbekk - Brevik BT2. separering		1,50			
Nytt vannverk Isesjø / kapasitetsøkning Baterød					0,50
Oppgradere høydebasseng Jelsnes				1,00	
Vannledning rv. 109		0,20	0,20		7,50
Vannledning Brunsby - Bøkrysset		2,20			
Vannledning Bøkrysset - Brenneveien		2,20			
Vannledning Jelsnes - Furuholmen	2,50	2,00			
Furuholmen - Varteigveien		0,10	2,00		
Varteigveien - Kinndalsveien			1,70		
Sikkelandsveien - Lindemarkveien				1,50	
Maugestensveien - Finnstad 1.e					1,80
Maugestensveien - Finnstad 2.e					2,20

	Tidl. bevilget	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18
Isefoss - Nipa (ringledning)		1,00	11,00		
Nordberg - Torsbekk			8,00	8,00	
Avløp (selvkost)					
Avløpsnett i VVA-plan		0,00	0,00	0,00	20,00
VVA-plan		0,20			
Torsbekk - Brevik 2BT. separering		1,50			
Avløpsledning Tarris - Huken	1,40	2,50			
Ny gangbru avløpsledning Hafslundsøy - Opsund	0,50		2,50		
Sørbybakken		3,50			
Nylandsveien		1,50			
Surfelling			0,75		
Bryggeriet - Hasle (Elvestad)	4,50	4,10			
Hasle - Kampenes (Elvestad)	1,00	1,00	13,40		
Avløpsledning ny gangbru Hafslundsøy - Opsund		0,50			
Hannestad - Brevikbekken		7,00			
Grålum - Brevikbekken	4,00	8,00			
Isefoss - Nipa		1,00	11,00		
Tunejordet vest			7,00	10,00	
Nordberg - Torsbekk		2,00	32,00	32,00	
Pumpestasjon Brusemyr			4,00	3,00	
Avløpspumpestasjoner m/overløp		3,00	3,00	3,00	3,00
Uforutsette prosjekter avløp	2,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Avløpsledning rv. 109		0,20	0,20		7,50
Forlengelse trykkavløp Øyestad - Høk inkl. pumpestasjon	1,90	1,90			
Lundeveien - Moene			1,00		
Brunsbys - Bøkrisset		3,40			
Bøkrisset - Brenneveien		3,60			
Furuholmen - Varteigveien		0,40	3,50		
Varteigveien - Kinndalsveien			2,60		
Bråtenåsen - Bergbykroken				1,80	
Sikkelandsveien - Lindemarkveien				2,30	
Iseveien - Kampenes				1,40	
Maugstensveien - Finnstad 1.e					2,70
Maugstensveien - Finnstad 2.e					3,50
Renovasjon (selvkost)					
Innsamling av hageavfall (beholdere)	1,00	0,50	0,50	0,50	0,50
Utvidelse av mottak for farlig avfall		1,30			
Ombygging av hjullastergarasje		0,70			
Nedgravde containere i sentrum	1,10	0,90			
Nedgravde løsninger for avfall		1,00	2,00	2,00	1,00
Pilotprosjekt, innføring elektronisk registrering av avfallshenting		0,60			
Sum enhet kommunalteknikk	137,60	165,32	190,10	176,30	121,80

	Tidl. bevilget	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18
Enhet byggesak, landbruk og kart					
Utstyr kart og oppmåling	0,60	0,50		0,50	
Sum enhet byggesak, landbruk og kart	0,60	0,50	0,00	0,50	0,00
Sum kommuneområde teknisk	139,80	178,82	211,00	191,20	140,20

De viktigste investeringsprioriteringene

Enhet byggprosjekt

Enheten tilstreber tilstrekkelig kvalitet, kvalifisert kostnadsvurdering, fremdrift og kapitalflyt. Investeringer i avløp prioriteres som angitt i tiltaksplan etter fylkesmannens tilsyn med avløpshåndtering i Sarpsborg kommune.

Enhet byggservice

Utskifting av tekniske anlegg på kommunale bygg. Ventilasjon, styringsanlegg, varmepumper, heiser m.v. I varetakelse av forskriftskrav og energiøkonomisering har fokus.

Enhet kommunalteknikk

Sanering av avløpsnett og overføring av spillvann fra separerte områder gjennomføres i samsvar med planen godkjent av Fylkesmannen. Prosjektene for trykkavløp i spredt bebyggelse fortsetter også etter oppsatt plan.

Prosjektet for innsamling av hageavfall fortsetter. Tilgangen av interesserte har vært lavere enn i området for prøveprosjektet.

Gågateprosjektet omfatter en utskifting av gateplanet og ny møblering av gågata iht. bystyrets behandling av saken. Nedgravde avfallsløsninger i gatekryssingen tas med i samme omgang.

Brannvesenet jobber videre med å etablere et øvelsesområde for pålagt trening og opplæring. Et øvelsesområde lokalt i Sarpsborg gir mindre utgifter til reise og opphold i forbindelse med øvelsene.

Bru for gang- og sykkelvei over Glomma fra Opsund til Hafslundsøy skal vurderes

på nytt for å se på andre bruløsninger. Gang- og sykkelveier på begge sider av brua planlegges samtidig.

Det bygges en brygge for fritidsbåter og en liten tursti i Glengshølen innenfor en bevilgning på 2,5 mill. kr. Bryggen vil ikke være egnet for passasjerbåt. Det anlegges heller ikke rampe for utsetting av småbåter. Eksakt lengde på turstien vil fremkomme etter en anbudskonkurranse. Tidligere bevilgning på 2 mill. kr. foreslås økt med 0,5 mill. kr. som dekkes av tidligere fondsavsetning til Glengshølen.

Prosjektet med oppgradering av Kulås amfi gjennomføres i henhold til tidligere vedtatte planer i bystyret. Rammen for utbyggingen ble i sak 47/14 fastsatt til 20 mill. kr. Det er tidligere bevilget 6 mill. kr., i 2015 bevilges 13 mill. kr. og ytterligere 1 mill. kr. avsettes i 2016.

Til belysning i Kulås er det avsatt 1,5 mill. kr. til ny belysning av veier og områder i Kulås. Valg av type belysning ses i sammenheng med ny belysning i Kulås Amfi.

Det vises til sak 115/14 i plan- og økonomiutvalget om vannskulptur i Kulås. Det ble der bevilget 0,1 mill. kr til forprosjekt. Total kostnadsramme er estimert til 2-2,5 mill. kr. Det har vært dialog mellom kommunen og Sparebankstiftelsen Halden / Sparebank 1 Østfold Akershus om en gave som kan være et bidrag til en vannskulptur.

RESULTATOMRÅDER FOR KOMMUNEOMRÅDET

Måltavle kommuneområde teknisk		
MEDARBEIDER	Resultat 2013	Ambisjon 2015
M.2. Utviklende arbeidsmiljø		
M.2.1. Medarbeiderundersøkelsen – samlet resultat	4,2	>4,2
M.3. Redusert sykefravær		
M.3.1 Sykefravær totalt	7,5 %	<7,3 %
M.4. Mindre uønsket deltid og vikarbruk		
M.4.1. Gjennomsnittlig stillingsstørrelse	92 %	>90 %
M.4.2. Antall medarbeidere med stilling under 40 %	7	<6
M.4.3. Andel midlertidige ansatte	1,4 %	1,2 %
ØKONOMI		
Ø.2. God økonomistyring og effektiv ressursutnyttelse		
Ø.2.1 – Avvik regnskap – budsjett	0,3 %	0 %
BRUKER		
Enhet kommunalteknikk		
B.1 Gode tjenester		
B.2 Hygienisk trygt, godt og nok vann		
B.2.1 Antall alvorlige avvik fra drikkevannsforskriften	0 stk.	0 stk.
B.2.2 Antall timer avbrudd per innbyggere	0,6	<1
B.3 Gode avløpssystemer		
B.3.1 Antall tilbakeslag (kloakk i kjeller)	8 stk.	<10 stk.
B.4 Fungerende innsamlingsordning for husholdningsavfall		
B.4.1 Antall klager / antall tømminger	0,1 %	<0,1 %
B.5 Godt brann- og ulykkesforebyggende arbeid		
B.5.1 Andel feiing og tilsyn i bolig	101 %	100 %
B.5.2 Målrettet informasjonsarbeid til barn og unge (antall personer)	1 000	2 800
B.5.3 Andel tilsyn med særskilte brannobjekter (§ 13 bygg)	84 %	100 %
Enhet byggesak, landbruk og kart		
B.1 Gode tjenester Byggesak, landbruk og kart		
B.1.1 Opplevd kvalitet – Byggesaksbehandlingen		
B.1.2 Opplevd kvalitet – Skogforvaltningen		
B.2 God forvaltningspraksis – Byggesak, landbruk og kart		
B.2.1 Byggesøknader, 3 ukers frist	3 uker	<3 uker
B.2.2 Byggesøknader, 12 ukers frist	12 uker	<12 uker
B.2.3 Klager som omgjøres av høyere instans i byggesaker, antall	1 klage	<3 klager

B.2.4 Tilsyn med foretak	1 tilsyn	>15 tilsyn
B.2.5 Ulovlighetsoppfølging - kystsonen - antall saker som ikke er avsluttet	150 saker	<120 saker
B.2.6 Ulovlighetsoppfølging - unntatt kystsonen - antall ubehandlede saker	600 saker	<550 saker
B.2.7 Delingssaker, 12 ukers frist	5 uker	<8 uker
B.2.8 Målebrev/midl. forretning	16 uker	<16 uker
B.2.9 Klager som omgjøres av høyere instans i delingssaker, antall	0 klager	0 klager

RÅDMANN

Økonomi

Drift

Fordeling driftsrammer (tall i mill. kr)					
	Bud 14	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18
Rådmann	8,90	9,16	9,16	9,16	9,16
Effektivisering/reduisert aktivitetsnivå		-1,00	-20,72	-13,40	11,07
Sum rådmann	8,90	8,16	-11,56	-4,24	20,23

De viktigste driftsprioriteringene

Økonomiplan for 2015-2018 viser et innsparingsbehov for årene 2016-2017 utover det som er innarbeidet i form av konkrete tiltak i planperioden. Det vises til nærmere omtale på side 38 i dokumentet. Det samlede innsparingsbehovet for hvert enkelt budsjettår fremgår av linje «effektivisering/reduisert aktivitetsnivå» i tabellen ovenfor. For 2018 er det et beregnet mindreforbruk på 11,1 mill. kr som skyldes forutsetningen i økonomiplanen om 1,0 % årlig realvekst i

skatt og rammetilskudd. I tillegg forventes en reduksjon i netto finanskostnader med bakgrunn i det investeringsnivå som ligger inne i planperioden.

Verken innsparingsbehov eller mindreforbruk er foreløpig fordelt på det enkelte kommuneområde.

Det er avsatt 2,0 mill. kr til plan- og økonomiutvalgets tilleggsbevilgningskonto.

AVGIFTER, GEBYRER OG EGENBETALINGER 2015

Fra 1. mai 2014 utgjør grunnbeløpet i folketrygden (G) kr 88 370. Neste regulering vil skje fra 01.05.15. Enkelte av betalingssatsene er fastsatt i forhold til grunnbeløpet i Folketrygden. Beløpsgrensene reguleres i samsvar med endringer i G (en gang i året).

Kommuneområde helse- og sosial

- a) Egenandeler for praktisk bistand inkl. tilrettelegging av måltider og opplæringstjenester hjemlet i Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. av 24.06.11:

Beløpsgrenser	Abb. grense i t/mnd.	Abb.pris pr. mnd i 2014	Timepris i 2014	Abb.pris pr. mnd i 2015	Timepris i 2015
Inntekt < 2G	3	180	60	186 ²¹	62
Inntekt 2G-3G	10	1 431	154	1 474	159
Inntekt 3G-4G	15	3 175	235	3 270	242
Inntekt > 4G	15	4 537	318	4 673	328

Tabellen er utarbeidet i forhold til grunnbeløpet i folketrygden (G). Beløpsgrensene reguleres i samsvar med G (en gang i året).

- b) Korttidsopphold i henhold til forskrift p.t. (kr. 142 i 2014) kr 147 per døgn

- c) Trygghets- og smykkealarmer:

	2014	2015
Inntekt < 2G	161	166
Inntekt > 2G	218	225

Betalingen gjelder trygghets- og smykkealarmer for hjemmeboende og beboere i bofellesskap.

- d) Priser på mat:

Betaling for mat (stk. pris inkl. transport)	2014	2015
Frokost	28	29
Middag	90	93
Grøt	39	40
Kveldsmat	28	29
Tjenester til beboere i bofellesskap og bosenter (priser per måned)		
Frokost	695	716
Middag	2 524	2 600
Kveldsmat	695	716

²¹ Reguleres iht. maksimalbeløpet i forskrift

- e) Vederlag for opphold i institusjoner m.v. følger gjeldende forskrifter.
- f) Takster/egenandeler for legetjenester er i forhold til sentrale signaler/føringer.
- g) Egenandel vaksinekontor: (2014: kr 192) kr 200.
- h) Gebyr for transport til aktivitetssenter:
Alle brukergrupper – tur/retur: (2014: kr 60) kr 62 per dag
- i) Godtgjøring av avlastere og støttekontakter oppjusteres med 3 %.
- j) Godtgjøring for omsorgslønn justeres til kr 112 per time.
- k) Inntektsbasert husleie er vedtatt avviklet av bystyret 25.09.14 og erstattes med gjengs leie fra 01.01.15. Husleiene i øvrige kommunalt disponerte boliger reguleres i samsvar med konsumprisindeksen.
- l) Betaling av strøm i bofellesskapene reguleres i samsvar med konsumprisindeksen.
- m) Veiledende satser for økonomisk sosialhjelp opprettholdes på 2014-nivå.

Kommuneområde oppvekst

a) Barnehager

Betalingene følger maksprisbestemmelsene som er statlig regulert.
Betalingen gjelder per måned og innkreves 11 ganger i året.

	Ny pris fra 01.01.- 30.04.2015 (pris per mnd.)	01.05-31.12.2015 (pris per mnd.)
Bruttoinntekt over 3G (makspris)	2 480	2 580
Foreldre med brutto årsinntekt under 3G og som ikke mottar støtte til barnetilsyn, kan søke kommunen om redusert betaling med 20 % reduksjon. Fastsetting av oppholdsbetaling for familier med lav betalingsevne skjer etter fremlagt dokumentasjon av inntekter. Inntektsgrensene, som er knyttet opp til grunnbeløpet i Folketrygden, justeres ved oppstart av nytt barnehageår.	1 984	
Foreldre med brutto årsinntekt under 2G og som ikke mottar støtte til barnetilsyn, kan søke kommunen om redusert betaling med 32 % reduksjon.	1 686	
Foreldre med årsinntekt under kr 473.000.- og som ikke mottar støtte til barnetilsyn, kan søke kommunen om redusert betaling. Fastsetting av oppholdsbetaling skjer etter fremlagt dokumentasjon av inntekter.	-	Fra 01.05.15 maks 6 % av familiens inntekt for første barn
Betaling for kost	210	210
Gebyr for forsinket henting (per påbegynt halvtime)	250	250

	2015 (pris per mnd.)	2015 (pris per mnd.)
Kjøp av enkelt dager (per dag)	210	210
Betaling for deltidsplasser	I forhold til plassens størrelse	I forhold til plassens størrelse
Søskenmoderasjon for barn nr. 2	30 %	30 %
Søskenmoderasjon for barn nr. 3 ->	50 %	50 %

Søskenmoderasjonsordningen og oppholdsbetaling for familier med lav betalingsevne gjelder også for privat barnehageplass i Sarpsborg kommune. Fastsetting av oppholdsbetaling for familier med lav betalingsevne skjer etter fremlagt dokumentasjon av inntekter og ved at det ikke er gitt stønad til barnetilsyn.

b) Skolefritidsordningen (SFO)

Betalingen gjelder per måned og innkreves 11 ganger i året for alle deltakere i ordningen.

	2014 (pris per mnd.)	2015 (pris per mnd.)
Bruttoinntekt over 3G	2 300	2 470
Foreldre med brutto årsinntekt under 3G og som ikke mottar støtte til barnetilsyn, kan søke kommunen om redusert betaling med 40 % reduksjon. Fastsetting av oppholdsbetaling for familier med lav betalingsevne skjer etter fremlagt dokumentasjon av inntekter. Inntektsgrensene, som er knyttet opp til grunnbeløpet i Folketrygden, justeres ved oppstart av nytt skoleår.	1 380	Bortfaller
Foreldre med brutto årsinntekt under 2G og som ikke mottar støtte til barnetilsyn, kan søke kommunen om redusert betaling med 60 % reduksjon.	920	Bortfaller
Betaling for kost	Inkl. i prisen	Inkl. i prisen
Betaling for deltidsplasser	I forhold til plassens størrelse	I forhold til plassens størrelse
Bruk av bare morgentilbudet (mat er ikke inkl. Innteksregulert som ovenfor)	965	1 040
Ettermiddagstilbud	-	2 070
Kjøp av enkelt dager	195	210
Kjøp av enkelt dager i skolens ferier ^{*22}	250	270
Gebyr for forsinket henting (per påbegynt halvtime)	235	250
Søskenmoderasjon for barn nr. 2	30 %	30 %
Søskenmoderasjon for barn nr. 3	50 %	50 %

²² Krever økt bemanning i SFO

c) Annet

	2014 (pris per mnd.)	2015 (pris per mnd.)
Språkgruppe for minoritetsspråklige førskolebarn (8 timer/uke)	250	260

Kommuneområde samfunn, økonomi og kultur

a) Idrettsanlegg

Med arrangement/kamp menes arrangementer og kamper.

Med voksen menes alle senior-, old boys- og bedriftslag. Junior og yngre lag regnes som barn.

Sted, tider etc.	2014	2014	2015	2015
Alle satser per time	Voksen	Barn	Voksen	Barn
SPARTA AMFI OG UNGDOMSHALLEN				
Mandag - fredag før kl. 15.00	265	95	Ingen redusert betalings-sats	Ingen redusert betalings-sats
Mandag - søndag Gratis for Sarpsborgs grunnskoler, maks 100 personer	875	95	1 065	120
Arrangement/kamp	875	265	1 065	320
SARPSBORG STADION OG OPSUNDBANEN				
Kunstisbanen				
Mandag - fredag før kl. 16.00	265	95	Ingen redusert betalings-sats	Ingen redusert betalings-sats
Mandag - søndag Gratis for Sarpsborgs grunnskoler	735	95	750	100
Arrangement/kamp	735	265	750	270
Naturgress- og grusbaner				
Leie av bane	160	95	165	100
Leie av bane til arrangement/kamp	495	265	510	270
Kunstgress Sarpsborg stadion				
Leie av bane (Gratis for Sarpsborgs grunnskoler)	875	410	900	435
Kalnes friidrettsstadion				
Leie til trening (lør-, søndager og utenom skoleåret uten garderobes)			165	100
Leie til arrangement			510	270
FLERBRUKSHALLER				
Sarpsborghallen, Skjeberghallen, Tindlundhallen, Grålumhallen, Kalneshallen				
En håndballbane til trening	265	95	270	100
En håndballbane til arrangement/kamp	495	265	510	270
SVØMMEHALLER				
Sarpsborghallen, enkeltbesøk Honnør, studenter og vernepliktige betaler samme sats som barn	50	20	50	25
Sarpsborghallen, foreninger/idrettslag - hele hallen	265	95	270	100

Sted, tider etc.	2014	2014	2015	2015
Alle satser per time	Voksen	Barn	Voksen	Barn
Sarpsborghallen, foreninger/idrettslag - 2 baner	135	60	Utgår	Utgår
Sarpsborghallen arrangement	495	265	510	270
Bassengene ved Tindlund, Kurland, Lande og Sandbakken - foreninger/idrettslag	135	60	140	60
GYMNASTIKKSALER				
Gjelder ved gymsalene ved grunnskolene og 1/3-hallen på Kalnes	75	0	80	0

Prisjustert 3 %, avrundet til nærmeste 5 eller 10kr. Avrunding fører til avvik, derfor er framskrivningen flerårig. Prisene for enkeltbilletter i Sarpsborghallen hensyntar praktiske forhold rundt kontantbetaling. Gymsaler er gratis for barn/ ungdom. Det er innført betalingssetter for det nye friidrettsanlegget på Kalnes. Hovedbruker har særskilt avtale mot driftsoppgaver.

Følgende særskilte bestemmelser gjelder:

Når det er avsatt tider til publikumsgåing i Sparta Amfi, Ungdomshallen og kunstisbanen på Sarpsborg stadion er dette gratis.

Aktivitetsdager i høst-, vinter- og sommerferie på kunngjorte tidspunkter er barn og ungdoms bruk av ishallene og bandybanen gratis.

Leietakere fra andre kommuner og kommersielle aktører betaler 100 % høyere satser.

b) Kampavgift

Kampavgift betales ved anleggene Sparta Amfi og Sarpsborg Stadion.

- 1) For serie-, sluttspill-, cup- og kvalifiseringskamper i fotball- og ishockey gjelder følgende betalingssetter:

Sarpsborg stadion	2014	2015
Eliteserien menn	53 000	54 600
1 divisjon menn	42 400	43 700
Eliteserien kvinner og 1. divisjon senior kvinner, samt 2. divisjon og lavere for kvinner og menn	3 200	3 300
Sparta amfi		
Eliteserien menn	23 500	24 000
Eliteserien kvinner og 1. divisjon senior kvinner, 1. divisjon senior kvinner, samt 2. divisjon og lavere for kvinner og menn	3 200	3 300

Avgiften betales også ved spesielle arrangement som for eksempel landskamp, konserter m.m. Rådmannen gis fullmakt til i særlige tilfeller å avvike fra denne bestemmelsen.

- 2) Leietakere fra andre kommuner og kommersielle aktører betaler 100 % høyere satser.
- 3) Stilles det krav om ekstra tiltak, ut over det som finnes på anlegget, må arrangøren dekke utgiftene til dette i tillegg til arenaleien. Eventuelt materiell og utstyr som leietaker bringer inn på anlegget er leietakers eget ansvar.

c) Sarpsborg Scene og nye lokaler i Sarpsborg stadion

Sarpsborg Scene	2014	2015
Utleie av teatersalen med vestibyle og garderober for aktører og publikum		
Kommersielle og utenbys leietakere:		
Teatersalen (teater, møter og konserter)	8 500	8 750
Tillegg per ekstraforestilling samme dag	4 240	4 370
Leie av scene med garderober ukedag	3 200	3 300
Leie av scene med garderobe helg	4 240	4 370
Lokale amatører/frivillige:		
Teatersalen (teater, møter og konserter)	5 300	5 460
Tillegg per ekstraforestilling samme dag	2 650	2 730
Leie av scene med garderober ukedag	1 590	1 640
Leie av scene med garderobe helg	2 120	2 180

Kommersielle betaler i tillegg 10 % av netto billettinntekt (dvs. ekskl. eventuell mva. og billettavgift) til Sarpsborg Scene. Dette gjelder ikke arrangement hvor barn og unge fra Sarpsborg inngår som en vesentlig del av forestillingen.

Sarpsborg Scene	2014	2015
Konferanserom og vestibyle:		
Kommersielle og utenbys leietakere:		
Konferanserommet, inntil 4 timer	1 300	1 340
Konferanserommet, mer enn 4 timer inntil en dag	2 120	2 180
Lokale amatører/ frivillige:		
Konferanserommet, inntil 4 timer	800	825
Konferanserommet, mer enn 4 timer inntil en dag	1 300	1 340
Annen utleie/tjenester		
Kommersielle og utenbys leietakere:		
Leie av flygel		
Leie av scenelys per arrangement	3 200	3 300
Eventuelt ekstraordinært renhold pr time	850	875
Lokale amatører/frivillige:		
Leie av flygel	Avtales	Avtales
Leie av scenelys per arrangement	1 600	1 650
Eventuelt ekstraordinært renhold pr time	530	550
Lydtjenester	Avtales	Avtales

Betalingssatsene for Sarpsborg scene gjennomgås i prosjektet for kulturbygget blant annet med bakgrunn i endringer i standard på tjenester og utstyr. Forslag til nye satser gjeldende fra høsthalvåret 2015 behandles som egen sak.

d) Kulturskolen:

Elevavgift pr skoleår	2014	2015
Familieinntekt større enn 3G	3 000	3 300
Familieinntekt mindre enn 3G	1 800	2 000
Søskenmoderasjon for det yngste barnet (betalingssats)	60 %	60 %
Flerinstrumentmoderasjon (betalingssats)	60 %	60 %
Instrumentavgift (for de som ønsker å leie instrument)	435	450
For instrumenter som lånes uten undervisningsplass (leie per år)	615	635
Kostymeavgift for dans	215	220
Materialkostnader billedkunst	215	220
Kulturskoletilbud med fordypning*	5 800	6 000

*Kulturskoletilbud gis til elevene minimum 1 gang pr uke i skoleåret.

For kulturskoletid med fordyping innføres en egen betalingssats. Elevene som deltar på dette tilbudet har et høyere timetall i sin kjerneaktivitet. I tillegg til det, får disse elever teori/ gehørslære og interpretasjon (innstudering av verker med pianist).

e) Bibliotek:

Avgifter, betaling for erstatning av media og purreavgifter innkreves etter selvkostprinsippet.

f) Kirken:

Tekst	2014	2015
Utenbys begravelse/kremasjon	4 455	4 590
Leie av kirkebygg ved begravelse/bisettelse	820	845
Leie av kirkebygg ved begravelse/ bisettelse – for innbyggere fra andre kommuner	1 380	1 420
Urneforsendelse	480	495
Urnedsettelse – utenbys	755	780
Gravfesteavgift – kistegrav	205	210
Gravfesteavgift – urnegrav	165	170
Fjerning av gravminne inkl. mva.	450	465
Bolting av gravminne inkl. mva.	530	660
Oppretting av gravminne inkl. mva.	640	660
Andre tjenester, pris pr. time inkl. mva. + materialer	430	445

Satsene foreslås justert i henhold til forslag fra Kirkelig Fellelsråd.

Øvrige satser som gjelder kirkelig sektor for eksempel utleie av kirkebygg, fastsettes av Kirkelig fellelsråd. Det er inngått egne avtaler om pris på kremasjon med kommunene Askim, Moss og Fredrikstad.

g) Reguleringsplaner:

Gebysatser ved detaljregulering

For reguleringsplaner fastsettes gebyret etter arealets størrelse og etter følgende satser:

	2014	2015
Regulert areal mindre enn 5 daa	86 100	110 000
Regulert areal mellom 5 daa og 10daa	116 300	136 000
For hvert påbegynt 5 daa over 10 daa betales et tilleggsgebyr på	14 800	19 500

Maksimumsgebyr

Om gebysatsene overstiger kr 425 900 betales kr 425 900 som fast beløp. Gebyr for konsekvensutredning kommer i tillegg til maksimumsgebyret.

Mindre endringer i reguleringsplan

For mindre og små endringer i reguleringsplan betales et behandlingsgebyr på kr 28 500.

Forlengelse av planvedtak

Søknadsbehandling om forlengelse av planvedtak: kr. 28 500.

Utbyggingsavtaler

Behandlingsgebyr for godkjent utbyggingsavtale: kr 10 500.

Konsekvensutredninger

For planer som faller inn under forskrift om konsekvensutredning skal det betales et tilleggsgebyr som tilsvarer 50 % av satsene for selve reguleringsplanen.

h) Utleiepriser for kommunale bygg per gang (ikke mva-pliktig på utleie)

Utleiepriser for kommunale bygg (gjelder per gang).		2014	2015
Fritznerbakken aktivitetssenter	Hver del	225	230
	Alle deler	660	780
	Alle deler helg	1 315	1 355
Lande bo senter	Hver del	225	230
	Alle deler	660	780
	Alle dager helg	1 315	1 355
Vestvold: Hele bygget	Ukedag	660	780
	Helg	1 315	1355
Varteig rådhus	Kjøkken	145	150
	Grupperom	145	150
	Peisestue	360	370
	Kommunestyresal	600	620
	Hele huset	935	965
Ullerøy leirskole Dag/døgn	Dag/døgn	1645	1 695
	Helg	3 290	3 390
	Uke	4 930	5 080
Møterom Oskar Torp i Skjeberg rådhus	Dag	-	780

Kommuneområde teknisk

Tjenester som ikke er merverdiavgiftspliktige:

- a) Gebyr for behandling av delingssaker etter plan og bygningsloven økes med 6 %.
- b) Gebyr for behandling av byggesaker etter plan og bygningsloven økes i gjennomsnitt med 6 %.
Maksimumsgebyret for hvert enkelt tiltak settes til kr 550 000 (2014: kr 500 000).

For tiltak som krever dispensasjon ilegges i tillegg følgende gebyr:

- For dispensasjon fra arealplanformål eller byggeforbud etter plan og bygningsloven økes gebyret til kr 14 000 (2014: kr 13 000).
- For dispensasjon fra bestemmelser i arealplaner eller bestemmelser i plan- og bygningsloven med forskrifter fastsettes gebyret til kr 6 500 (2014: kr 6 500).

- c) Gebyr etter matrikkeloven (oppmålingsgebyr) økes i gjennomsnitt med 3 %.
- d) Gebyr etter lov om eierseksjonering:
Gebyret fastsettes lik 5 ganger rettsgebyret - med befarung.
Gebyret fastsettes lik 3 ganger rettsgebyret - uten befarung.
- e) Gebyr for behandling av delingssaker etter jordloven § 12 fastsettes av staten (2014: kr 2 000).
- f) Gebyr for behandling av konsesjon fastsettes etter konsesjonsloven §§ 2 og 3 (2014: kr 5 000).
- g) Fellingsavgifter fastsettes av miljøverndepartementet:
Fellingsavgift for voksen elg fastsettes til kr 510 (2014: kr 496).
Fellingsavgift for elgkalv fastsettes til kr 300 (2014: kr 292).
- h) Saksbehandling, kontroll og tilsyn etter forurensningsregelverket som ikke fastsettes av staten økes med 6 %
- i) Leiepris ved bruk av veiareal samt fortau til byggearbeid:

Tidsperiode/uke	2014	2015
0- 2 Pris per m ² /uke	0	0
3-29 Pris per m ² /uke	13	14
30-52 Pris per m ² /uke	15	16
53--> Pris per m ² /uke	17	18

Minimum leiepris fra og med 3. uke økes fra kr 1 200 til kr 1 300.

j) Torgleie:

Leieperiode	2014	2015
Pr. dag	230	240
Pr. uke	740	760
Pr. mnd.	1 500	1 550
Pr. ½ år	2 500	2 575
Pr. år	4 800	4 950

Torghandlere som benytter torget hele eller halve året til sin virksomhet har gratis leie etter søknad. Kommune fører tilsyn med praktiseringen.

k) Gravearbeid og arbeidstillatelse i gater, veier og plasser:

Kostnadstype/ Veiklasse	Minimums- beløp kr		Tillegg i kr per m ²							
			1– 20 m ²		21 – 50 m ²		51 – 500m ²		Over 500m ²	
	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Kontrollgebyr	2 200	2 270			49	50	23	24	Etter avtale	Etter avtale
Verdiforringelse samleveier	310	320	35	36	28	29	20	21	18	19
Verdiforringelse boligvei	310	320	28	39	20	21	16	17	12	13
Verdiforringelse G/S-vei og fortau	310	320	20	21	16	17	11	12	10	11

l) Utarbeidelse av skilt og sperreplaner:

	Liten		Mellomstor		Stor		Omfattende	
	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Skilt og sperreplaner	390	400	640	660	1 300	1 340	Etter avtale	Etter avtale

Tjenester som er merverdiavgiftspliktige:

m) Vann og avløp (inkl. mva.):

Avgiftstype	2014	2015
Fastgebyr for vann per boenhet	752	752
Variabelt gebyr for vann per m ³	10,30	10,30
Fastgebyr avløp per boenhet	815	898
Variabelt gebyr for avløp per m ³	12,40	13,67
Oppmøtegebyr ved manglende avlesning av vannmåler	1 250	1 378
Tilknytningsgebyr for vann og avløp fastsettes til:		
Per gebyrpliktig eiendom, vann	625	690
Per gebyrpliktig eiendom, avløp	625	690
Vannmålergebyr per år	250	275
Slamtømmegebyr for 0-3 m ³ tank	1 650	1 820
Tilleggsgebyr for tank over 3 m ³ (per m ³)	450	496

n) Renovasjonsgebyr

Pris for husholdning (inkl. mva.) – selvkost:

Avgiftstype	2014	2015
Fastgebyr, husholdningsrenovasjon	1 038	1 100
Variabelt gebyr kr per liter	6,08	6,46
Variabelt gebyr for nedgravde løsninger kr per boenhet		646
Fradrag for hjemmekompostering etter avtale	200	212
Renovasjonsgebyr fritidsbolig	713	758
Henteordning for hageavfall oppstartspris	300	320
Henteordning for hageavfall per sesong	480	510

Perioden for innhenting av renovasjon fritidsbolig i 2015 er 28. mars til 04. oktober.

Pris for næringskunder inkl. mva (utenfor selvkostområde):

Avfallstype	2014	2015
Fastgebyr, per bedrift	709	755
Variabelt gebyr, restavfall per liter	7,44	7,90
Variabelt gebyr, papir per liter	1,60	1,70
Variabelt gebyr for nedgravde løsninger kr per levering (liten skuff 60 liter)		4,60
Variabelt gebyr for nedgravde løsninger kr per levering (stor skuff 100 liter)		7,60

Pris for både husholdning (selvkost) og næringskunder (utenfor selvkostområde) inkl. mva:

Avfallstype	2014	2015
Gebyr for bytting av avfallsbeholder	125	135
Gebyr for bytting av container	638	677
Ekstrahenting liten beholder	200	215
Ekstrahenting stor beholder	288	305
Ekstrahenting container	763	810
Ekstra sekk	20	20

Hentetillegg: Abonnenter som ønsker å få hentet beholderne ut over 3 meter fra veien betaler ekstra avgift etter følgende satser:

Volum	Avstand (pris per avstand)									
	< 10 m		< 20 m		< 30 m		< 40 m		< 50 m	
	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Beholder m 2 hjul (130l.-370l.)	188	200	375	400	506	550	669	710	831	880
Beholder med 4 hjul (660l. – 750l.)	431	460	963	1 020	1 494	1 590	1 950	2 120	2 513	2 670

Bevegelseshemmede kan etter søknad få innvilget økt henteavstand uten merkostnad. Legeattest skal vedlegges søknad og behandles av helse og sosial.

o) Levering av grovavfall til Gatedalen miljøanlegg per kg inkl. mva:

Avgiftstype	Avgift 2014 inkl. sluttbehandlings - avgift	Avgift 2015 inkl. sluttbehandlings - avgift
Sortert avfall til gjenvinning (papp, papir, metaller, plastemballasje, sortert EE-avfall, hageavfall fra husholdninger, farlig avfall fra husholdninger, ren jord/leire/sand fra husholdninger)	0	0
Trevirke (ikke impregnert)	0,78	0,83
Hageavfall, næring	0,78	0,83
Farlig avfall fra næring (unntatt impregnert trevirke og eternitt som går som annet avfall)	13,00	13,80
PCB vinduer (maks pris per kg)	1,56	1,62
Usortert avfall (etter avtale med kommunen)	3,00	3,20
Annet avfall	2,00	2,12
For leveranser av restavfall levert med bil uten henger med totalvekt < 3 500 kg	50	50

- Rådmannen gis fullmakt til å tillate gratis levering av rester fra ikke-kommersielle loppemarkeder og bruktbuikker (iht. sak 141/12 i Plan- og økonomiutvalget 15. november 2012.)
- Rådmannen gis fullmakt til å inngå avtale om levering av avfall på kreditt med firmaer uten restanser på skatter og avgifter, og som jevnlig leverer mye avfall til Gatedalen miljøanlegg

- Rådmannen gis fullmakt til å kunne avtale pris med innsamlere av næringsavfall.
- Rådmannen gis fullmakt til å avtale levering av usortert avfall.
- Dersom den statlige sluttbehandlingsavgiften endres vesentlig, gis rådmannen fullmakt til å justere prisene for avfall som har sluttbehandlingsavgift tilsvarende.

p) Brann:

Feiegebyr fastsettes til kr 445 per pipeløp (2014: kr 425) inkl. mva.

q) Parkering (inkl. mva):

Avgiftsbelagte langtidsparkeringsplasser Tid: Mandag – fredag kl. 08.⁰⁰ – 16.⁰⁰, lørdag kl. 08.⁰⁰ – 14.⁰⁰	2014	2015
Parkeringsavgift korttidsleie per time	19	20
Parkeringsavgift langtidslie per dag	63	65
Parkeringsleie (per plass) per ½ år	2 800	2 900
Parkeringsleie (per plass) per år	5 450	5 600

Avgiftsbelagte korttidsparkeringsplasser med progressive avgifter. Tid: Mandag – fredag kl. 08.⁰⁰ – 16.⁰⁰, lørdag kl. 08.⁰⁰ – 14.⁰⁰	2014	2015
Parkeringsavgift første time	20	21
Parkeringsavgift andre time	22	23
Parkeringsleie tredje time	24	25
Parkeringsleie fjerde time og påfølgende	26	27

Gebyr for bruk av avgiftsbelagte parkeringsplasser i forbindelse med byggearbeider med mer inkl. mva.	2014	2015
Per dag	135	140
Per uke	480	500
Per mnd.	1 450	1 500
Per år	6 000	6 200

r) Leie av sandkasser og strøsand (inkl. mva):

Tjeneste	2014	2015
Leie av strøsandkasse	750	770
Avtale om påfyll – inntil 3 ganger påfyllinger/sesong	1 025	1 055
Ekstra påfyll utover 3 påfyllinger	660	680

s) Vaskeritjenesten

Vaskeritjenesten	2014	2015
Vask av tøy til hjemmeboende	230	240

Andre betalingssatser

Alle andre betalingssatser som ikke er særskilt fastsatt økes med 3 %.

VEDLEGG

Budsjettskjema 1A (tall i mill. kr)						
	R - 13	Bud 14	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18
Skatt på inntekt og formue	-1 028,5	-1 077,0	-1 096,7	-1 107,7	-1 118,7	-1 130,0
Ordinært rammetilskudd	-1 424,8	-1 501,8	-1 512,6	-1 528,9	-1 544,2	-1 559,5
Skatt på eiendom	-144,5	-160,5	-172,8	-173,7	-174,7	-174,7
Konsesjonskraftsinntekter	-1,8	-1,8	-1,7	-1,7	-1,7	-1,7
Andre generelle statstilskudd:						
Flyktningetilskudd	-37,2	-40,5	-47,8	-47,8	-47,8	-47,8
Kompensasjonstilskudd - skole, pleie og omsorg, kirken	-12,8	-13,0	-13,0	-15,0	-15,0	-15,0
Ressurskrevende tjenester	-70,2	-69,0	-61,5	-61,5	-61,5	-61,5
Mva kompensasjon	-68,0					
Sum frie disponible inntekter	-2 787,8	-2 863,6	-2 906,1	-2 936,3	-2 963,6	-2 990,2
Renteinntekter	-33,3	-48,0	-49,0	-49,0	-49,0	-49,0
Aksjeutbytte	-20,6	-20,2	-9,6	-9,6	-9,6	-9,6
Gevinst finansielle instrumenter	-15,3					
Renteutgifter, provisjoner og andre finansutgifter	133,5	152,4	142,4	143,6	147,0	143,8
Tap finansielle instrumenter						
Avdrag på lån	141,9	144,1	164,3	171,5	179,4	175,6
Netto finansinntekter/-utgifter	206,3	228,3	248,1	256,5	267,8	260,8
Dekning av tidligere års regnskapsmessig merforbruk						
Til ubundne avsetninger	31,2	7,6		18,8	11,1	19,4
Til bundne avsetninger	0,1					
Bruk av tidligere års regnskapsmessig mindreforbruk	-39,2					
Bruk av ubundne avsetninger	-55,2	-1,1	-2,1			
Bruk av bundne avsetninger						
Netto avsetninger	-63,1	6,5	-2,1	18,8	11,1	19,4
Overført til investeringsbudsjettet	54,4					
Til fordeling drift	-2 590,2	-2 629	-2 660,1	-2 661,0	-2 684,7	-2 710,0
Fordelt drift	2 535,0	2 629	2 660,1	2 661,0	2 684,7	2 710,0
Merforbruk/mindreforbruk	-55,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Bruk av fond i drift (tall i mill. kr)					
	Bud 14	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18
Bruk av ubundne avsetninger					
Bruk av ubundne avsetninger		-2,08			
Bruk av ubundne avsetninger	0,00	-2,08	0,00	0,00	0,00

Avsetninger til fond i drift (tall i mill. kr)					
	Bud 14	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18
Ubundne avsetninger					
Avsetning til disposisjonsfond	7,60		18,80	11,10	19,40
Ubundne avsetninger	7,60	0,00	18,80	11,10	19,40

Noter:

Note 1 – skatteanslaget:

Budsjetterte skatteinntekter bygger på anslag i statsbudsjettet 2015. For årene 2016 – 2018 er det lagt inn en årlig realvekst i skatteinntektene på 1 % i forhold til anslag i KS sin prognosemodell frie inntekter. Modellen gir samme fordeling av skatt og rammetilskudd for den enkelte kommune som vist i vedlegg til statsbudsjettet for 2015 (Grønt hefte).

Note 2 – andre fiskale inntekter:

Inntekten fra salg av konsesjonskraft er basert på kjent kraftmengde og estimert pris.

Note 3 – generelle statstilskudd:

Anslaget er gjort ut fra de signaler som fremkommer i statsbudsjettet og annet materiale, informasjon fra departementene og kommunens egne vurderinger.

Note 4 – angivelse av forventet utbytte fra kommunale selskaper m.v.:

Utbytte fra Østfold Energi AS og Skjebergkilen Marina AS er satt til henholdsvis 8,6 og 1,0 mill. kr.

Note 5 – avsetninger til fond:

Det vises til tabell under budsjettskjema 1A og 1B.

Note 6 – bruk av fond:

Det vises til tabell under budsjettskjema 1A, 1B og 2A.

Budsjettskjema 1B - Fordeling driftsrammer (tall i mill. kr)

	Bud 14	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18
Kommuneområde helse og sosial					
Enhet bolig og omsorg	8,30	1,17	4,42	3,52	2,72
Enhet helse	123,05	71,85	73,40	73,40	73,40
Enhet forebyggende tjenester	50,40	52,25	52,25	52,25	52,25
Enhet kompetansesenter rus og psykisk helse	48,47	49,23	50,23	50,23	50,23
Enhet kjøkken og kantine	11,14	10,91	10,91	10,91	10,91
NAV sosial	149,98	163,21	158,71	158,71	158,71
Omsorgstjenester	563,06	575,14	586,89	610,99	611,64
Boveiledning	241,28	254,28	258,08	258,08	271,28
Kommunesjef helse og sosial	1,63	1,69	1,69	1,69	1,69
Sum kommuneområde helse og sosial	1 197,31	1 179,74	1 196,59	1 219,79	1 232,84
Kommuneområde oppvekst					
Enhet utvikling	294,60	309,22	305,21	297,86	292,16
Enhet PPT	12,90	13,39	13,39	13,39	13,39
Enhet barnevern	93,50	97,25	97,05	95,85	95,25
Barnehager	76,33	78,28	77,49	81,29	81,79
Skoler (inkl. enhet Norsksenteret og spes.ped. tiltak)	515,54	533,73	536,04	536,04	536,04
Kommunesjef oppvekst	1,73	1,79	1,79	1,79	1,79
Sum kommuneområde oppvekst	994,61	1 033,66	1 030,96	1 026,21	1 020,41
Kommuneområde samfunn, økonomi og kultur					
Enhet økonomi	18,05	17,98	17,99	18,01	18,01
Enhet kemner	11,73	11,16	11,17	11,19	11,19
Enhet plan og samfunnsutvikling	16,17	14,04	14,08	13,69	13,70
Enhet Kultur	44,15	45,47	45,19	45,72	44,22
Kirken	24,06	23,78	23,78	23,78	23,78
Byjubiléet	2,10	0,00	0,00	0,00	0,00
Enhet eiendom og næring	6,29	8,99	14,21	12,53	12,53
Sarpsborg Frivilligsentral	0,36	0,40	0,40	0,40	0,40
Kommunesjef samfunn, økonomi og kultur	5,25	2,33	2,37	2,37	2,37
Sum kommuneomr.samf., økonomi og kultur	128,17	124,14	129,19	127,69	126,19
Kommuneområde HR					
Enhet arbeidsgiver	49,37	50,07	50,85	49,88	49,88
Enhet kommunikasjon og service	59,34	64,31	63,50	64,16	61,96
Kommunesjef HR	1,46	1,51	1,51	1,51	1,51
Sum kommuneområde HR	110,17	115,88	115,85	115,54	113,34
Kommuneområde teknisk					
Enhet byggprosjekt	-2,97	-2,53	-2,53	-2,53	-2,53
Enhet byggservice	165,70	173,67	181,15	184,66	185,26
Enhet kommunalteknikk	8,70	8,53	1,85	-1,92	-4,88
Enhet byggesak, landbruk og kart	11,54	12,70	13,40	13,40	13,00

Kommunesjef teknisk	3,67	3,14	3,14	3,14	3,14
Sum kommuneområde teknisk	186,65	195,50	197,00	196,75	193,99
Rådmann	8,90	8,16	-11,56	-4,24	20,23
Sum rådmann	8,90	8,16	-11,56	-4,24	20,23
Reserverte tilleggsbevilgninger	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00
Tap på fordringer	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Sum fordelt til drift	2 628,80	2 660,1	2 661,0	2 684,7	2 710,0

Bruk av fond i drift (tall i mill. kr)					
	Bud 14	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18
Bruk av ubundne avsetninger					
Bruk av ubundne avsetninger	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Bruk av bundne avsetninger					
Vannforsyning		-0,70	-2,18	-1,21	-1,24
Avløp		-4,50	-2,00	-0,58	
Husholdningsrenovasjon					
Bruk av bundne avsetninger	0,00	-5,20	-4,18	-1,79	-1,24
Til bundne avsetninger					
Renovasjon		0,10	0,10	0,10	0,10
Til bundne avsetninger	0,00	0,10	0,10	0,10	0,10

Budsjettskjema 2A (tall i mill. kr)

	Regnskap 2013	Budsjett 2014	Budsjett 2015	Budsjett 2016	Budsjett 2017	Budsjett 2018
Investeringer i anleggsmidler	629,06	1 023,26	563,82	450,95	356,45	281,65
Utlån og forskutteringer	99,96	130,00	140,00	150,00	160,00	170,00
Kjøp av aksjer og andeler	40,51	8,20	8,60	8,60	8,60	8,60
Avdrag på lån	401,23	299,30	293,20	152,80	270,40	194,10
Avsetninger	60,48	0,40	0,00	0,00	0,00	0,00
Årets finansieringsbehov	1 231,25	1 461,16	1 005,62	762,35	795,45	654,35
Bruk av lånemidler	-910,41	-1 219,15	-703,32	-600,95	-516,45	-451,65
Inntekter fra salg av anleggsmidler	-31,84	-34,20	-29,20	-26,60	-56,10	-89,10
Tilskudd til investeringer	-1,74	-26,60	-159,00	-21,20	-109,30	0,00
Kompensasjon for merverdiavgift		-70,00	-65,00	-65,00	-65,00	-65,00
Mottatte avdrag på utlån og refusjoner	-65,85	-40,00	-40,00	-40,00	-40,00	-40,00
Andre inntekter	-110,00	-0,40	0,00	0,00	0,00	0,00
Sum ekstern finansiering	-1 119,84	-1 390,35	-996,52	-753,75	-786,85	-645,75
Overført fra driftsregnskapet	-55,01	-61,81				
Bruk av avsetninger	-56,40	-9,00	-9,10	-8,60	-8,60	-8,60
Sum finansiering	-1 231,25	-1 461,16	-1 005,62	-762,35	-795,45	-654,35
Udekket/udisponert	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Bruk av fond investeringer (tall i mill. kr)

	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18
Bruk av disposisjonsfond				
Brygge og turvei Glengshølen (25699708)	-0,50			
Bruk av ubundne investeringsfond				
Egenkapitalinnskudd KLP	-8,60	-8,60	-8,60	-8,60
Bruk av avsetninger	-9,10	-8,60	-8,60	-8,60

Budsjettskjema 2B - investeringer (tall i mill. kr)

	Tidl. bevilget	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18
Kommuneområde helse og sosial					
Enhet bolig og omsorg					
Boligsosiale formål		17,00	13,00	10,00	
Modulbaserte boliger		5,00			
12 boliger Bodalsjordet		2,00	25,00	3,00	
Infrastruktur Bodalsjordet		3,00	5,00		
Radonutbedringer		0,75			
Sum enhet bolig og omsorg		27,75	43,00	13,00	0,00
Forebyggende tjenester					
Hannestad servicesenter		4,00			
Sum forebyggende tjenester	0,00	4,00	0,00	0,00	0,00
Omsorgstjenester					
Inventar og utstyr		3,00	3,00	3,00	3,00
Gamle Haugvoll – rivning /rehabilitering		1,00	5,00		
Nødstrøm sykehjem	5,40	0,30			
Rehabilitering og oppgradering av sykehuset	30,00	90,00	44,00		
Garderober hjemmetjeneste		0,50			
Sum omsorgstjenester	35,40	94,80	52,00	3,00	3,00
Boveiledning					
12 boliger i bofellesskap Værn	1,00	2,00	10,00	30,00	
Utbygging Lunstikka		0,50	3,00		
Sum boveiledning	1,00	2,50	13,00	30,00	0,00
Kommuneområde oppvekst					
Skoler					
Handlingsprogram IKT skoler og barnehager	18,00	3,50	3,50	3,50	
Handlingsprogram IKT skoler og barnehager 2018 til 2022					3,50
Ny sentrumsskole (Sandesundveien)	178,50	113,20	2,00		
Grålum barneskole		2,50			
Kruseløkka ungdomsskole rehab toalett.		3,00			
Hornnes barneskole - kapasitetsøkning			5,00		
Skolekapasitetsplan 2015-2019		6,50	7,00	12,00	12,00
Sum skoler	196,50	128,70	17,50	15,50	15,50
Barnehager					
Rehabilitering av barnehager	6,00		3,00		
Barnehage sentrum	18,00		38,00	2,00	
Barnehage Tindlund	47,00	1,50			
Barnehage Hafslundsøy	13,00	39,00	1,00		
Permanent barnehage Sandbakken	49,60	1,00			

	Tidl. bevilget	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18
Ny barnehage søndre Skjeberg	9,00	15,00	16,00	1,00	
Flytte Sandbakken-midlertidige barnehage til Alvim			1,00	10,00	9,00
Oppgradering av familiesenter	3,00	2,50			
Sum barnehager	145,60	59,00	59,00	13,00	9,00
Kommuneområde samfunn, økonomi og kultur					
Enhet plan og samfunnsutvikling					
Kommunedelplan ny bru over Sarpsfossen	5,00	3,00			
Planmidler – forbindelse fylkesvei 109 og Greåkerveien (forskuttering)	3,00		0,30		
Planmidler Vingulmorkveien (forskuttering)	3,00		0,20		
Plan for hovedvegnett for sykkel		1,00			
Felles regional parkeringspolitikk (belønningsmidler)		0,80	0,60		
Reguleringsplan veiløsning Sarpsborg vest					3,10
Områderegulering Skredderberget			1,20		
Tiltaksplan Tunevannet		1,50	2,00		
Sum enhet plan og samfunnsutvikling	11,00	6,30	4,30	0,00	3,10
Enhet kultur					
Sarpsborg scene hovedetasje-utbedringer		7,00			
Sarpsborg scene underetasje		3,00			
Bibliotek/Kulturskolen	13,80		1,00	2,00	28,00
Tilpasninger idrettsbygg	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Kunstisbanen, oppgradering av baneanlegg		15,00			
Sarpsborg stadion- diverse utbedringer		0,30			
Flerbrukshall Sandbakken		1,00	5,00	30,00	30,00
Kirkelig fellesråd					
Maskiner og utstyr		0,50	0,50	0,50	0,50
Grønne arealer og kulturminner		0,15	0,15	0,15	0,15
Utvidelser Tune kirkegård				4,00	
Rehabilitering av orgel Sarpsborg kirke		4,00			
Sum enhet kultur	14,80	31,95	7,65	37,65	59,65
Enhet eiendom og næring					
Strategisk utvikling og oppkjøp av eiendommer	10,00	10,00	10,00	10,00	10,00
Regulering / utvikling boligfelt Maugesten	0,50	0,50	0,50	8,00	8,00
Regulering og utbygging næringsfelt Kampenes / Holteskogen	0,60	4,00	6,00	5,00	1,00
Regulering / utvikling Bjørnstadmyra / Tunesenter	0,50	1,00	9,00	10,00	10,00
Regulering / utvikling Yvenåsen		1,00	3,00	7,00	10,00
Sum enhet eiendom og næring	11,60	16,50	28,50	40,00	39,00
Kommuneområde HR					
Enhet kommunikasjon og service					
Videreutbygging av IKT kommunikasjon		1,70	1,40	1,40	1,40

	Tidl. bevilget	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18
Fornyelse og oppgradering IKT utstyr		4,80	7,10	5,90	5,10
IKT som effektiviseringsverktøy		3,30	3,40	3,40	3,50
Elektroniske tjenester og publikumsservice		1,70	1,50	1,80	1,60
Kommunedelplan kommunikasjon	4,40	1,00	0,60	0,60	0,60
Sum enhet kommunikasjon og service	4,40	12,50	14,00	13,10	12,20
Enhet arbeidsgiver					
Videreutvikling av elektronisk personalsystemer	1,00	1,00	1,00		
Sum enhet arbeidsgiver	1,00	1,00	1,00	0,00	0,00
Kommuneområde teknisk					
Enhet byggservice					
Rehabilitering og sikring av bygg		0,00	3,00	3,00	3,00
Oppgradering av låssystem sykehjemmene		0,50			
Kjøling Borgen sykehjem.		1,00			
Borgen skole, etterisolering		1,00			
Nytt kjøleanlegg Tingvoll sykehjem		0,70			
Heiser		1,40	2,40	2,40	2,40
ENØK, styrings og varslingsanlegg		0,00	0,00	0,00	2,00
Grålum barneskole varmepumpe		1,00	4,00		
Fritznerbakken barnehage varmepumpe			1,00		
Hafslund skoler varmepumpe			2,00		
Tune adm. bygg ventilasjon				2,00	
Tune adm. bygg - oppgradere fyrrom				1,00	
Universell utforming kommunale bygg		1,00	1,00	1,00	1,00
Utskifting/tilpassing utelys kommunale bygg	1,60	0,50			
Tingvoll sykehjem, sentraldriftsanlegg (SD)		1,00			
Ventilasjon Varteig gymsal		2,00			
Ventilasjon Lande Skole, kjøkken og SD-anlegg		0,60			
Hafslundsøy skole, SD-anlegg		0,70			
Fyrrom Kurland skole			1,00		
Borgen sykehjem, SD-anlegg			0,50		
Valaskjold barnehage SD-anlegg og ventilasjon			2,00		
Jelsnes skole, SD-anlegg				0,10	
Borgen skole, SD-anlegg				0,20	
Ullerøy skole, SD-anlegg og ventilasjon				0,70	
Sarpsborg rådhus, SD-anlegg og ventilasjon			3,00	3,00	9,00
Forskriftskrav (Brann, legionella m.m.)		1,00	1,00	1,00	1,00
Nytt nødstrømsaggregat Sarpsborg rådhus		0,60			
Sum enhet byggservice	1,60	13,00	20,90	14,40	18,40
Enhet kommunalteknikk					
Kulås, vannskulptur		1,50			
Kulås, belysning		1,50			

	Tidl. bevilget	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18
Brygge og turvei Glengshølen	2,00	0,50			
Kulås Amfi	6,00	13,00	1,00		
Opprustning av parker, plasser		1,50	1,50	1,50	1,50
Basseng ved Sarpsborg Rådhus		0,60			
Skulptur "Olavssøylen"		0,40			
Oppgradering Kirkeparken		0,30			
1000-årsstien / innfartsårer		5,00			
Oppgradering av gågata- redusert konsept	10,00	15,00			
Gang- og sykkelveier inkl. gatelys	1,50	0,50	0,50	0,50	0,50
Bru over Glomma, gang- og sykkelvei	28,50				
Gang- og sykkelvei rute 3 Hafslundsøy				10,00	5,00
Gang- og sykkelvei rute 3 sentrum	1,00		5,00	2,00	
Gang- og sykkelvei Bussterminalen - Sandesund (Storgata)	3,00	7,00			
Gang, sykkel og kollektiv sentrum -inkl. Pellygata		3,00		10,00	
Boligsoneparkering plasser og automater	2,00			1,00	1,00
Oppgradering av kommunale gatelys	27,50	6,00	6,00	6,00	6,00
Universell utforming i bysentrum	4,10	1,10	1,10	1,10	1,50
Universell utforming av bussholdeplasser	0,90	0,90	0,90	0,90	0,90
Oppgradering av kommunale veier		11,00	16,50	16,50	16,50
Veidel av hovedplan vann og avløp		4,00	4,00	4,00	4,00
Trafikksikkerhetstiltak (trygge skoleveier/nærtiltak/fartsbegrensede tiltak)		5,00	5,00	5,00	5,00
Beredskapsutstyr		0,40	0,40	0,40	0,40
Nytt øvingsområde brannvesen	6,00	2,00			
Biler og maskiner					
Biler og maskiner, vei/grønt	3,70	4,00	3,20	3,50	1,40
Biler og maskiner, beredskap Brann	1,80	0,80	0,00	3,70	0,00
Biler, maskiner og annet teknisk utstyr					
Verksted/Transport/Vaskeri	7,40	8,50	7,70	8,60	8,60
Feiervesenet biler	0,40	0,00	0,00	0,00	0,00
Biler og maskiner, vann og avløp selvkostområde	3,60	2,70	4,20	2,60	0,90
Biler og maskiner, renovasjon	1,80	1,80	3,50	3,50	1,40
PDA i biler		0,12			
Vann (selvkost)					
Vannledningsnett i VVA-plan		0,00	0,00	15,00	15,00
VVA-plan		0,20			
Vannledning Tarris - Huken		4,00			
Ny gangbru vannledning Hafslundsøy - Opsund	0,50		2,50		
Surfelling			0,75		
Tjueklo - Ravneberget rehab. vannledning	4,00	1,50			
Vannledning Hasle - Kampenes (Elvestad)			18,00	12,00	
Uforutsette prosjekter vann	2,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Torsbekk - Brevik BT2. separering		1,50			
Nytt vannverk Isesjø / kapasitetsøkning Baterød					0,50
Oppgradere høydebasseng Jelsnes				1,00	
Vannledning rv. 109		0,20	0,20		7,50

	Tidl. bevilget	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18
Vannledning Brunsby - Bøkrysset		2,20			
Vannledning Bøkrysset - Brenneveien		2,20			
Vannledning Jelsnes - Furuholmen	2,50	2,00			
Furuholmen - Varteigveien		0,10	2,00		
Varteigveien - Kinndalsveien			1,70		
Sikkelandsveien - Lindemarkveien				1,50	
Maugestensveien - Finnestad 1.e					1,80
Maugestensveien - Finnestad 2.e					2,20
Isefoss - Nipa (ringledning)		1,00	11,00		
Nordberg - Torsbekk			8,00	8,00	
Avløp (selvkost)					
Avløpsnett i VVA-plan		0,00	0,00	0,00	20,00
VVA-plan		0,20			
Torsbekk - Brevik 2BT. separering		1,50			
Avløpsledning Tarris - Huken	1,40	2,50			
Ny gangbru avløpsledning Hafslundsøy - Opsund	0,50		2,50		
Sørbybakken		3,50			
Nylandsveien		1,50			
Surfelling			0,75		
Bryggeriet - Hasle (Elvestad)	4,50	4,10			
Hasle - Kampenes (Elvestad)	1,00	1,00	13,40		
Avløpsledning ny gangbru Hafslundsøy - Opsund		0,50			
Hannestad - Brevikbekken		7,00			
Grålum - Brevikbekken	4,00	8,00			
Isefoss - Nipa		1,00	11,00		
Tunejordet vest			7,00	10,00	
Nordberg - Torsbekk		2,00	32,00	32,00	
Pumpestasjon Brusemyr			4,00	3,00	
Avløpspumpestasjoner m/overløp		3,00	3,00	3,00	3,00
Uforutsette prosjekter avløp	2,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Avløpsledning rv. 109		0,20	0,20		7,50
Forlengelse trykkavløp Øyestad - Høk inkl. pumpestasjon	1,90	1,90			
Lundeveien - Moene			1,00		
Brunsbys - Bøkrysset		3,40			
Bøkrysset - Brenneveien		3,60			
Furuholmen - Varteigveien		0,40	3,50		
Varteigveien - Kinndalsveien			2,60		
Bråtenåsen - Bergbykroken				1,80	
Sikkelandsveien - Lindemarkveien				2,30	
Iseveien - Kampenes				1,40	
Maugestensveien - Finnestad 1.e					2,70
Maugestensveien - Finnestad 2.e					3,50
Renovasjon (selvkost)					
Innsamling av hageavfall (beholdere)	1,00	0,50	0,50	0,50	0,50

	Tidl. bevilget	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18
Utvidelse av mottak for farlig avfall		1,30			
Ombygging av hjullastergarasje		0,70			
Nedgravde containere i sentrum	1,10	0,90			
Nedgravde løsninger for avfall		1,00	2,00	2,00	1,00
Pilotprosjekt, innføring elektronisk registrering av avfallshenting		0,60			
Sum enhet kommunalteknikk	137,60	165,32	190,10	176,30	121,80
Enhet byggesak, landbruk og kart					
Utstyr kart og oppmåling	0,60	0,50		0,50	
Sum enhet byggesak, landbruk og kart	0,60	0,50	0,00	0,50	0,00
Sum investeringer	561,10	563,82	450,95	356,45	281,65

Kommunale gebyrer 2014-2017 (tall i mill. kr)				
Vann	2015	2016	2017	2018
Driftskostnader	35,92	36,79	37,70	38,62
Direkte kostnader	33,41	34,20	35,02	35,86
Indirekte kostnader	2,51	2,59	2,68	2,76
Kapitalkostnader	20,54	22,19	22,58	23,34
Kalkulerte avskrivninger	12,73	13,99	14,34	14,85
Kalkulerte renter	7,81	8,20	8,24	8,49
Selvkost	56,46	58,98	60,28	61,96
Gebyrinntekter	-55,76	-56,80	-59,07	-60,72
Avsetning/bruk av fond	-0,70	-2,18	-1,21	-1,24
Sum inntekter	-56,46	-58,98	-60,28	-61,96
Resultat	0,00	0,00	0,00	0,00

Avløp	2015	2016	2017	2018
Driftskostnader	41,47	42,52	43,59	44,69
Direkte kostnader	39,11	40,08	41,08	42,10
Indirekte kostnader	2,36	2,44	2,51	2,59
Kapitalkostnader	30,39	33,68	36,10	38,06
Kalkulerte avskrivninger	18,93	21,01	22,52	23,90
Kalkulerte renter	11,46	12,67	13,58	14,16
Selvkost	71,86	76,20	79,69	82,75
Gebyrinntekter	-67,36	-74,20	-79,11	-82,75
Avsetning/bruk av fond	-4,50	-2,00	-0,58	0,00
Sum inntekter	-71,86	-76,20	-79,69	-82,75
Resultat	0,00	0,00	0,00	0,00

Renovasjon	2015	2016	2017	2018
Driftskostnader	39,36	40,30	41,27	42,25
Direkte kostnader	36,43	37,28	38,15	39,03
Indirekte kostnader	2,93	3,02	3,12	3,22
Kapitalkostnader	2,08	2,75	3,45	3,89
Kalkulerte avskrivninger	1,56	2,07	2,65	3,04
Kalkulerte renter	0,52	0,68	0,80	0,85
Selvkost	41,44	43,05	44,72	46,14
Gebyrinntekter	-37,98	-39,49	-41,05	-42,36
Andre inntekter	-3,42	-3,52	-3,63	-3,74
Avsetning/bruk av fond	-0,04	-0,04	-0,04	-0,04
Sum inntekter	-41,44	-43,05	-44,72	-46,14
Resultat	0,00	0,00	0,00	0,00

Feiing	2015	2016	2017	2018
Driftskostnader	6,64	6,85	7,05	7,30
Direkte kostnader	5,43	5,60	5,76	5,93
Indirekte kostnader	1,21	1,25	1,29	1,37
Kapitalkostnader	0,22	0,25	0,26	0,25
Kalkulerte avskrivninger	0,18	0,21	0,22	0,22
Kalkulerte renter	0,04	0,04	0,04	0,03
Selvkost	6,86	7,10	7,31	7,55
Gebyrinntekter	-6,86	-7,24	-7,45	-7,70
Avsetning/bruk av fond	0,00	0,14	0,14	0,15
Sum inntekter	-6,86	-7,10	-7,31	-7,55
Resultat	0,00	0,00	0,00	0,00

Gebyrene for en standard bolig med stipulert forbruk på 200 m³ og en boenhet (inkl. mva)

Beskrivelsen	2013	2014	2015
Vanngebyr, fast	703	752	752
Vanngebyr, variabelt	1 925	2 060	2 060
Avløpsgebyr, fast	764	815	898
Avløpsgebyr, variabelt	2 325	2 481	2 734
Renovasjonsgebyr, fast	1 025	1 038	1 100
Renovasjonsgebyr variabelt (130 liter)	780	790	840
Feiegebyr	388	425	445
Sum	7 909	8 363	8 828
Økning fra 2014 til 2015			5,6 %

Økonomisk oversikt - drift (tall i mill. kr)

	R - 13	Bud 14	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18
Brukerbetalinger	-112,38	-117,40	-125,47	-128,77	-132,97	-133,12
Andre salgs- og leieinntekter	-297,67	-300,27	-325,79	-330,68	-337,14	-341,98
Overføringer med krav til motytelse	-428,13	-147,65	-209,82	-209,82	-209,82	-209,82
Rammetilskudd	-1 426,20	-1 496,80	-1 512,60	-1 528,90	-1 544,20	-1 559,50
Andre statlige overføringer	-60,88	-62,88	-70,10	-72,10	-72,10	-72,10
Andre overføringer	-5,30	-0,40	-0,02	-0,02	-0,02	-0,02
Skatt på inntekt og formue	-1 020,16	-1 062,00	-1 096,70	-1 107,70	-1 118,70	-1 130,00
Eiendomsskatt	-144,53	-161,50	-172,80	-173,70	-174,70	-174,70
Andre direkte og indirekte skatter	-8,34	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Sum driftsinntekter (B)	-3 503,59	-3 348,91	-3 513,29	-3 551,68	-3 589,64	-3 621,23
Lønnsutgifter	1 757,32	1 720,99	1 780,38	1 773,61	1 801,38	1 826,39
Sosiale utgifter	458,13	508,72	543,01	540,69	549,49	557,43
Kjøp av varer og tj. som inngår i komm tj. prod	431,47	405,94	396,04	420,69	426,22	429,28
Kjøp av varer og tj. som erstatter komm tj.prod	367,13	431,40	430,27	427,32	419,02	412,72
Overføringer	289,99	186,26	184,10	179,60	177,78	177,78
Avskrivninger	152,95	0,00	175,00	175,00	175,00	175,00
Fordelte utgifter	-47,52	-53,32	-61,32	-61,32	-61,32	-61,32
Sum driftsutgifter (C)	3 409,47	3 199,99	3 447,47	3 455,59	3 487,56	3 517,27
Brutto driftsresultat (D=B-C)	-94,12	-148,92	-65,82	-96,09	-102,08	-103,96
Renteinntekter, utbytte og eieruttak	-55,14	-76,60	-58,60	-58,60	-58,60	-58,60
Gevinst på finansielle instrumenter	-15,28	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Mottatte avdrag på utlån	-0,97	-1,00	-1,00	-1,00	-1,00	-1,00
Sum eksterne finansinntekter (E)	-71,40	-77,60	-59,60	-59,60	-59,60	-59,60
Renteutgifter, provisjoner og andre finansutgifter	133,18	145,00	142,40	143,60	147,00	143,80
Tap på finansielle instrumenter	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Avdragsutgifter	141,90	145,80	164,30	171,50	179,40	175,60
Utlån	0,76	0,90	0,90	0,90	0,90	0,90
Sum eksterne finansutgifter (F)	275,84	291,70	307,60	316,00	327,30	320,30
Resultat eksterne finansieringstransaksjoner	204,44	214,10	248,00	256,40	267,70	260,70
Motpost avskrivninger	-152,95		-175,00	-175,00	-175,00	-175,00
Netto driftsresultat (I)	-42,63	65,18	7,18	-14,69	-9,38	-18,26
Bruk av tidligere års regnskapsmessig mindreforbruk	-39,15	-55,18	0,00	0,00	0,00	0,00
Bruk av disposisjonsfond	-65,07	-50,60	-2,08	0,00	0,00	0,00
Bruk av bundne fond	-25,43	-15,66	-5,20	-4,18	-1,79	-1,24
Sum bruk av avsetninger (J)	-129,66	-121,43	-7,28	-4,18	-1,79	-1,24
Overført til investeringsregnskapet	55,01	0,81	0,00	0,00	0,00	0,00
Dekning av tidligere års merforbruk	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Avsetninger til disposisjonsfond	32,74	55,31	0,00	18,77	11,07	19,40
Avsetninger til bundne fond	29,36	0,14	0,10	0,10	0,10	0,10
Sum avsetninger (K)	117,11	56,25	0,10	18,87	11,17	19,50
Regnskapsmessig mer-/mindreforbruk	-55,18	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Økonomisk oversikt - investering (tall i mill. kr)

	R - 13	Bud 14	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18
Salg av driftsmidler og fast eiendom	-31,84	-34,20	-29,20	-26,60	-56,10	-89,10
Andre salgsinntekter						
Overføringer med krav til motytelse	-20,22					
Kompensasjon for merverdiavgift		-70,00	-65,00	-65,00	-65,00	-65,00
Statlige overføringer	-1,74	-26,60	-159,00	-21,20	-109,30	
Andre overføringer						
Renteinntekter, utbytte og eieruttak	-110,00					
Sum inntekter	-163,80	-130,80	-253,20	-112,80	-230,40	-154,10
Lønnsutgifter	2,88	2,37	2,37	2,37	1,70	1,70
Sosiale utgifter	0,75					
Kjøp av varer og tj. som inngår i kommunal tj. prod.	549,04	997,76	556,80	447,93	350,10	279,30
Kjøp av varer og tj som erstatter kommunal tj. prod	0,02					
Overføringer	73,54	23,13	4,65	0,65	4,65	0,65
Renteutg., provisjoner og andre finansutg.	2,83					
Fordeelte utgifter						
Sum utgifter	629,06	1 023,26	563,82	450,95	356,45	281,65
Avdragsutgifter	401,23	299,30	293,20	152,80	270,40	194,10
Utlån	99,96	130,00	140,00	150,00	160,00	170,00
Kjøp av aksjer og andeler	40,51	8,20	8,60	8,60	8,60	8,60
Dekning tidligere års udekket						
Avsetning til ubundne investeringsfond	57,45	0,40				
Avsetninger til bundne fond	3,03					
Avsetninger til likviditetsreserve						
Bruk av tidligere års overskudd						
Sum finansieringstransaksjoner	602,18	437,90	441,80	311,40	439,00	372,70
Finansieringsbehov						
Bruk av lån	-910,41	-1 219,15	-703,32	-600,95	-516,45	-451,65
Salg av aksjer og andeler		-0,40				
Mottatte avdrag på utlån	-45,63	-40,00	-40,00	-40,00	-40,00	-40,00
Overføringer fra driftsregnskapet	-55,01	-61,81				
Bruk av tidligere års mindreforbruk						
Bruk av disposisjonsfond	-4,27	0,00	-0,50			
Bruk av bundne driftsfond	-0,51	0,00				
Bruk av ubundne investeringsfond	-51,62	-9,00	-8,60	-8,60	-8,60	-8,60
Bruk av bundne investeringsfond						
Bruk av likviditetsreserve						
Sum finansiering	-1 067,45	-1 330,36	-752,42	-649,55	-565,05	-500,25
Udekket/udisponert	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00